

СЛУЖБЕНЕ НОВИНЕ ТУЗЛАНСКОГ КАНТОНА

ГОДИНА 28 • ТУЗЛА, ПЕТАК 4. ЈУНИ 2021. ГОДИНЕ • ИЗДАЊЕ НА СРПСКОМ ЈЕЗИКУ • БРОЈ 9

439

На основу члана 24. став 1. тачка ц) Устава Тузланског кантона („Службене новине Тузланско-подрињског кантона“, бр. 7/97 и 3/99 и „Службене новине Тузланског кантона“, бр. 13/99, 10/00, 14/02, 6/04 и 10/04) и члана 18. став (5) Закона о развојном планирању и управљању развојем у Федерацији Босне и Херцеговине („Службене новине Федерације БиХ“, број: 32/17), на приједлог Владе Тузланског кантона, Скупштина Тузланског кантона, на сједници одржаној 30.4.2021. године, доноси

О Д Л У К У

о усвајању Стратегије развоја Тузланског кантона за период 2021. – 2027. година

Члан 1.

Усваја се Стратегија развоја Тузланског кантона за период 2021. – 2027. година, која је у прилогу ове одлуке и чини њен саставни дио.

Члан 2.

Одлука ступа на снагу даном доношења и биће објављена у „Службеним новинама Тузланског кантона“.

Босна и Херцеговина
- Федерација Босне и Херцеговине -
ТУЗЛАНСКИ КАНТОН
Скупштина
Број: 01-02-244-4/21
Тузла, 30.4.2021. године

Предједник
Скупштине Тузланског кантона

Слађан Илић, с.р.

СТРАТЕГИЈА РАЗВОЈА ТУЗЛАНСКОГ КАНТОНА ЗА ПЕРИОД 2021.-2027. ГОДИНА

1. УВОД

1.1. СВРХА И ЗНАЧАЈ СТРАТЕШКОГ ДОКУМЕНТА

Стратегија развоја Тузланског кантона за период 2021.-2027. година (у даљем тексту: Стратегија развоја) представља интегрисани мултисекторски стратешки документ којим се дефинишу јавне политике и интегрално усмјерава развој Кантона и јединица локалне самоуправе унутар Кантона. Стратегија развоја Тузланског кантона садржи приоритете просторног развоја Кантона и развојне правце дефинисане у стратешким документима Федерације и документима релевантним за процес интеграције Босне и Херцеговине у Европску унију. Стратегија развоја Кантона представља подлогу за усклађивање и израду стратегија развоја јединица локалне самоуправе.

Процес израде Стратегије развоја Кантона координисало је Министарство привреде Тузланског кантона - Одјељење за развој, док се кроз радна тијела и друге координационе и партиципацивне механизме обезбјеђивало учешће институција Тузланског кантона, виших нивоа власти и јединица локалне самоуправе, пословне заједнице, невладиног сектора, те осталих социоекономских актера и заинтересованих страна. У овом процесу важну улогу је имао Кантонални одбор за развој. Стратегија је припремљена уз подршку Пројекта интегрисаног локалног развоја (ILDP), који представља заједнички пројект Владе Швајцарске и Развојног програма Уједињених нација у Босни и Херцеговини (UNDP).

Посебну савјетодавну улогу у процесу израде Стратегије развоја Кантона је имало Вијеће за развојно планирање и управљање развојем Кантона, које је разматрало и давало препоруке о кључним развојним приоритетима у Кантону, у стратешкој платформи, као и о цјелокупном документу Стратегије развоја Кантона.

Стратегија развоја Тузланског кантона за период 2021.-2027. година у потпуности је израђена у складу са Законом о развојном планирању и управљању развојем у Федерацији БиХ¹ као и Уредбом о изради стратешких докумената у Федерацији БиХ². Приликом израде Стратегије у обзир су узете и научене лекције из процеса припреме и имплементације претходне интегрисане Стратегије развоја Кантона за период 2016.-2020. година.

Додатно, Стратегија је усклађена са релевантним стратегијама других нивоа власти у БиХ, обавезама произашлим из процеса европских интеграција, те циљевима одрживог развоја Уједињених народа (СДГс).

Остварење развојне визије реализоваће се кроз три стратешка циља, разрађена у 12 приоритета и 48 мјера. Припремљен је индикативни буџет за реализацију Стратегије, као и индикатори за мјерење степена њеног остварења.

У сектору економског развоја, окосницу развоја представља дигитализација и принципи зелене економије који ће се протезати кроз активности унутар приоритетних развојних подручја, укључујући индустрију, рударство, сектор малих и средњих предузећа и обрта, пољопривреду, водопривреду и шумарство и туризам. Дјелотворна, отворена и одговорна јавна управа биће у функцији унапређења пословног окружења и подршке економском развоју.

У сектору друштвеног развоја, Стратегија је фокусирана на друштвени развој који настоји градити друштво једнаких могућности, јача друштвену кохезију и солидарност, обезбјеђује бољу социјалну укљученост, бригу и заштиту свих становника и потиче родну равноправност без дискриминације. Кроз активности на унапређењу области образовања и науке, здравствене и социјалне заштите, спорта, културе и положаја младих те безбједности, допринијеће се развијеном, инклузивном и просперитетном друштвеном сектору са једнаким правима за све грађане.

У области одрживог управљања околишем, природним и инфраструктурним ресурсима, Стратегија се концентрише на унапређење заштите околиша и планског коришћења природних ресурса и простора, повећање енергијске ефикасности те модернизације саобраћајне и комуналне инфраструктуре што је у коначници у функцији обезбјеђења ресурсно ефикасног и одрживог инфраструктурног развоја.

1.2. РЕГУЛАТОРНИ ОКВИР

На нивоу Федерације БиХ, у протеклом периоду су реализоване значајне активности на успостави и развоју система за развојно планирање и управљање развојем. Посебан напредак учињен је кроз изградњу регулаторног оквира, те је 2017. године донесен Закон о развојном планирању и управљању развојем у Федерацији Босне и Херцеговине, као темељни нормативни акт којим је дефинисана сврха система кроз „транспарентно и усаглашено развојно планирање и управљање развојем у Федерацији БиХ, кантонима и јединицама локалне самоуправе“, као и „координација и интеграција стратешких докумената и јавних и других финансијских ресурса ради реализације утврђених развојних приоритета“.

Законом су, поред циљева, утврђени и основни принципи развојног планирања и управљања развојем, дефинисане су врсте стратешких докумената, као и тијела одговорна за развојно планирање и управљање развојем. Законом је утврђен и процес развојног планирања и управљања развојем у Федерацији БиХ, као и поступци програмирања, мониторинга, евалуације и извјештавања о имплементацији стратешких докумената, те финансирања њихове имплементације. Закон прописује и документе који се доносе у поступку имплементације стратешких докумената.

Године 2019. донесени су и подзаконски акти који поближе уређују питања израде и евалуације стратешких докумената, те трогодишњег и годишњег планирања, и то:

- Уредба о евалуацији стратешких докумената у Федерацији Босне и Херцеговине,
- Уредба о изради стратешких докумената у Федерацији Босне и Херцеговине,
- Уредба о трогодишњем и годишњем планирању рада, мониторингу и извјештавању у Федерацији Босне и Херцеговине.³³

Процес израде Стратегије развоја Тузланског кантона за период 2021.-2027. година усклађен је са прописаним одредбама у оквиру презентованог регулаторног оквира.

1.3. ПРОЦЕС ИЗРАДЕ И КОНСУЛТАЦИЈА

Процес израде Стратегије развоја Тузланског кантона за период 2021.-2027. година започео је у децембру 2019. године доношењем Одлуке о изради Стратегије развоја Тузланског кантона за период 2021.-2027. година.⁴ Одлуком је прописано да је носилац процеса израде Стратегије Министарство привреде Тузланског кантона – Одјељење за развој, а учесници у процесу израде Стратегије развоја Кантона су институције Кантона, јединице локалне самоуправе и социо-економски актери. Хоризонтална и вертикална координација израде Стратегије развоја Кантона обезбјеђена је кроз Кантонални одбор за развој и Вијеће за развојно планирање и управљање развојем у Тузланском кантону.

Сам поступак израде овог стратешког документа проведен је у складу са Уредбом о изради стратешких документа у Федерацији Босне и Херцеговине. Током процеса израде Стратегије, формирана су радна и савјетодавна тијела која су усмјеравала динамику и процес израде Стратегије. У процесу рада и консултација, поред редовних састанака тима за израду Стратегије, одржани су и састанци тематских радних група: ТГ 1 – Економски развој, ТГ 2 – Друштвени развој, ТГ 3 – Заштита околиша и ТГ 4 – Добра и инклузивна управа. У процесу израде Стратегије одржане су и три сједнице Кантоналног одбора за развој. Током састанака Кантоналног одбора за развој валидирана је социо-економска анализа, а потом и Стратешка платформа

1 Службене новине Федерације БиХ, број: 32/17

2 Службене новине Федерације БиХ, број: 74/19

3 Све уредбе објављене су у "Службеним новинама Федерације БиХ", број: 74/19.

4 Одлуке Владе број: 02/1-05-27706/19 од 30.12.2019. године и број: 02/1-02-28606/20 од 30.12.2020. године

Тузланског кантона за период 2021.-2027. година која је потом пуштена у јавну расправу односно процес јавних консултација. По финализацији јавне расправе о стратешкој платформи Тузланског кантона, израђен је нацрт Стратегије развоја Тузланског кантона за период 2021.-2027. година.

Дванаеста сједница КОР-а одржана 15.01.2021. године била је посвећена разматрању нацрта Стратегије развоја Тузланског кантона за период 2021.-2027. година.

Нацрт Стратегије развоја Тузланског кантона прошао је кроз процес јавних консултација који је трајао до 20.02.2021. године након чега су разматрани пристигли приједлози за измјене и допуне, те израђен финални нацрт документа који је понуђен Влади и Скупштини Тузланског кантона на разматрање.

1.4. УСКЛАЂЕНОСТ СА ОСТАЛИМ СТРАТЕШКИМ ДОКУМЕНТИМА

1.4.1. УСКЛАЂЕНОСТ СА СТРАТЕШКИМ ДОКУМЕНТИМА ОСТАЛИХ НИВОА ВЛАСТИ

Закон о развојном планирању и управљању развојем у Федерацији БиХ дефинише вертикалну координацију и усклађивање као координацију одговорности и процеса између надлежних институција на различитим нивоима власти у Федерацији БиХ, као и усклађивање стратешких докумената на различитим нивоима власти у Федерацији према заједничким развојним циљевима, док се хоризонтална координација и усклађивање односи на координацију одговорности и процеса институција, као и усклађивање стратешких докумената, односно усклађивање стратегије развоја и секторских стратегија на истом нивоу управљања у Федерацији, кантонима и јединицама локалне самоуправе према заједничким развојним циљевима. У складу са наведеним, стратешки циљеви и приоритети Тузланског кантона за период 2021.-2027. година усклађени су са кључним стратешким документима у Федерацији БиХ и БиХ, али и уважавају одреднице дефинисане у секторским стратегијама Тузланског кантона.

Приликом припреме Стратегије, водило се рачуна да развојна одређења, стратешки циљеви и приоритети развоја Тузланског кантона буду на одговарајући начин прилагођени сљедећим стратешко-планским документима:

- Оквир за провођење Циљева одрживог развоја у Босни и Херцеговини (радна верзија)
- Стратегија развоја Федерације Босне и Херцеговине 2021.-2027. година,
- Приоритети за развој високог образовања у Босни и Херцеговини за период 2016.-2026. година,
- Стратешка платформа развоја образовања одраслих у контексту цијеложивотног учења у Босни и Херцеговини 2014.-2020. година,
- Стратегија противминског дјеловања Босне и Херцеговине 2018.-2025. година,
- Стратешки план руралног развоја Босне и Херцеговине 2018.-2021. (оквирни документ),
- Оквирна стратегија промета Босне и Херцеговине 2015.-2030.,
- Оквирна енергетска стратегија Босне и Херцеговине до 2035.,
- Стратегија прилагођавања на климатске промјене и нискоемисионог развоја Босне и Херцеговине за период 2020.-2030. (нацрт),
- Стратешке смјернице за хармонизацију подршке развоју малих и средњих предузећа и предузетништва у Босни и Херцеговини за период 2021.-2027. (радна верзија),
- Стратегија за унапређење права и положаја лица с инвалидитетом у Федерацији Босне и Херцеговине 2016.-2021.
- Стратегија борбе против дијабетеса у Федерацији Босне и Херцеговине 2014.-2024.,
- Политика и стратегија за заштиту и унапређење менталног здравља у Федерацији Босне и Херцеговине 2012.-2020.,
- Стратегија о ријетким болестима Федерације Босне и Херцеговине 2014.-2020.,
- Стратегија управљања водама Федерације Босне и Херцеговине 2010.-2022.,
- Транспортна Стратегија Федерације Босне и Херцеговине 2016.-2030.,
- Стратешки правци развоја високог образовања у Федерацији Босне и Херцеговине 2012. и 2022.,
- План управљања водама за водно подручје ријеке Саве у Федерацији Босне и Херцеговине 2016.-2021.,
- Gender Акциони план Босне и Херцеговине за период 2018.-2022.,
- Акциони план за provedбу Стратегије за превенцију и борбу против насиља над женама и насиља у породици у Федерацији Босне и Херцеговине за период 2018.-2020.

Посебан значај за имплементацију Стратегије развоја Тузланског кантона има Стратегија развоја Федерације Босне и Херцеговине која обухвата исти плански период 2021.-2027.

Детаљна анализа оцјене усклађености представљена је у Прилогу 1. документа.

1.4.2. УСКЛАЂЕНОСТ СА СТРАТЕШКИМ ДОКУМЕНТИМА ПРОИЗАШЛИМ ИЗ ПРОЦЕСА ЕВРОПСКИХ ИНТЕГРАЦИЈА

Босна и Херцеговина одређења је ка испуњењу услова за постајање дијелом Европске уније, те се у складу са тим проводе неопходне активности на усклађивању законодавства и других обавеза које прописује Споразум о стабилизацији и придруживању између Европске уније и Босне и Херцеговине. Године 2016. поднесена је апликација Босне и Херцеговине за чланство у ЕУ на шта је Европска Комисија у мају 2019. године одговорила Мишљењем, а базирано на информацијама које су прикупљене након испуњењеног Упитника Европске Комисије.

Према оцјени Комисије, стање у многим областима није задовољавајуће, као ни брзина напретка у испуњавању потребних критерија за чланство. У наведеном Мишљењу се истиче да Босна и Херцеговина и даље не задовољава, у довољној мјери, критерије који се односе на стабилност институција које гарантују демократију, владавину права, људска права и поштивање и заштиту мањина. Између осталог, захтијева се довођење институционалног оквира БиХ у склад са оквиром ЕУ, унапређење изборног оквира и правосуђа, спречавање и борба против корупције и организованог криминала, управљање границама,

успостављање функционалне тржишне економије, унапређење квалитете образовања повећањем усмјерености на потребе тржишта рада, убрзање процеса усклађивања с ацџуис-ем, заштита фундаменталних права грађана и реформа јавне управе. Посебну пажњу је потребно посветити подручјима слободног кретања роба, праву пословног настана и слободи пружања услуга, информационом друштву и медијима, пољопривреди и руралном развоју, рибарству, транспортној политици, енергетици, економској и монетарној политици, статистици, социјалној политици и запошљавању, предузетништву и индустријској политици, регионалној политици и координацији структурних инструмената, образовању и култури, заштити потрошача и здравља и финансијској контроли.⁵

У укупним реформама чије се провођење тражи, Стратегија развоја Тузланског кантона директно доприноси унапређењу пословног окружења, пољопривреде и туризма, успостављањем претпоставки за дигитализацију и унапређење конкурентности и одрживости, енергијском ефикасношћу, социјалној политици и запошљавању, предузетништву и индустријској политици, образовањем и културом, те заштитом животне средине.

Имплементација Стратегије развоја Тузланског кантона, посебно у дијелу обезбјеђења вањских извора средстава за финансирање развојних приоритета Тузланског кантона, може да буде подржана кроз активности ЕУ у БиХ у многим областима, посебно кроз учешће у пројектима прекограничне сарадње, гдје је сарадња са цивилним сектором неопходна и кључна. Пуно искоришћење могућности које произилазе из ЕУ интеграција зависи превасходно од брзине приступа земље ЕУ, односно испуњења захтјева, критерија и стандарда за чланство, али и од локалних имплементационих капацитета на нивоу Кантона и јединица локалне самоуправе.

Тренутно су Тузланском кантону на располагању сљедећи програми и пројекти: транснационални (Адрион, Дунавски и Медитерански), прекогранични - трилатерални (БиХ-ЦГ-ХР), прекогранични - билатерални (БиХ-ХР), прекогранични - билатерални (БиХ-СР), Хоризон 2020, COSME, Креативна Европа, Erasmus+, Царина 2020, Fiscalis 2020, Европа за грађане, COST и ЕУРЕКА.

1.4.3. УСКЛАЂЕНОСТ СА ГЛОБАЛНИМ ЦИЉЕВИМА ОДРЖИВОГ РАЗВОЈА

Генерална скупштина Уједињених нација је 2015. године усвојила Агенду одрживог развоја до 2030. године и том су приликом све земље чланице, укључујући и БиХ, преузеле обавезу провођења документа Агенде 2030 и глобалних Циљева одрживог развоја (енгл. Sustainable Development Goals – SDG). Агенда 2030 се састоји од 17 глобалних циљева и 169 подциљева одрживог развоја који представљају трансформативни план за стварање боље и одрживе будућности.

Такођер, Влада Брчко дистрикта БиХ је усвојила, а ускоро се очекује и да ће државна и ентитетске владе усвојити документ Оквир за провођење Циљева одрживог развоја у Босни и Херцеговини.

Поштивање принципа вертикалне координације прописане Законом о развојном планирању и управљању развојем у Федерацији Босне и Херцеговине, подразумијева и усклађеност са међународно прихваћеним глобалним циљевима одрживог развоја. Наведено подразумијева да сви нивои власти у БиХ треба да дефинишу своје приоритете, мјере и активности на начин да истовремено обезбиједу допринос остваривању циљева одрживог развоја, као и да извјештавају о оствареном напретку.

У БиХ су утврђена три правца одрживог развоја (добра управа и управљање јавним сектором, паметан раст и друштво једнаких могућности) и двије хоризонталне теме (улагање у људски капитал и принцип “нико не смије бити искључен”). Наведени правци одрживог развоја, као и хоризонталне теме, на одговарајући начин су рефлектоване кроз процес израде Стратегије развоја Тузланског кантона 2021.-2027., као и у самој Стратегији.

Стратегија развоја Тузланског кантона за период 2021.-2027. доприноси остварењу сва три одабрана правца одрживог развоја.

У сектору економског развоја, Стратегија доприноси повољном окружењу за предузетништво и иновације, повећању инвестиција у инфраструктуру, укључивању у глобалне ланце вриједности, паметном управљању природним ресурсима, јачању инфраструктуре и конкурентности пољопривреде, те одрживом развоју туризма.

У сектору друштвеног развоја, Стратегија ће прије свега утицати на унапређење образовања и обуке, квалитет предшколског образовања, унапређење услова за културно и умјетничко образовање, политика и јачање социјалне заштите, оснаживање породице, подршке дјец и младима (кроз везу са Стратегијом за младе), те уопште подстицање развоја цивилног сектора као важног фактора друштвеног развоја. У сектору здравствене заштите акценат ће бити стављен на постизање што веће ефикасности и унапређења доступности и квалитета здравствених услуга. У сектору који се бави заштитом животне средине, Стратегија ће се фокусирати на унапређење управљања ризицима од катастрофа, јачање контроле и праћења квалитета еко система, као и на деминирање контаминираних подручја.

У сектору заштите околиша и инфраструктуре, Стратегија ће се фокусирати на јачање контроле и праћења квалитета еко система, енергијска ефикасност те развој комуналне и саобраћајне инфраструктуре.

1.4.4. ОСВРТ НА ИЗВЈЕШТАЈ О ЕВАЛУАЦИЈИ ИНТЕГРИСАНЕ СТРАТЕГИЈЕ РАЗВОЈА ТУЗЛАНСКОГ КАНТОНА ЗА ПЕРИОД 2016.- 2020. ГОДИНА

У процесу provedбе Стратегије развоја Тузланског кантона за период 2016.-2020. година, 2019. године спроведена је средњорочна евалуација, односно евалуација за период 2016.-2018. година. Налази извјештаја о проведеној евалуацији указују да су претходном стратегијом углавном адекватно процијењене потребе у појединим развојним секторима, те да су стратешки циљеви, који су дефинисани као дугорочни правци развоја, релевантни како за тренутну Стратегију тако и за Стратегију за наредни плански период, што вриједи и за приоритете и мјере, уз усаглашавања приоритетних циљева и мјера у односу на структуру активности за нови плански период. За унапређење система за праћење наредне Стратегије,

⁵ Саопштење Комисије Европском парламенту и Вијећу - Мишљење Комисије о захтјеву БиХ за чланство у ЕУ, <https://europa.ba/wpcontent/upload/2019/06/Misljenje-Komisije-o-zah-tjevu-Bosne-i-Hercegovine-za-%C4%8clanstvo-u-Evropskoj-uniji.pdf>

налази евалуације су указали да је потребна ревизија индикатора и дефинисање циљних вриједности за праћење и оцјену постигнућа. Једна од препорука извјештаја односила се на обезбјеђење потпуне примјене закона и подзаконских аката за развојно планирање и управљање развојем, уз примјену новог приступа изради трогодишњих и годишњих планова, као и извјештаја рада министарстава и планова рада Владе Тузланског кантона, као и отклањање слабости система за планирање и управљање развојем, кроз унапређење хоризонталне координације и оснаживања улоге појединачних министарстава и других кантоналних тијела у процесу развојног планирања и управљања развојем, уз усаглашавање програма рада са плановима везаним за provedбу Стратегије и преузимање активне улоге министарстава и других кантоналних тијела у координирању provedбе и извјештавања за стратешке мјере за које су носиоци имплементације у оквиру додијелиених надлежности.

Извјештај, између осталог, указује на потребу ревидирања и јачања система за праћење (прикупљање, обраду и анализу података), уз дефинисање циљних вриједности за индикаторе за које те вриједности недостају и дефинисање нових индикатора на нивоу приоритета који ће се пратити за област туризма, као и унапређење координације са јединицама локалне самоуправе у развоју механизма за праћење или измјени индикатора везаних за јавну инфраструктуру и сектор околиша за које нису до сада успостављени механизми праћења. Додатно, указано је на потребу усклађивања акционог планирања provedбе Стратегије са буџетским планирањем и роковима из буџетског календара, те укључивање носиоца реферата за буџетско планирање из Министарства финансија Тузланског кантона у процес и креирање услова за завршетак започетих активности за увођење програмског буџетирања.

У погледу система за управљање развојем, евалуације је идентификовала мањак сарадње између свих административних нивоа власти и мањак сарадње свих партнера; недостатак знања, компетенција и искуства развојних актера за развојно планирање и управљање развојем; те недостатак финансијских средстава за већи степен имплементације Стратегије. Такођер, указано је на недовољну усклађеност програма рада кантоналних министарстава и других тијела кантоналне управе са акционим плановима Стратегије, као и на недовољну прилагођеност њихове унутрашње систематизације и одговорности за планирање и provedбу стратешких интервенција.

Приликом израде Стратегије развоја Тузланског кантона за период 2021.-2027. година, у обзир су узети налази и препоруке евалуације Стратегије развоја Тузланског кантона за период 2016.-2020. година, за период имплементације 2016.-2018. година као и мишљења и ставови кључних заинтересованих страна. Битно је напоменути да је, у складу са евалуационим налазима, претходни стратешки документ представљао добар основ за развој Кантона у периоду 2016.-2020. година. Међутим, успјешна имплементација стратегије захтијева постојање квалитетног система за њено провођење, што је потребно обезбиједити и у наредном планском периоду.

2. СТРАТЕШКА ПЛАТФОРМА

Стратешка платформа Тузланског кантона израђена је у процесу израде Стратегије развоја Тузланског кантона за период 2021.-2027. година и садржи детаљан приказ социо-економских кретања у посљедњих пет година, са посебним осврт на успоредбу показатеља на нивоу Федерације БиХ. Платформа садржи и SWOT анализу, стратешке фокусе, стратешке циљеве као и дефинисану визију развоја Тузланског кантона.

2.1. ГЛОБАЛНИ КОНТЕКСТ

На основу чланова 5. и 9. Закона о Влади Тузланског кантона („Службене новине Тузланског кантона“, бр. 17/00, 1/05, 11/06, 13/11 и 15/17) а у вези са чланом 27. став (2) Закона о развојном планирању и управљању развојем у Федерацији Босне и Херцеговине и Уредбом о изради стратешких докумената у Федерацији Босне и Херцеговине, Влада Тузланског кантона донијела је Одлуку о изради Стратегије развоја Тузланског кантона 2021.-2027. година. Стратегија развоја Кантона садржи приоритете прелесторног развоја Кантона и развојне правце дефинисане у стратешким документима Федерације БиХ и документима релевантним за процес интеграције Босне и Херцеговине у Европску унију.

Процес израде Стратегије обиљежила је пандемија *COVID19* вируса. *COVID19* је проузроковао кризу без преседана у модерној историји и оставио је утицај на све аспекте људског живота, како у Босни и Херцеговини, тако и цијелом свијету. Социјалне, економске и политичке посљедице пандемије су тек почеле да се осјећају и оставиће озбиљне дугорочне посљедице по економски раст, запосленост, благостање и јавни дуг. Поред негативних посљедица, пандемија уједно представља и ствара неке нове прилике – за покретање бизниса, економски раст и развој, стога је нужно обезбиједити вјешту радну снагу, добру инфраструктуру, расположивост добављача и коопераната, лак приступ технологији и заштиту власништва и уговора. Са друге стране, пословни сектор мора радити на иновирању, инвестирању и запошљавању, и на тај начин доприносити економског опоравку. Улога јавних институција се због пандемије повећава и прати је пад јавних прихода и раст буџетских дефицита, што се свакако узима у обзир приликом планирања стратешких интервенција.

У међувремену је израђена и Стратегија развоја Федерације Босне и Херцеговине за период 2021.-2027. година, као кровни, усмјеравајући документ са којим требају бити усаглашени сви развојни документи на нивоу Федерације БиХ, као и стратегије развоја на кантоналном нивоу, укључујући и Стратегију развоја Тузланског кантона. У процесу израде Стратегије, дефинисана су три стратешка циља, 12 приоритета и 48 мјера, о чијој усклађености ће бити посвећена посебна пажња.

Фокусирање Стратегије развоја Тузланског кантона за период 2021.-2027. година на циљеве одрживог развоја, тј. Агенду 2030, одвија се у оквиру одређеног контекста који је под утицајем кључних покретача и ограничења. Наводимо их овдје укратко с фокусом на трендове везане за:

- Становништво, миграције, образовање и људски капитал,
- Економски раст и запошљавање,
- Социјалну заштиту, кохезију, неједнакост, сиромаштво и рањивост,
- Јавни сектор, јавне финансије и јавне компаније и
- Управу, владавину права и људска права.

2.2. ГЕОГРАФСКЕ, ПРИРОДНЕ И КУЛТУРНО-ИСТОРИЈСКЕ КАРАКТЕРИСТИКЕ

Тузлански кантон, административно припада Федерацији Босне и Херцеговине, и смјештен је у сјевероисточном дијелу Босне и Херцеговине са сједиштем Владе и Скупштине у граду Тузла. Сусједно подручје Тузланског кантона на сјеверозападу, сјевероистоку и истоку је Република Српска, на сјеверу Брчко дистрикт, те на југу и западу Зеничко-добојски кантон. Подручје Тузланског кантона укључује 13 јединица локалне самоуправе, а то су: Бановићи, Челић, Добој Исток, Грачаница, Градачац, Калесија, Кладањ, Лукавац, Сапна, Сребреник, Теочак, Тузла и Живинице (Слика 1).

Слика 1. Географски положај Тузланског кантона у ФБиХ и БиХ (слика лијево), Карта Кантона (слика десно)

Тузлански кантон заузима површину од 2.649 км², односно 10,17% територије ФБиХ или 5,18% територије Босне и Херцеговине. Сједиште Кантона је град Тузла, који је културни, универзитетски и медицинско-клинички центар ове регије, према коме гравитирају остала градска/општинска подручја. Административно, Тузланском кантону припада 13 локалних заједница и то пет градова и осам општина. Тузлански кантон није подједнако насељен, те тако град Тузла има најгушћу насељеност са 373 становника по км², а потом слиједи општина Теочак са 246 становника по км², те општина Добој Исток са 241 становником по км². С друге стране, најслабије насељене локалне јединице самоуправе су општина Кладањ са 35 становника по км² и општина Челић са 71 становником по км² (Табела 1).

Табела 1. Густина насељености по општинама у Тузланском кантону, 2019. година

Назив града/општине	Површина у км ²	Број становника	Густина насељености
Бановићи	185	22.616	122,2
Челић	140	9.942	71
Добој Исток	41	9.879	241
Грачаница	216	45.033	208,5
Градачац	218	38.905	178,5
Калесија	201	32.697	162,7
Кладањ	331	11.689	35,3
Лукавац	337	43.217	128,2
Сапна	118	10.640	90,2
Сребреник	248	39.500	159,3
Теочак	29	7.133	246
Тузла	294	109.674	373
Живинице	291	57.886	198,9
Укупно	2.649	438.811	165,7

Извор података: Федерални завод за програмирање развоја

По питању рељефа Тузлански кантон претежно је брежуљкаст. Равничарски дио до 300 метара надморске висине чини 10,9% земљишта, брдски дио између 300 и 700 метара 78,3%, а планински изнад 700 метара 10,8% земљишта. Највиша надморска висина износи 1.328 метара. Подручје Тузланског кантона има сложену геолошку структуру тла (претежно лапровито-глиновити и цјесковити седименти) коју карактеришу слаба физичко-механичка својства тла што се у неповољним хидролошким условима и у периодима са дуготрајним оборинама манифестује у виду нестабилности тла.

Имајући у виду постојање више значајних тектонских расједа на подручју Тузланског кантона, степен урбанизације, спратност зграда и карактер заступљене технологије (хемијска индустрија, рударство) као и сазнања о непоштивању „асеизмичке“ изградње грађевинских објеката може се рећи да је овај кантон прилично сеизмички угрожено подручје. С обзиром на прелиходно наведено закључак је да је цијело подручје Тузланског кантона осјетљиво на катастрофе узроковане природним опасностима.

Тузлански кантон има повољан геопрометни положај уз магистралне друмске и жељезничке правце у смјеровима сјевер-југ и исток-запад и представља природну саобраћајну раскрсницу за шире подручје југоисточне и средње Европе. Тузлански кантон нема пловних водених површина осим језера Модрац које има ограничено коришћење пловних средстава.

Подручје Кантона располаже с различитим природним ресурсима (руде, минерали, земљиште, шуме, воде), али су они значајни више са становишта аспекта квантитета него њиховог квалитета. Два најекономичнија ресурса су угаљ и камена со.

Ово подручје се одликује великим туристичким потенцијалом. Поред ријека, планинских рјечица и брзака створено је и егзистира неколико већих и мањих вјештачких језера: Модрац, Бистарац, Рајско језеро, Хазна, Видара, Сњежница, Мачковац, Вијенац и најпознатије Панонско језеро. Велика блага подручја чине минерални и термални извори од којих су неки искоришћени за бањска љечилишта – Слана бања у Тузли, Бања Илица у Градачцу, Терме Грачаница и Кладањска вода код Кладња. Наведени потенцијали укључују и подручје Заштићеног пејзажа “Коњух”, који се налази на подручју општине Бановићи, општине Кладањ и града Живинице. Подручје Заштићеног пејзажа “Коњух” дио је планине Коњух и готово је у потпуности прекривено шумским екосистемима у којима су садржане веома бројне природне вриједности и феномени а има одличне претпоставке за развој туризма, културно-историјског наслеђа, те посједује високе хидролошке вриједности и еколошко-вегетацијске карактеристике.

Тузлански кантон посједује већи број вриједних културно-историјских добара које свако понаособ има своје специфичности и тражи посебну заштиту. Ради се о широком спектру споменичког инвентара који припада културном кругу различитог етничког и религиозног система вриједности које су на овом простору остављале разне цивилизације: Илири, Келти, Римљани, Старословени, Бизанти, те Османско Царство и Аустроугарска монархија. У том контексту се могу разматрати: археолошка наслеђа из праисторијског, античког и средњовјековног периода, средњовјековни градови, стеџи, грађевине сакралне архитектуре. Културно-историјски споменици су смјештени на просторима свих општина и градова на подручју Тузланског кантона. Највећи степен заштите културно-историјског наслеђа на подручју Тузланског кантона имају национални споменици Босне и Херцеговине. Када се наведе податак да на нивоу Тузланског кантона који има 13 градова/општина постоји 47 проглашених националних споменика јасно се указује слика обима културно-историјског наслеђа. Највећи и најстарији археолошки локалитет је уже подручје града Тузле (сојеничко насеље из неолита), док је у историјском и друштвеном миљеу средњовјековне босанске државе настала карактеристична културна појава Босне, раширена на Тузланском кантону – стеџи, те Камени град у Сребренику, Тврђава Соко у Грачаница и Кула у Градачцу.

Тузлански кантон има повољан геопрометни положај уз магистралне друмске и жељезничке правце и представља природну саобраћајну раскрсницу за шире подручје југоисточне и средње Европе - што одређује садашњу, али и будућу позицију Тузланског кантона у овом дијелу Европе. Близина границе са ЕУ (уца. 50 км) представља предност с привредног аспекта и једна је одредница за привлачења инвестиција. Кантон одликује бројност природних љепота, туристичких потенцијала и културно-историјског наслеђа чије коришћење је потребно унаприједити у наредном планском периоду уз одрживо управљање и промоцију те истовремену заштиту природних богатстава.

2.3. ДЕМОГРАФСKE КАРАКТЕРИСТИКЕ И КРЕТАЊА

2.3.1. БРОЈ СТАНОВНИКА

Према резултатима пописа становништва из 2013. године Тузлански кантон имао је 445.028 становника (1. у Федерацији БиХ) и густоћу насељености 165 становника/км² (други најгушће насељени кантон у Федерацији БиХ после Кантона Сарајево). Процијенјени број становника у 2019. години је 438.811 што је за 6.217 или 1,39% мање у односу на попис из 2013. године (Табела 2.).

Табела 2. Преглед броја становника по градовима и општинама Тузланског кантона, према попису становништва из 2013. године и процјени броја становника за период 2015.-2019. година

Назив града/општине	2013.	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.
Бановићи	22.773	25.922	22.827	22.799	22.749	22.616
Челић	10.502	13.575	10.276	10.167	10.075	9.942
Добој Исток	10.248	10.167	10.105	10.030	9.936	9.879
Грачаница	45.220	52.701	45.229	45.260	45.128	45.033
Градачац	39.340	45.875	39.148	39.082	38.997	38.905
Калесија	33.053	35.990	32.961	32.856	32.756	32.697
Кладањ	12.348	14.470	12.070	11.936	11.824	11.689
Лукавац	44.520	50.316	43.952	43.753	43.447	43.217
Сапна	11.178	12.629	10.938	10.840	10.728	10.640
Сребреник	39.678	41.906	39.644	39.603	39.504	39.500
Теочак	7.424	7.299	7.345	7.280	7.203	7.133
Тузла	110.979	131.684	110.642	110.379	110.040	109.674
Живинице	57.765	56.232	57.916	57.917	57.964	57.886
Укупно	445.028	498.766	443.053	441.902	440.351	438.811

Извор: Федерални завод за програмирање развоја

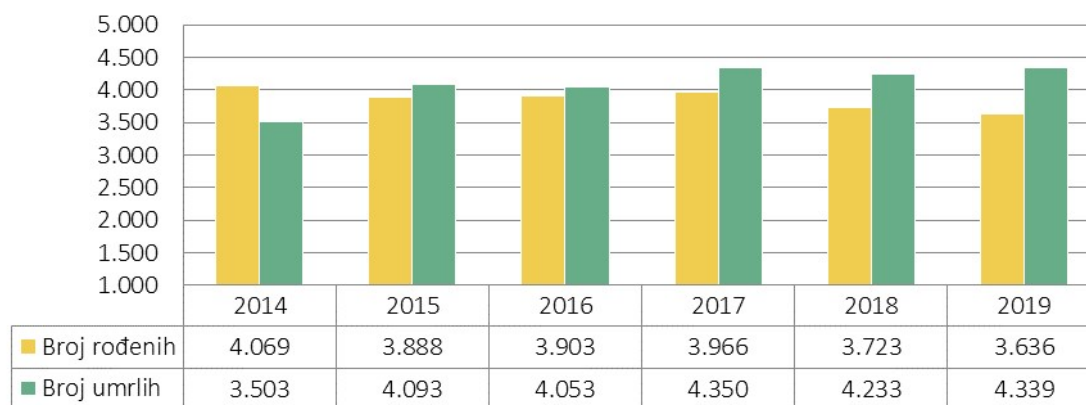
Број становника на попису из 2013. године је за 79.373 или 15,14% мањи у односу на попис из 1991. године. Највећи број становника живи на подручју административног центра Тузланског кантона – граду Тузла, а потом по броју становника слиједи Живинице, Грачаница и Лукавац. У свим локалним заједницама Тузланског кантона биљежи се пад броја становника у 2019. у односу на 2015. годину изузев града Живинице у којем је број становника у 2019. години у односу на 2015. годину већи за 1.654 становника.

Једна петина укупног становништва Федерације БиХ живи на подручју Тузланског кантона. Наиме, укупно је на подручју Тузланског кантона у 2019. години живјело 20,03% укупног становништва Федерације БиХ (2.190.098 становника).

2.3.2. СТРУКТУРА СТАНОВНИШТВА

Етничка структура становништва са Пописа је указала да 88,16% становништва чине Бошњаци, 5,3% Хрвати, 1,59% Срби, те остали 4,95%. Основна измјена у етничкој структури у односу на 1991. годину је значајно смањен удио Срба у структури становништва са 12,88% на 1,59%.

Анализа тренда природног прираштаја становника Тузланског кантона у периоду 2014.-2019. година, приказана на Слици 2., указује на то да се након позитивног природног прираштаја у 2014. години, од 2015. године биљежи негативан природни прираштај са растућим трендом од 2017. године, гдје је из године у годину значајнија разлика између броја умрлих и броја новорођених (у 2019. години је 709 лица више умрлих него новорођених лица, док је 2017. године та разлика била 205 лица). Негативан природни прираштај је тренд присутан у цијелој Босни и Херцеговини, а узрочници леже у нестабилној политичкој ситуацији, тежој запошљивости младих, каснијем отпочињању самосталног живота и заснивања породице те све већег броја одласка младих из Босне и Херцеговине.

Слика 2. Преглед природног прираштаја становништва у Тузланском кантону за период 2014.-2019. година

Извор: Федерални завод за програмирање развоја

Према доступним подацима, старосна структура становништва указује да Тузлански кантон прати старосну структуру становника ФБиХ (Табела 3.). Међутим упоредним подацима старосне структуре Тузланског кантона у 2019. години и 2016. години уочава се да је дошло до повећања удјела становништва старијег од 65 година са 12,8% у 2015. на 15,54 % у 2019. години гдје је истовремено дошло до смањења удјела становништва млађег од 14 година са 17,02% у 2016. на 14,46% у 2019. години.

Табела 3. Старосна структура становништва у Тузланском кантону и Федерацији БиХ у 2016. и 2019. години

Година	2016.				2019.			
	Тузлански кантон		Федерација БиХ		Тузлански кантон		Федерација БиХ	
Старосна доб	Број становника	Удио	Број становника	Удио	Број становника	Удио	Број становника	Удио
0-14	84.928	17,02%	408.724	18,53%	63.461	14,46%	320.184	14,6%
15-64	350.119	70,18%	1.556.536	70,55%	307.156	70,00%	1.526.894	69,7%
65+	63.864	12,80%	240.971	10,92%	68.194	15,54%	343.020	15,7%
Укупно	498.911	/	2.206.231		438.811	/	2.190.098	/

Извор: Федерални завод за статистику

Ови подаци, заједно са негативним природним прираштајем становништва, указују да Тузлански кантон као и Босна и Херцеговина постају подручје са превладавајућим удјелом старијег становништва што ће у наредном периоду имати негативне импликације на привредни и друштвени развој овог подручја.

2.4. РЕЗИМЕ СТАЊА ПО СЕКТОРИМА

У наставку је дат резиме стања по секторима израђен на основу налаза ситуационе анализе, са идентификованим развојним проблемима и развојним перспективама за сваку појединачну област. Цјелокупан текст ситуационе анализе се налази у прилогу ове стратегије.

2.4.1. РЕЗИМЕ СТАЊА, РАЗВОЈНИХ ИЗАЗОВА И ПЕРСПЕКТИВА У ОБЛАСТИ ЕКОНОМСКОГ РАЗВОЈА ТУЗЛАНСКОГ КАНТОНА

Из угла **демографског кретања становништва**, забрињавајући је континуирани негативни природни прираштај становништва са све израженијом разликом између броја умрлих и броја новорођених. Такођер је примјетна измјена у старосној структури гдје долази до изразитог повећања популације старије од 65, уз истовремено смањење популације млађе од 14 година. Уколико се томе придода тренд миграције радно способног становништва у западноевропске земље, изгледи за привредни и друштвени развој су песимистични. Стога, мјере које су усмјерене на запошљивост младих као и на креирање висококвалитетних радних мјеста у новим растућим индустријама (дигитализација, информационе технологије, обновљиви извори енергије и сл.) могу довести до измјене пословног амбијента и атрактивности Тузланског кантона као избора за живот. Бројни становници Тузланског кантона живе и раде у дијаспори што је потенцијал којем је потребно стратешки и системски приступити како би се потенцијали дијаспоре трансферисали у корист развоја Тузланског кантона.

Тузлански кантон билијежи **раст у основним индикаторима развоја** укључујући пореске приходе, покривеност увоза извозом, стопе запослености и просјечне плате. С аспекта **вањскојтрговинске размјене**, Тузлански кантон је у протеклом петогодишњем периоду билијежио континуирано повећање извоза, те су уједно предузећа са подручја Тузланског кантона остварила готово једну четвртину укупног извоза Федерације БиХ у 2019. години. Међутим, уз раст извоза, континуирано је растао и увоз, нижом стопом него је то случај са извозом, те је Тузлански кантон билијежио трговински дефицит који се у посматраном периоду континуирано смањивао.

Тузлански кантон има снажну прерађивачку индустрију која носи 96% укупног извоза са подручја Кантона, али је у развојном контексту неопходна даљња подршка и унапређење окружења за стварање додатне вриједности (паметна специјализација, трансфер и развој технологија, иновације, дигитална трансформација и зелена транзиција) како би се уједно унаприједила и конкурентност привредних субјеката Тузланског кантона на глобалним тржиштима, тиме и потакао њихов успјешнији излазак и опстанак у глобалним ланцима вриједности.

Након забиљеженог континуираног раста броја **пословних субјеката** од 2016. до 2018. године на подручју Тузланског кантона у 2019. години билијежи се мањи пад броја пословних субјеката, када је њихов број у 2019. години износио 21.021. С друге стране, број правних лица на подручју Тузланског кантона од 2016. године континуирано расте док, уколико се посматрају обртници, овај аспект пословних субјеката на подручју Тузланског кантона билијежи промјенљив тренд у периоду 2016.-2019. година. На подручју овог кантона у 2019. години забиљежено је укупно 11.442 обртника што чини нешто више од петине обртника на подручју цијеле Федерације БиХ. У укупном броју регистрованих предузећа на подручју Тузланског кантона доминирају мала предузећа, која уназад неколико година чине шца. 94% од укупног броја предузећа. У 3.808 предузећа на подручју Тузланског кантона у 2019. години запослено је укупно 70.517 лица што чини 71,2% од укупног броја запослених на подручју овог кантона. Уз раст броја запослених билијежи се и позитиван тренд раста укупних прихода од продаје, прихода од извоза и укупне добити предузећа на подручју Тузланског кантона. Уколико се посматра секторска структура предузећа, у погледу броја предузећа и показатеља њихове успјешности најпропулзивније дјелатности на подручју Тузланског кантона су Трговина, Прерађивачка индустрија, Превоз и складиштење и Грађевинарство. Анализом стања и развојних потреба утврђен је недовољан ниво иновативности постојећих предузећа Тузланског кантона те се као развојна потреба у наредном планском периоду намеће и потреба подршци иновативности и унапређењу конкурентности малих и средњих предузећа, односно потреба за дефинисањем и имплементацијом програма подршке како оснивању нових, тако и расту и развоју постојећих предузећа. Додатно, статистички подаци не одају праву слику јер постоји зона „сиве економије“ која је неистражена. Постојање „сиве економије“ вишеструко штети привредном развоју заједнице ради умањења порезних прихода те постојања нелегалне конкуренције у поређењу са регистрованим субјектима. Дакле, веома је значајно имплементирати мјере са циљем смањивања „сиве зоне“ колико год је то могуће, у свим привредним гранама.

Подручје Тузланског кантона се може похвалити **добро развијеном предузетничком инфраструктуром**, која укључује 29 пословних зона потпуно или дјелимично развијених те шест предузетничких потпорних институција чији је циљ да унапређују пословно окружење, подржавају предузетничку инфраструктуру и дјелују као спона између приватног сектора, јавне управе и образовних институција. Стратешко усмјерење економског развоја Тузланског кантона треба укључити снажнији развој научно-технолошких паркова који ће дјеловати као подстицај привреди у циљу повећања њене конкурентности на регионалном нивоу. Даљи развој предузетничке инфраструктуре омогућиће лакше привлачење инвестиција, интернационализацију привредних субјеката те интензивирање сарадње са бх дијаспором. Умрежавањем са привредним субјектима из регије и свијета доћи ће до размјене знања, технологија и ресурса што ће резултовати снажнијим привредним развојем и подизањем стандарда живота на подручју Тузланског кантона.

Поред постојећег кластера металне и електро индустрије, у наредном периоду би било пожељно оформити још 2-3 кластера најзначајнијих области развоја Тузланског кантона чиме би се створили предуслови за развој путем концепта паметне специјализације (енгл. „smart specialization“). Овим концептом се заговара одабир кључних области развоја одређене регије те заједнички рад јавне управе, реалног сектора и научно-образовних институција на развоју тих области кроз усмјерење релевантних ресурса (образовање, финансије, природни ресурси и сл.).

Укупна површина пољопривредног земљишта на подручју Кантона износи 120.914 ха, од чега је површина обрадивог земљишта 110.612 ха, односно 91,47%. Земљиште се користи у ниском степену и са ниским ефектима у примарној

пољопривредној производњи, те се потребе становништва у храни ни приближно не задовољавају властитом производњом, што отвара велики простор за нове инвестиције и улагања у ову област. У структури сјетвених површина на подручју Тузланског кантона доминирају жита, прије свега кукуруз (84,6%), у повртларским културама кромпир (77,97%), у воћарству шљиве (51,88%), а у структури анималне производње на подручју Тузланског кантона, највећи значај имају производња млијека и меса. **Пољопривреда** представља једну од потенцијалних кључних области развоја имајући у виду природне ресурсе којима Тузлански кантон располаже. Највећи изазови са којима се пољопривредни произвођачи сусрећу су уситњеност парцела, ниска продуктивност и ниска специјализација рада са једне стране, те недовољни капацитети за откуп са друге стране. Мјере које ће потицати јачање капацитета пољопривредних произвођача те обезбиједити њихову већу конкурентност и продуктивност уз одрживо управљање ресурсима би сигурно допринијеле већим инвестицијама у пољопривреду те снажнијем руралном развоју.

Један од најзначајнијих природних ресурса, на којем је базирана стогодишња традиција прераде дрвета на подручју Тузланског кантона, јесу **шуме**. Укупна површина шума и шумског земљишта на подручју Тузланског кантона износи 126.071 ха а укупна залиха дрвне масе је процијењена на 16,825 милиона кубних метара. Упркос значају шумарства за развој привреде Тузланског кантона, производња и продаја шумских сортимената у периоду 2015.-2019. година биљежи континуиран негативан тренд те је у 2019. години произведено и продано 23,83% мање у односу на 2015. годину. Област шумарства од изузетно је значаја за Тузлански кантон, те је у наредном периоду неопходно планирати и имплементирати стратешке интервенције које ће допринијети адекватнијем и ефикаснијем коришћењу шумских сортимената уз одрживо управљање.

Тузлански кантон је најзначајнији **рударско-индустријски** басен у БиХ. На геопростору Тузланског кантона је лоцирано преко милијарду тона експлоатационих резерви лигнита и мрког угља те значајне количине камене соли, кварцног пијеска, кречњака и магнезита. Од енергетских минералних сировина у Тузланском кантону заступљени су: угаљ (више врста), појаве нафте, термалне и термоминералне воде. Експлоатационе резерве минералних сировина гледано у цјелини, нису довољно изучене и познате на подручју Тузланског кантона. Међутим, евидентна је оптерећеност и неефикасно управљање привредним друштвима из области рударства на подручју Тузланског кантона, као и неодрживо управљање рудним богатствима, што је значајна импликација за наредни плански период.

Развој **туризма** на подручју Тузланског кантона је забиљежио значајан напредак од просјечно 31.000 туриста у 2013. години до 48.800 туриста у 2019. години. Ипак, иако статистике показују континуиран тренд раста броја долазака и ноћења туриста на Тузланском кантону, истовремено се уочава и смањење удјела ноћења и долазака туриста Тузланског кантона у укупном броју туриста у Федерацији БиХ (у 2019. години је то 3,98% у односу на 2015. годину када је било 5,8%). Смјештајни капацитети на простору Тузланског кантона су неравномјерно распоређени и показују стварну слику односа спрам туристичких потенцијала. Наиме, преко 50% смјештајних капацитета налази се на просторима града Тузла, док општине са изразитим туристичким потенцијалима у свеукупној понуди учествују са скромним капацитетима. Свеопшту слику туризма на простору Тузланског кантона нарушава и стање туристичких локалитета, стање туристички интересантног културно-историјског наслеђа, као и остала туристичка инфра и супраструктура. Неадекватно праћење законског оквира који регулише ову област, са стањем на терену често представља ограничење у развојном смислу. Значајан проблем јесте и постојање зоне сивог пословања првенствено у окружењу Међународног аеродрома Тузла, односно пружалаца услуга који нису регистровани и самим тиме нису чланови Туристичке заједнице Тузланског кантона, те не улазе у статистичке показатеље. Прогресивнији развој туризма остаје по страни због недовољно развијене свијести о значају туризма као привредној грани. Са друге стране повезаност са Европом кроз авио-саобраћај није искоришћена на адекватан начин који би укључио промоцију Тузланског кантона као туристичке дестинације и привлачења европских туриста, већ је углавном задржана на нивоу олакшане конекције бх дијаспоре са домовином. Додатно, Тузлански кантон је препознат, али недовољно брендирани као значајна дестинација у здравственом туризму, спортском туризму, руралном туризму, агротуризму, а не треба занемарити нити културно-историјско наслеђе Тузланског кантона када се говори о туристичким потенцијалима, које такођер може бити окосница развоја туризма. Стога се као развојна потреба истиче потреба за брендирањем Тузланског кантона као јединствене туристичке локације у БиХ те његова даља и снажнија промоција.

Тузлански кантон у протеклом периоду биљежио је позитивне трендове у контексту динамике **тржишта рада**. Уз континуиран пад броја незапослених, расла је запосленост те је током 2019. године забиљежена стопа запослености од 32,25%. Међутим, смањење броја незапослених није искључиво резултат проналаска посла незапослених лица, већ и одласка лица из Босне и Херцеговине односно Тузланског кантона. На подручју Тузланског кантона уочава се и тренд раста учешћа жена у укупном броју незапослених лица, а највећи удио незапослених на подручју Тузланског кантона у 2019. години односио се на НКВ раднике (32,14%), 31,01% незапослених су квалификована лица, те 27,89% лица имају ССС. У укупном броју незапослених, високообразована лица учествују са 7,17% (ВИШ и ВСС). Просјечна плата у Тузланском кантону у 2019. години износила је 824 КМ што је 88,79% у односу на просјек Федерације БиХ. Тржиште рада Тузланског кантона карактерише и недовољна конкурентност младих на тржишту рада, те посебно неусклађеност кадрова са потребама тржишта рада, што је импликација за дефинисање стратешких интервенција које ће допринијети унапређењу наведених обиљежја тржишта рада Тузланског кантона.

На наведене показатеље и трендове у области економског развоја на подручју Тузланског кантона значајан утицај имала је COVID19 пандемија у 2020. години. Иако у тренутку израде Стратегије нису били доступни егзактни подаци из 2020. године, са сигурношћу се може тврдити да је, између осталог, дошло до пада привредне дјелатности, повећања броја незапослених, пада броја туриста док су пољопривредни произвођачи претрпјели велике штете, те ће у наредном периоду бити од кључне важности пружити подршку опоравку и развоју привреде на подручју Кантона.

Табела 4. Резиме развојних проблема, изазова и перспектива у области економског развоја Тузланског кантона

РАЗВОЈНИ ПРОБЛЕМИ	РАЗВОЈНЕ ПЕРСПЕКТИВЕ	ОБЛАСТ
Недовољно развијен предузетнички амбијент Постојање сиве економије Мањак иновативности и примјене нових технологија компанија у Тузланском кантону	Одабрати три кључне индустријске гране у које је потребно улагати како би се креирао “know-how” за побољшање продуктивности и конкурентности у односу на регију и шире. Креирањем сета порезних олакшица, смањењем парафискалних намета, провођењем програма суфинансирања набавке опреме или усавршавања радника те јачањем сарадње са образовним институцијама које ће образовати потребне кадрове креира се повољан пословни амбијент који ће резултирати економским напретком, уједно стимулирати регистрацију пословних субјеката и смањивање постојеће “сиве зоне” економије. Потицати оснивање пословних субјеката у области обновљивих извора енергије, нових технологија и слично кроз специјализоване, на потребама засноване, програме подршке.	Пословни субјекти
Неусклађеност кадрова са потребама тржишта рада	Јачати активну сарадњу између Завода за запошљавање, образовних институција и привредног сектора. Ускладити потребе тржишта рада с образовним институцијама, радити континуиране годишње анализе и испитивање потреба послодавца, прилагодити и интензивирати програме подршке запошљавању те повећати издвајања за подршку запошљавању (потипацији, субвенције, обуке и сл.).	Тржиште рада
Недовољна укљученост бх дијаспоре у развојне токове Тузланског кантона	Успостављање функционалног Регистра становника са подручја Тузланског кантона који тренутно бораве у дијаспори, мапирање њиховог интереса и потенцијала за инвестирање те интензивирање сарадње са потенцијалним инвеститорима кроз промптно пружање релевантних информација и услуга. Креирати сет порезних олакшица којим ће се привући додатни капитал.	Дијаспора
Недовољна искоришћеност пољопривредних капацитета Неконкурентност пољопривредних произвођача	Реализовати програме подршке јачању капацитета и конкурентности пољопривредних произвођача. Подстицати удруживање пољопривредних произвођача на општинском нивоу чиме би се превазишли постојећи изазови уситњених парцела и ниске специјализације.	Пољопривреда
Структуром предузетничке инфраструктуре превладавају пословне зоне, уз изостанак осталих облика предузетничке инфраструктуре	Обезбиједити снажнији развој научно-технолошких паркова, кластера и других облика предузетничке инфраструктуре који ће дјеловати као подстицај привреди у циљу повећања њене конкурентности на регионалном нивоу уједно створили предуслови за развој путем концепта паметне специјализације (енгл. „smart specialization“).	Предузетничка инфраструктура
Експлоатационе резерве минералних сировина, гледано у цјелини, нису довољно изучене и познате на подручју Тузланског кантона	Потицати истраживање експлоатационих резерви минералних сировина и ефикаснију експлоатацију рудних богатстава.	Рударство
Недовољна ефикасност и одрживост управљања шумским ресурсима Тузланског кантона	Предузети мјере на ефикаснијем управљању и очувању шумских подручја Тузланског кантона, преводу деградираних шумских подручја у вредније састојине, радити на очувању и унапређењу корисних функција и биолошке разноликости шуме, те потицати ефикасније коришћење шумских ресурса у развоју привреде, уз очување шума.	Шуме
Лоше стање туристичких локалитета, туристички интересантног културно-историјског наслеђа и остале туристичке инфра и супраструктура уз неадекватан законски оквир Недовољан број развијених туристичких производа Недовољна промоција постојећих туристичких садржаја Тузланског кантона Мали број брендираних дестинација у односу на потенцијал који постоји	Креирати и имплементирати мјере и активности које ће за циљ имати већу промоцију туристичких садржаја Тузланског кантона уз истовремено потицање развоја туристичке инфраструктуре али и туристичких капацитета (вјештине и знања) пружалаца туристичких услуга на подручју Тузланског кантона у сврху обезбјеђења квалитетнијег пружања туристичких услуга тиме и доприноса обједињавању и брендирању Тузланског кантона као јединствене туристичке локације.	Туризам

2.4.2. РЕЗИМЕ СТАЊА, РАЗВОЈНИХ ИЗАЗОВА И ПЕРСПЕКТИВА У ОБЛАСТИ ДРУШТВЕНОГ РАЗВОЈА ТУЗЛАНСКОГ КАНТОНА

Образовни систем Тузланског кантона је у школској 2019/2020. години обухватио 53.115 ученика које своје образовање стичу кроз рад 243 установе за основно и средње образовање. Док се број ученика на свим нивоима образовања из године у годину смањује а што се доводи у везу са трендом раста одлазећег становништва Тузланског кантона те негативним природним прираштајем (Табела 5), број наставника и академског особља остаје исти или се повећава. Тренд смањења броја ученика, застарјелост инфраструктурних објеката и недовољна опремљеност школа савременим училима, неусклађеност наставног плана и уписних политика са потребама тржишта рада представљају основне развојне проблеме образовања на подручју Тузланског кантона.

Табела 5. Кретање броја ученика по нивоима образовања у Тузланском кантону за период 2015.-2019. година

Школска/академска год.	2015/16	2016/17	2017/18	2018/19	2019/20
Основно образовање	39.331	38.836	38.026	37.536	36.588
Средње образовање	19.226	16.850	15.751	15.966	15.582
Високо образовање	11.074	11.231	11.338	10.920	9.956

Извор: Федерални завод за статистику

Када је ријеч о предшколском образовању, тек око 10% дјеце користи услуге **предшколског образовања** и одгоја чиме се закључује да је обухват дјеце овом услугом изразито мали. У три општине кантона уопште не постоје предшколске установе, док се на подручју цијелог Кантона јавља проблем инклузивности дјеце ометене у развоју у редован процес предшколског образовања гдје посљедњи доступни подаци из 2018/19 године показују да је тек петоро дјеце с тешкоћама у развоју укључено у предшколско образовање.

На нивоу **основног образовања**, поред тренда смањења броја ученика што кроз смањен број уписа првачића што кроз повећан број дјеце која напуштају основно образовање ради одласка у иностранство, развојни проблеми укључују и недовољну опремљеност специјализованих кабинета, као и физкултурних сала. Опремљеност школа општим наставним средствима је оптималан, али како би се унаприједио наставни процес потребно је осавременити опрему и специјализованих кабинета. Поред тога, дотрајалост столарије и кровова на објектима основних школа за посљедицу има значајан губитак топлотне енергије па је у наредном периоду потребно унаприједити енергијску ефикасност објеката чиме би се унаприједили услови али и значајно умањили трошкови топлотне енергије.

И ниво **средњег образовања** је окарактерисан истим инфраструктурним проблемима као и ниво основног образовања, те се и овдје јавља потреба за реконструкцијом инфраструктурних објеката те опремања средњих школа савременим училима посебно у погледу специјализованих кабинета. Међутим, на овом нивоу се јавља и потреба за већом усклађеношћу уписне политике са потребама тржишта рада јер је евидентно да на Тузланском кантону постоје дефицитарна занимања за које постоји реална потреба у привреди, али се не образује стручни кадар. С тим у вези, у наредном периоду је потребно осмислити и реализовати програме који ће мотивисати ученике да стичу средњошколско образовање у подручју дефицитарних занимања кроз програме стипендија или обезбјеђивања запошљавања одмах по завршетку студија. Усклађивање уписних политика са тржиштем рада, уз развој практичних вјештина ученика током образовања, ће у значајној мјери унаприједити способност ученика да пронађу прво запослење након завршетка образовања.

Надаље, околности у које је стављен образовни систем усљед COVID19 пандемије током 2020. године указале су на недовољну дигитализацију образовног система на подручју Тузланског кантона на свим нивоима, те неспремност и наставника и ученика на online (удаљени) начин рада. С тим у вези, у наредном периоду је потребно јачати капацитете наставника у подручју информатичке писмености те осавременити процес образовања кроз набавку савремених учила.

Када је ријеч о **високошколском образовању**, носилац високог образовања на подручју Тузланског кантона је Универзитет у Тузли, иако се настава одвија и на неколико приватних универзитета. Највећи интерес за упис постоји на Медицинском факултету, Филозофском факултету и Факултету електротехнике. Објекти у којима се изводи настава на високошколским установама задовољавају образовне стандарде, међутим недостаје простора, опреме и финансијских средстава за провођење врхунских научних и умјетничких истраживања. У наредном периоду, како би се унаприједио наставни процес, потребно је улагати у модернизацију студијских програма, подизати квалитет студија, те јачати сарадњу универзитета са националним и интернационалним окружењем. У циљу обједињавања факултета на једном мјесту, односно осавремењивања и унапређења инфраструктурних капацитета, Влада Тузланског кантона у сарадњи са Ректоратом Универзитета у Тузли, је у претходном периоду урадила низ активности које су довеле до стварања предуслова за реализацију изградње Кампуса Универзитета у Тузли (на локацији бивше војне касарне у Солини у Тузли).

Поред редовног наставног процеса на Универзитету у Тузли се организују и **научно-истраживачки радови**, али се финансијска средства за истраживачки рад крећу у распону од 100.000 до 150.000 КМ годишње и нису се значајније мијењала у протеклих пет година. Значајан дио ових средстава односи се на суфинансирање одбране докторских и магистарских радова. Иако је на овом подручју присутан одређени број приватних научно-истраживачких и истраживачко-развојних института, њихови капацитети нису довољни да би се направио значајнији помак у развоју научно-истраживачке дјелатности, нарочито у области иноваторства. Овој ситуацији додатно доприноси и недовољно развијена свијест о потреби оснивања научно-технолошких паркова који би били повезница са окружењем а посебно са привредом. У циљу развоја високог образовања и враћања значаја Универзитета у Тузли у међународној академској заједници, као важна развојна потреба у наредном периоду се намеће и подизање обима и квалитета научно-истраживачког рада.

Основни развојни проблеми у области **културе и спорта** на подручју Тузланског кантона се односе на недовољну техничко-технолошка опремљеност објеката те непостојање квалитетног, дигитализованог и јединственог система информисања о културним програмима у Тузланском кантону, те незадовољавајуће стање спортске инфраструктуре а све усљед недовољног улагања финансијских средстава у област културе и спорта. На подручју Кантона је евидентан недостатак спортских дворана, физкултурних сала и квалитетних отворених спортских и рекреационих терена и комплекса. Развојне потребе за ове области укључују креирање јединственог система информисања (концентрације информација на једном мјесту) о програмима рада и повратно извјештавање о проведеним активностима свих регистрованих установа културе - на кантоналном и општинским нивоима, потом издвајање значајнијих буџетских средстава за ове области али и јачање капацитета представника спортских и културних удружења како би успјешно аплицирали на програме дојеле бесповратних средстава и на тај начин додатно обезбиједили финансирање за своје потребе.

Примарна **здравствена заштита** на подручју Тузланског кантона пружа се у 13 домова здравља са 168 подручних амбуланти и 228 тимова породичне медицине, док се секундарна здравствена заштита проводи дјелимично у домовима здравља који пружају консултативно-специјалистичке, дијагностичке, стоматолошке и лабораторијске услуге, у приватним ординацијама специјалистичке медицине и у оквиру Универзитетског клиничког центра Тузла и Опште болнице „Мустафа Бегановић“ Грачаница. Укупни болнички капацитети у Тузланском кантону износе 1.623 кревета односно 3,69 кревета на 1.000 становника што је два пута ниже од европског стандарда од шест кревета на 1.000 становника. Иако УКЦ Тузла и Општа болница Грачаница располажу са одређеним бројем квалитетне и савремене медицинске опреме, ипак општа опремљеност здравствених установа на подручју Тузланског кантона се не може окарактерисати задовољавајућом. Финансијске потешкоће узрок су недовољне материјално-техничке опремљености већине домова здравља и подручних амбуланти породичне медицине, недовољног броја едукованих здравствених радника и честе флукуације лијечника. Рањивост здравственог сектора је посебно подцртала појава пандемије COVID19, која је исцрпила доступне људске потенцијале у здравственим установама, те у потпуности попунила капацитете доступних здравствених установа и блокирала пружање квалитетних здравствених услуга, изузев мјера лијечења пацијената обољелих од COVID19. Кључне развојне потребе у области здравствене заштите јесу јачање материјално-техничке опремљености објеката примарне и секундарне здравствене заштите те израда секторске стратегије развоја здравства којом ће се дати јасан смјер развоја ове области, планирати укључивање приватне праксе и дијагностичких центара у систем здравствене заштите те нагласити и развити програми за промовисање важности физичког и менталног здравља и превентивне програме у систему здравствене заштите.

Када се посматра стање у области **социјалне заштите**, у Федерацији БиХ нису развијени механизми за праћења стања са нивоа ентитета, механизми вођења евиденције и механизми оцјене ефекта мјера у систему, тако да нема јединствених података и врло је тешко анализирати функционисање система, а тиме и планирати адекватне мјере. Због непостојања јасних заједничких правила и процедура, те договорених принципа у појединим областима и различитим системима социјалне политике, па и различитих нивоа власти, међу носиоцима и актерима нема довољне координације и адекватне сарадње, па се користе различити термини, различите евиденције, различите основице и процедуре остваривања неких права, што доводи до неједнаког положаја грађана у остваривању социјалних права, зависно од тога у којој се области или кантону остварују. Право на социјалну заштиту базира се углавном на статусу а у мањој мјери на потребама корисника.

Анализе показују да је БиХ једна од држава са највећим издвајањем за социјална давања. И поред великих издвајања за социјална давања, одређена права из области социјалне и дјечије заштите се уопште не реализују или се реализују у мањем обиму и то не само у нашем Кантону него и другим кантонима на подручју Федерације БиХ. Такођер, анализе показују да је постојећи систем социјалне заштите крајње неправедан, неефикасан и неодржив. Тренутно на државном нивоу немамо ни један закон којим је регулисано остваривање права из социјалне заштите. На нивоу Федерације БиХ је донесен Закон о основама социјалне заштите, заштите цивилних жртава рата и заштите породице са дјецом. Овај закон обједињује и регулише остваривање права из различитих области, као што су: права из области социјалне заштите, права лица са инвалидитетом, права цивилних жртава рата и права заштите породице са дјецом. Федерални закон је оквирни закон на основу којег кантони доносе своје законе усаглашене са федералним, с тим да кантони могу проширити обим права, али не могу ићи испод минимума предвиђених федералним законом.

На подручју Тузланског кантона дјелује 13 центара за социјални рад. Током 2019. године права из социјалне заштите, заштите цивилних жртава рата и заштите породице са дјецом, која се финансирају из буџета Тузланског кантона, остварило је 27.544 корисника, а од тога социјална помоћ је исплатена за 14.177 корисника права из области социјалне заштите што представља умањење од скоро 10% у односу на број корисника у 2014. години кад је износио 15.781.

Подаци у наведеној анализи показују да је за 11.187 корисника из федералног буџета исплатено 31.800.207,20 КМ, сходно прописима без провјере имовинског цензуса, а да је из кантоналног буџета нешто мање (27.491.021,00 КМ) исплатено на име социјалних права за скоро три пута већи број корисника (27.544), и уз обавезну провјеру имовинског цензуса за већину права, односно за више од половине средстава издвојених из буџета Тузланског кантона. Ти подаци потврђују критичке осврте научне и међународне заједнице да се на име социјалне заштите исплаћују значајна буџетска средства, али да она не долазе до најугроженијих категорија становништва према критерију потреба.

Основни развојни проблеми у овој области су прије свега недостатак реформе система социјалне заштите у чијем процесу је потребно донијети нове законске прописе који регулишу ову област (са нивоа Федерације БиХ покренуто је низ активности на доношењу закона), недостатак стандардизованих услуга које се пружају или требају пружати корисницима, капацитети установа социјалне заштите, а посебно центара за социјални рад су недовољно развијени (кадровски, просторни и технички), што се негативно одражава на целокупан систем социјалне заштите.

У контексту **области цивилне заштите**, подручје Тузланског кантона се сматра ризичним јер у временским условима појачаних киша долази до значајног изливања воде из корита ријеке Спрече те других водотока на више локација, укључујући и могућност рушења бране на језеру Модрац у Лукавцу што би имало неслагљиве посљедице за то подручје. Поплаве настају усљед обилних кишних падавина и топлења снијега, а узрок плављења су углавном неуређена корита ријека, неадекватан начин одводње оборинских вода, те недовољан обим изграђености заштитних објеката који би спрјечили плављење насељених

подручја и обрадивог земљишта. У циљу што боље припреме за провођење оперативних мјера заштите од поплава потребно је унаприједити систем мониторинга, ране најаве и прогнозе, што подразумијева повећање броја хидролошких станица и увођење хидролошких модела за прогнозу поплава. Тренутно најважнији корак у унапређењу заштите од поплава је измјена и/или допуна Кантоналног оперативног плана одбране од поплава и леда. С тим у вези, неопходно је прикупити податке и дати приказ актуелног стања и изграђености система и објеката за одбрану од поплава на подручју Тузланског кантона. Такођер, треба извршити анализу степена одбране од поплаве појединих зона угрожених подручја, те у складу с тим верификовати одбрамбене линије као и величине и број сектора.

Поред склоности поплавама, на подручју Тузланског кантона је значајна опасност и од активирања клизишта чиме је додатно угрожена безбједност и имовина грађана. Једна од главних активности по овом питању треба да буде формирање катастарa клизишта и израда карата стабилности тла на општинским и градским нивоима и њихово усаглашавање. Како је у 90% случајева узрок појаве клизишта људски фактор, неопходно је спријечити: неадекватне грађевинско-земљишне ископе, неконтролисану (нелегалну) сјечу шума, неадекватну регулацију оборинских и отпадних вода, изградњу објеката високо и нискоградње без прописане техничке документације, изградњу грађевинских објеката на потенцијално нестабилним падинама.

Због велике покривености шумама, подручје је, такођер, у ризику од избијања пожара. Општа оцјена је да стање у области заштите од пожара на подручју Тузланског кантона није задовољавајуће с обзиром на осјетљивост привредних субјеката на пожаре, степен угрожености одређених категорија шума од пожара, стање у ватрогасним јединицама и достигнути степен организованости.

Приједлог мјера за унапређење стања у области заштите од пожара и ватрогаству своди се на доношење нових и/или измјену и допуну постојећих прописа чиме би се створиле правне претпоставке да се ова област квалитетно уреди односно да се прије свега ријеша проблем њеног финансирања. То ће омогућити оснивање нових и повећање бројног стања постојећих ватрогасних јединица, набавку ватрогасних возила, опреме и материјално-техничких средстава. Поред наведеног, потребно је предузети и све превентивне мјере попут: израде регистра ризичних погона, постројења и простора; контроле, надзора и опремања свих потенцијално опасних објеката; прописног руковања пожарно опасним материјалима у производњи, промету и складиштењу односно њиховом депоновању и уништавању; јачања инспекцијског надзора; едукације становништва и др.

Унапређење сарадње институција на свим нивоима у секторима вода, заштите околица, заштите и спасавања те просторног планирања представља први и основни корак у рјешавању проблема у овој области на подручју Тузланског кантона. Интегрисано управљање ризицима и прилагођавање климатским промјенама треба постати добра пракса и, као такво, мора обухватити све релевантне субјекте у превенцији и приправности за природне и друге несреће, на свим нивоима организације.

Када је ријеч о **безбједности грађана и стању криминалитета** на подручју Кантона, најучесталија кривична дјела су из области имовинских деликата те из области наркоманије. У претходном проматраном периоду је дошло до значајнијег повећања броја кривичних дијела који се вежу за наркоманију те се као развојна потреба намеће унапређење крим-обавјештајног рада, набавка специјалистичке опреме те појачан рад на припреми и имплементацији превентивних програма за сузбијање конзумирања опијата. Стање безбједности саобраћаја током периода 2014.-2019. године карактерише тренд повећања саобраћајних незгода, уз истовремено повећање броја повријеђених лица у саобраћајним несрећама. Неповољна безбједносна ситуација се повезује са чињеницом да се повећава фреквенција возила која учествују у саобраћају, а коју не прате квалитетна улагања у побољшање саобраћајне инфраструктуре у Тузланском кантону. У наредном периоду је потребно наставити са имплементацијом програма превенције учешћа у саобраћају под утицајем алкохола и опојних супстанци, те појачати контролу саобраћаја возила која технички не задовољавају услове учешћа у саобраћају.

На подручју Тузланског кантона је регистровано и дјелује преко 2.800 **невладиних организација/удружења**, од чега су најзаступљенија она која дјелују у области спорта (37,7%), заштите људских права (9,4%) те културе (8,7%). Преко 95% удружења је регистровано на нивоу Кантона, док је остатак регистрован на вишим нивоима власти. Већина удружења је концентрисана у већим урбаним центрима, а највише их дјелује на подручју града Тузла као кантоналног сједишту (42,9%). Међутим, не постоји јединствено координирајуће тијело које би сарадњу између Владе Тузланског кантона и организација цивилног друштва формализовало и довело на већи ниво. Многе организације на подручју Тузланског кантона имплементирају социо-економске и околицно одрживе програме који су од значаја за развој Кантона. То би се требало препознати и у наредном развојном периоду искористити, те постојеће капацитете и експертизу невладиног сектора (посебно у намицању средстава и имплементацији специфичних развојних програма), ставити у функцију развоја како Кантона, тако и појединих градова/општина на Кантону.

Табела 6. Резиме развојних проблема, изазова и перспектива у области друштвеног развоја Тузланског кантона

РАЗВОЈНИ ПРОБЛЕМИ	РАЗВОЈНЕ ПЕРСПЕКТИВЕ	ОБЛАСТ
Недовољан обухват дјецe предшколским одгојем и образовањем Недовољна улагања у изградњу нових и одржавање постојећих објеката и инфраструктурних капацитета образовања Наставни програми и уписна политика средњег и високог образовања није у складу са потребама тржишта рада Образовни сектор се не развија у складу са захтјевима тржишта и савременим трендовима у образовању Недостатак простора, опреме и финансијских средстава за провођење врхунских научних и умјетничких истраживања - недостатак научно-технолошких паркова/института Недовољна повезаност образовног сектора са окружењем и приликама за образовање одраслих и неформално образовање грађана	Формирати предшколске установе у Челићу, Теочаку и Сапни. Усмјерити средства из буџета Тузланског кантона за реконструкције и адаптације у дотрајалим школским објектима (примјењујући принципе енергијске ефикасности), те изградњу нове образовне инфраструктуре укључујући Универзитетски кампус, као и физкултурне сале на подручју Тузланског кантона. Модернизовати наставне планове (у исте укључити и животне вјештине, ускладити их са стварним потребама тржишта рада), те подизати ниво квалитета студија и студентских сервиса. Потребно је изградити Стратегију развоја образовања на Тузланском кантону која ће укључивати и план дигитализације свих нивоа образовања, као и јачање наставничких вјештина за ефикасно коришћење едукативних online платформи. Повећати издвајања из буџета за област науке и пронаћи начине за проналажње додатних извора финансирања из ове области, те на тај начин такођер афирмисати јавни и приватни сектор за оснивање научно-технолошких паркова и трајно подстицати изврност у научно-истраживачком/умјетничко-стваралачком раду. Развијати сарадњу свих нивоа образовања са окружењем, посебно са пословним сектором, како на националном тако и на интернационалном нивоу. Додатно, развијати сарадњу са приватним и непрофитним школама, институцијама и организацијама које се баве образовањем одраслих и неформалним образовањем грађана у Тузланском кантону.	Образовање
Непостојање квалитетног, дигитализованог и јединственог система информисања о културним програмима у Тузланском кантону Недовољна техничко-технолошка опремљеност установа културе, укључујући и домове и центре за промоцију културе, образовања, демократије и активног грађанства	Покренути успостављање јединственог система информисања (концентрације информација на једном мјесту) о програмима рада и повратно извјештавање о проведеним активностима свих регистрованих установа културе - на кантоналном и општинским нивоима. Побољшавати опремљеност установа и центара културе са техничким средствима и опремом, у складу са трендовима у развијеним земљама (библиотеке, музеји, позоришта, галерије, друштвени/културни домови и центри), те извршити дигитализацију пословања у сектору културе.	Култура
Недовољна буџетска средства за развој спорта Недовољно развијен регулаторни оквир за развој спорта у Тузланском кантону Недовољно изграђени капацитети спортских организација за намицање средстава из вањских извора	Обезбједити да се из буџета Кантона издвајају законски предвиђена средства у висини од 1% буџета Тузланског кантона, и повећати буџетски удио у подршци спортским, организацијама и континуирано унапређивати критерије и програм расподеле средстава из буџета у циљу развоја масовног (првенствено школског) и врхунског спорта. Приступити изради свих пратећих прописа који ће квалитетније прецизирати одређене одредбе Закона, укључујући доношење правилника о вођењу регистра правих лица у области спорта, правилника о вођењу регистра физичких лица у области спорта као и израда секторске Стратегије развоја спорта у Тузланском кантону. Неопходно је у наредном периоду радити на континуираном унапређењу информисаности спортских организација, јачању њихових капацитета за припрему апликација за програме доделе бесповратних средстава и развијати и подржавати активности научних и стручних институција са циљем едукације стручних лица оспособљених за рад у спорту.	Спорт

Недовољна улагања у побољшање здравствених услуга и немогућност формирања ЈПП са приватним и дијагностичким центрима Недовољна материјално-техничка опремљеност здравствених установа Непостојање квалитетног регулаторног оквира и јасног правца развоја здравства на Тузланском кантону	Правовремено планирати и јачати издвајања из буџета Тузланског кантона за побољшање квалитете здравствених услуга и стварање могућности за формирање ЈПП. Побољшати материјално-техничку опремљеност здравствених установа (повећати број кревета, унаприједити постојећу дијагностичку опрему и набавити савремену дијагностичку опрему). Израдити секторску стратегију развоја здравства и планирати укључивање приватне праксе и дијагностичких центара у систем здравствене заштите.	Здравствена заштита
Недовољно информисани грађани и социјално искључене групе о правима и начинима остваривања права из области социјалне заштите	Убрзати процес доношења реформских процеса, учествовати у изради истих и припремити те учествовати у изради Закона о социјалним услугама и пратећих докумената, обезбиједити имплементацију Закона о социјалним услугама, Учествовати у евалуацији/ревизији имплементације Закона о хранитељству.	Социјална заштита
Недовољно развијени програми јачања породица и младих у стању социјалне потребе Унаприједити инфраструктуру социјалне заштите на подручју Тузланског кантона	Обезбиједити учешће у програмима јачања породица и превенције породичног насиља, занемаривања и злостављања дјеце, одвајања дјеце од породица, јачања компетенција младих који напуштају алтернативну бригу, итд. Адаптација и реконструкција установа социјалне заштите са циљем омогућавања приступа тим установама од стране лица са посебним потребама као и примјена енергијски ефикасних мјера на објектима.	Социјална заштита
У већини општина нису формиране професионалне ватрогасне јединице нити су створене претпоставке за организовање јединица цивилне заштите опште намјене и повјереника цивилне заштите Недовољна опремљеност субјеката заштите и спашавања неопходним материјално-техничким средствима Недовољна обученост и техничка опремљеност субјеката заштите од пожара Недовољна међуинституционална сарадња у секторима вода, заштите околиша, заштите и спашавања те просторног планирања	Формирање и попуна људством структура цивилне заштите. Набавка материјално-техничких средстава и опреме за потребе професионалних ватрогасних јединица, штабова и повјереника цивилне заштите, служби заштите и спашавања и јединица опште и специјализоване намјене на нивоу општина/градава и Тузланског кантона. Оспособљавање основних снага за обављање ватрогасне дјелатности, односно професионалних и добровољних ватрогасаца, те техничко опремање за брзо и адекватно реаговање. Успоставити процедуре заједничког дјеловања у оквиру надлежности појединих субјеката.	Цивилна заштита
Тренд повећања кривичних дјела повезаних са наркоманијом Повећање броја саобраћаних незгода	Унапређење Крим-обавјештајног рада, набавка специјалистичке опреме и појачан рад на припреми и имплементацији превентивних програма за сузбијање конзумирања опијата. Наставити са имплементацијом програма превенције учешћа у саобраћају под утицајем алкохола и опојних супстанци, те појачати контролу саобраћаја возила која технички не задовољавају услове учешћа у саобраћају.	Стање криминалитета

Недовољно изграђени капацитети установа и организација цивилног друштва (удружења и фондација) за ефикасније намицање средстава из других развојних фондова и програма виших нивоа власти Недовољно искоришћени људски ресурси, те капацитети и потенцијали невладиног сектора (удружења и фондација) која дјелују на подручју Тузланског кантона	Континуирано јачати капацитете организација цивилног друштва (удружења и фондација) и установа у циљу ефикаснијег намицања средстава из других развојних фондова и програма виших нивоа власти. Заједнички радити на планирању, изради, имплементацији и суфинансирању пројеката који су финансирани кроз стране изворе финансирања, а који доприносе реализацији Стратегије развоја Тузланског кантона. Испитати стање и потребе невладиног сектора у Тузланском кантону (удружења и фондација) кроз ревидирање Регистра удружења на подручју Тузланског кантона. Ускладити класификацију удружења према Међународној класификацији непрофитних организација (ICNP). Утврдити процедуру за добивање статуса од јавног значаја и увођења начела супсидијарности за послове власти које су од јавног значаја (попут сигурних кућа и слично).	Цивилно друштво

2.4.3. РЕЗИМЕ СТАЊА, РАЗВОЈНИХ ИЗАЗОВА И ПЕРСПЕКТИВА У ОБЛАСТИ ЗАШТИТЕ ОКОЛИША И ИНФРАСТРУКТУРЕ ТУЗЛАНСКОГ КАНТОНА

Подручје Тузланског кантона поседује релативно развијену цестовну мрежу коју највећим дијелом односно 61,56% чине локалне цесте, потом 16,75% регионалне цесте те 12,59% магистралне цесте. Стање цестовне инфраструктуре није задовољавајуће и врло често долази до великих гужви које се јављају услед повећаног броја возила, те је у наредном периоду потребно обезбиједити значајнија средства у буџету за санирање цеста у надлежности Кантона, те планирати и обезбиједити квалитетнију регулацију саобраћаја кроз изградњу кружних токова и алтернативних праваца. **Жељезнички саобраћај** је заступљен искључиво када је ријеч о теретном превозу, јер постојеће стање жељезничке инфраструктуре не испуњава услове за развој путничког жељезничког саобраћаја. Имајући у виду потенцијал али и бенефите жељезничког саобраћаја како у очувању околиша тако и у економској исплативости те растерећењу цеста, у перспективи би се требало размишљати о модернизацији жељезничке инфраструктуре и враћања у функцију путничког жељезничког саобраћаја.

За разлику од жељезничког саобраћаја, развој **ваздушног саобраћаја** на подручју Тузланског кантона је у узлазној путањи. Оснивањем ЈП „Међународни аеродром Тузла” створиле су се основне претпоставке за развој и унапређење ваздушног саобраћаја на подручју Тузланског кантона, а додатним улагањем у развој ваздушне инфраструктуре и осавремењавањем услуга Међународног аеродрома Тузла, путнички ваздушни саобраћај доживио је значајну експанзију и биљежи константни тренд повећања превезених путника. У 2019. години једини авиопревозник који ординира са Међународног аеродрома Тузла, WIZZ AIR превезао је рекордних 593.050 путника, према 12 дестинација у Европи, што је за четири пута више у односу на 2014. годину. Међутим, појавом пандемије COVID19 у марту 2020. године заустављен је снажан и нагли раст сервиса које пружа Међународни аеродром Тузла. Као резултат рестриктивних мјера и заустављања промета робе и путника, током 2020. године дошло је до пада од 60% у броју путника у односу на 2019. годину. Једна од развојних перспектива у овој области јесте изградња треће чекаонице за путнике у одласку (gate) чиме би се број путника могао повећати за додатних 40% од постојећег капацитета. Овакав развој прометних капацитета ваздушног саобраћаја ће каталитички утицати на повећање економске активности Тузланског кантона, али и других регија БиХ.

У области **водоснабдијевања** на подручју Тузланског кантона основни проблем представља дефицит расположивих водних ресурса за становништво и индустрију Тузланског кантона који износи 700 л/с, а пројекције надлежних институција кажу да ће се до 2025. године дефицит наставити, али ће се смањити на око 500 л/с. Недовољна изграђеност, као и застарјелост постојеће мреже водоснабдијевања, те недовољни капацитети и квалитет изворишта и подземних водних тијела, за посљедицу имају и чињеницу да је просјечна потрошња воде на подручју Кантона око 90 л/стан/дан (у ЕУ 100-250 л/стан/дан, а у БиХ 120 л/стан/дан). Степен обухвата становништва системом јавног водоснабдијевања је 72,15%, а праћење и контрола квалитета питке воде у системима јавног водоснабдијевања се врши од стране надлежних институција. На подручју Кантона евидентан је недостатак средстава за инвестиције за водну инфраструктуру. Ангажман кључних актера на аплицирању за пројекте којима би се финансирала водна инфраструктура (посебно за ЕУ фондове) је недовољан и некоординиран, тако да велики износи доступних и расположивих средстава остају неискоришћени, док је с друге стране евидентан недостатак средстава за суфинансирање пројеката у (општинским/градским) буџетима. У наредном периоду, развојне перспективе у овој области укључују увођење механизма за стимулисање рационалне потрошње воде, креирање дугорочних планских докумената и сачињавање средњорочних планова финансирања водне инфраструктуре са посебним фокусом на намицање средстава из вањских извора финансирања како би се растеретио буџет Кантона. Развојна потреба односи се и на израду плана дигитализације и обезбјеђење средстава за дигитализацију услуга у сектору водоснабдијевања.

Када је у питању **третман отпадних вода из насеља**, само градови Градачац, Сребреник и Живинице имају функционалне системе за пречишћавање отпадних вода. У периоду 2014.-2018. година дошло је до повећања обухвата домаћинства одводњом отпадних вода са 25% на 54,47%, што представља увећање за 29,47%. У том смислу, значајан развојни проблем у области заштите околиша јесте непостојање или неадекватан третман отпадних вода из привреде, као и недостатак програма превенције и замјене „прљавих“ технологија, те се у наредном периоду предлаже законско регулисање третмана отпадних

вода из индустријских постројења на начин да воду могу захватати искључиво низводно од „својих“ испуста, чиме би их се додатно мотивирало на поштивање прописа.

Систем топлотних мрежа, односно систем гријања, на подручју Тузланског кантона је недовољно развијен иако се Кантон налази у повољнијој ситуацији у односу на друге кантоне када је ријеч о потенцијалу извора топлотне енергије имајући у виду постојећу Термоелектрану Тузла али и планове о доградњи сектора производње електричне енергије. Топлификације локалних заједница ће одклонити један од највећих загађивача ваздуха на подручју Кантона а то је велики број индивидуалних ложишта, па чак и у урбаним центрима. Један од кључних аспеката развоја заштите околиша и комуналне инфраструктуре у наредном периоду треба бити топлификација градова и општина на подручју Тузланског кантона, а у том смислу је потребно направити дугорочни план развоја система даљинског гријања те на основу истог, покушати обезбиједити средства из вањских извора за изградњу.

На подручју Тузланског кантона се континуирано повећава покривеност становништва **јавном расвјетом**, која је у 2019. години износила 65%. Међутим, констатован је неуједначен ниво обухвата становништва у оквиру цјелокупне територије Кантона, тако да се тај проценат креће од ниских 45% (општине Теочак и Сапна), до задовољавајућих 95% (градови Градчац и Тузла). Као основни развојни проблем дефинише се повећање трошкова одржавања система јавне расвјете уз истовремено смањење инвестиција у проширење јавне расвјете. Стога је у наредном периоду потребно коришћењем доступних међународних и домаћих фондова повећати учешће ванбуџетских извора финансирања и примјенити енергијски ефикасне системе расвјете, чиме би се остварили дугорочне уштеде у области потрошне јавне расвјете.

У контексту **квалитета ваздуха** на подручју Тузланског кантона се појављује низ проблема који резултују неповољним стањем ове области. Енергетски сектор који је и један од најзначајнијих носилаца привредних активности у Тузланском кантону у великој мјери неповољно утиче на квалитет ваздуха на подручју Кантона и то посебно у ужој Тузланској регији. С обзиром на планирано проширење електроенергетске мреже кроз изградњу Блока 7, ова ситуација ће бити додатно усложњена у будућности. Поред Термоелектране, квалитет ваздуха је оштећен и базичном индустријом, и то из производње: соде, кокса и производа на бази коксног гаса, цемента, производа на бази слане воде и хлора и др., при чему се уочава тренд повећања броја постројења и погона који улазе у ову категорију. Надаље, високе концентрације загађујућих материја у ваздуху, које су у знатном порасту у периоду сезоне гријања, показују да су сектор зградарства, а посебно индивидуална ложишта, такођер, један од значајнијих загађивача ваздуха. И на крају, велики притисак на квалитет ваздуха долази из сектора саобраћаја, што је углавном последица наглог повећања броја возила у саобраћају. Квалитет ваздуха у Тузланском кантону се прати путем пет мјерних станица, од које се три налазе на подручју града Тузле, једна на подручју града Живиница те једна на подручју општине Лукавац. Поред пет стационарних мјерних станица, Министарство просторног уређења и заштите околише Тузланског кантона располаже и са једном мобилном станицом која служи за мјерење загађења у осталим општинама Тузланског кантона. У области унапређења квалитета ваздуха, прије свега је потребно набавити додатне мјерне станице које ће омогућити веће праћење параметара у свим дијеловима Кантона а потом је потребно израдити смјернице које ће системски помоћи у ограничавању нивоа загађења ваздуха из сваког од идентификованих извора. Неки од начина, попут успостава даљинског гријања, су повезане са развојним приоритетима и других области те се стога могу сматрати и кључним стратешким развојним приоритетима у наредном периоду.

Стање у области **квалитета вода** је неповољно, имајући у виду да су вишегодишња праћења квалитета вода показала да су сви водотоци у далеко лошијем стању у односу на законски утврђени квалитет. Ријека Спреча је, нажалост, постала отворени колектор за све отпадне воде са подручја 12 локација, а оно што највише забрињава је чињеница да тренутне количине вода у водоточима слива, могу прихватити тек 1,7% укупног загађења које се свакодневно уноси. Ријеку Јалу, значајну притоку ријеке Спрече која протиче кроз Тузлу, карактеришу мала водност у већем дијелу године (учешће отпадних вода у укупној маси и до 90%), високи нивои фекалних загађења, висока рХ-вриједност, садржај електролита, чиме је повећана токсичност тих вода. Акумулација Модрац, посебно у пливим дијеловима, не задовољава ни II категорију квалитета воде посматрајући параметре као што су отопљени кисик и отопљена органска загађења (утрошак KMnO_4), а утврђене су прекорачене концентрације азотних и фосфорних једињења, жељеза, мангана, а и осталих тешких метала (Pb, Zn, Cr, Cu, Al). Као кључни развојни проблеми ове области издвајају се недовољно развијени канализациони системи за одводњу отпадних вода за подручје општина/градова, те непостојање постројења за третман отпадних вода из насеља. Стога је у наредном периоду потребно планирати реконструкцију и проширење канализационих система, те реализовати по приоритетима утврђеним планским документом одводње отпадних вода у свакој општини, којим би се извршила приоритизација инвестиција за период од најмање пет година.

Основни развојни проблем у **области квалитета и заштите земљишта** јесу оштећења и губитак земљишта који се јављају услед експлоатације минералних сировина те формирања површинских копова у рударству, као и загађење тла који се јавља због неадекватно одложеног отпада из привреде и домаћинства, отпадних вода из септичких јама те неадекватног коришћења хемијских средстава у пољопривреди. Као резултат оштећења тла, поред ризика за здравље становништва, јављају се и клизишта и одрони који је на подручју Кантона регистровано преко 4.000. Обзиром на велики процент учешћа нестабилних и условно стабилних терена и уз одређени геохазардни потенцијал за формирање нових клизишта, закључује се да су клизишта и лабилне падине значајан ограничавајући фактор за развој Тузланског кантона. Како би се ријешило овај развојни проблем у наредном периоду је потребно израдити катастар клизишта на свим градовима/општинама Тузланског кантона, на основу јединствене ГИС методологије, који би омогућио планирање и приоритизовање санације клизишта, те предузети превентивне и оперативне мјере ради елиминисања негативног утицаја људског фактора на појаву нових и активирање постојећих клизишта, као и ради санације постојећих клизишта и лабилних падина. Поред тога, потребно је унаприједити област прикупљања отпада кроз стимулацију изградње регионалних санитарних депонија али и успостављање центара за сортирање отпада са фокусом на повећан удио рециклаже отпада, чиме би се значајно смањило загађење земљишта али и вода у наредном периоду.

Једна од најзначајнијих области на коју треба ставити фокус у наредном периоду јесте **енергијска ефикасност (ЕЕ)**, која обједињује концепте стабилног снабдијевања енергијом и обезбјеђењем заштите околиша и одрживог развоја. Стање у области ЕЕ на подручју Тузланског кантона је тренутно незадовољавајуће, али Влада Тузланског кантона у сарадњи са невладиним сектором је припремила евиденцију броја објеката за провођење мјера енергијске ефикасности, те интензивно инвестира у

бројне пројекте побољшања ЕЕ. Тако је у оквиру регионалног пројекта “Паметне школе” укупно шест школа са подручја Тузланског кантона унаприједило енергијску ефикасност и успоставило систем управљања енергијском ефикасношћу. Поред образовних институција, планира се увођење ЕЕ и у другим услугама које нуде локалне власти као што су јавни превоз и јавна расвјета. Поред јавних услуга, и привредници са подручја Кантона су се окренули ка провођењу мјера енергијске ефикасности које ће у будућности бити још и изражајније због очекиваног раста цијена енергије. У наредном периоду, потребно је за реализацију Плана енергијске ефикасности на подручју Тузланског кантона за период 2019-2021. намијенити значајнија буџетска средства, али и намицати средства из вањских извора финансирања како би се посвећено и досљедно радило на увођењу енергијске ефикасности на што већи број објеката на подручју Кантона. Битно је напоменути и да Тузлански кантон посједује значајан потенцијал када је у питању **соларна енергија** те на подручју Кантона постоји једна изграђена соларна електрана и 24 електране у припреми чиме ће се значајно унаприједити капацитет соларне енергије на подручју Кантона.

Табела 7. Резиме развојних проблема, изазова и перспектива у области заштите околиша и инфраструктуре Тузланског кантона

РАЗВОЈНИ ПРОБЛЕМИ	РАЗВОЈНЕ ПЕРСПЕКТИВЕ	ОБЛАСТ
Стање цестовне инфраструктуре није на задовољавајућем нивоу, уз често јављање великих гужви у саобраћају због преоптерећености цеста Недовољна искоришћеност капацитета јавног транспорта, нарочито у сектору жељезница Капацитети терминала на Аеродрому Тузла су у потпуности попуњени, што ограничава даљи развој путничког авио-саобраћаја	Намијенити значајнија средства у буџету за санирање цеста у надлежности Кантона, те планирати и обезбиједити квалитетнију регулацију саобраћаја кроз изградњу кружних токова и алтернативних праваца. Јавно промовисати и субвенционирати јавни превоз те развијати инфраструктуру за неометано одвијање јавног превоза (изградња и уређивање међуградских аутобусних станица, осавремењивање жељезничке инфраструктуре, осавремењивање возног парка итд.). Издвојити средства из буџета за суфинансирање изградње треће чекаонице за путнике у одласку (gate), након што се санирају економске посљедице по рад Аеродрома изазване пандемијом COVID19.	Саобраћајна инфраструктура
Нерационално коришћење водних ресурса и велики губици у системима јавног водоснабдијевања, првенствено секундарним водоводним мрежама Непостојање планског документа за развој водоводне инфраструктуре на подручју Кантона и унапређење квалитете вода Недовољно развијени информациони системи у процесима управљања, мониторинга коришћења водних ресурса и пружања услуга грађанима у овом сектору	Увести механизме стимулисања рационалне потрошње воде (различите тарифе за различите обиме потрошње, мјерачи за свако домаћинство,...), реконструкција мреже, ефикасно управљање потрошњом (мјерење потрошње), елиминисање нелегалних прикључака. Донијети интегралне планске документе и сачинити средњорочне планове финансирања водне инфраструктуре и успоставити систем редовне контроле квалитета воде. Изградити план дигитализације сектора управљања водама те у складу с планом обезбиједити довољна финансијска средства за дигитализацију услуга у сектору водоснабдијевања.	Водоснабдијевање
Непостојање планског документа одводње отпадних вода за подручје општине, те се инвестиције у градњу/проширење и реконструкцију мреже најчешће реализују ad hoc	Инвестиције у градњу/проширење и реконструкцију канализационих система реализовати по приоритетима утврђеним планским документом одводње отпадних вода у свакој општини, којим би се извршила приоритизација инвестиција за период од најмање пет година.	Третман отпадних вода
Недостатак средстава за модернизацију мреже даљинског гријања (старост 15-20 год) условљава све чешће кварове Велики број индивидуалних ложишта указује на потребу повећања степена покривености становништва услугама даљинског гријања	Оријентацијом на ванбуџетске изворе средстава (међународни и домаћи фондови) креирати пројекте и обезбиједити неопходна средства. Проширити постојећу и изградити нове топоводне мреже, али и обезбиједити механизме стимулисања изградње објеката за производњу и дистрибуцију топлотне енергије.	Гријање, топоводне мреже

Инвестирање у одржавање јавне расвјете опадају док се повећавају трошкови функционисања јавне расвјете на годишњем нивоу	Коришћењем доступних међународних и домаћих фондова повећати учешће ванбуџетских извора финансирања и примјенити енергијски ефикасне системе расвјете.	Јавна расвјета
Параметри квалитета ваздуха се прате само у појединим дијеловима Кантона због недостатка мјерних станица Сектор енергије и индустрије су кључни загађивачи ваздуха на подручју Кантона Значајан притисак на квалитет ваздуха врши сектор зградарства због гријања стамбеног, пословног и јавног простора, а томе посебно доприносе индивидуална ложишта	У буџету Тузланског кантона или из међународних фондова обезбиједити средства за набавку додатних стационираних мјерних станица за мјерење квалитете ваздуха. Постојећи мониторинг квалитета ваздуха проширити и на друге полутанте, а индустрију обавезати на досљеднију примјену постојећих закона који их обавезују на редован мониторинг емисија и извјештавање. Проширење мреже даљинског гријања јер подразумева гашење индивидуалних ложишта и њихово прикључење на систем даљинског гријања те стимулисање провођења мјера термичке изолације објеката, као мјере за смањење емисије загађујућих материја у ваздух.	Квалитет ваздуха
Градња канализационих система недовољно прати динамику развоја водоснабдијевања, чак и у општинским центрима Непостојање планског документа одводње отпадних вода за подручје општине, те се инвестиције у градњу/проширење и реконструкцију мреже најчешће реализују ad hoc Испуштање нетретираних или недовољно третираних отпадних вода из урбаних /градских подручја и из привредних агломерата	Интензивирати градњу канализационе мреже у насељима са изграђеним системом јавног водоснабдијевања. Инвестиције у градњу/проширење и реконструкцију канализационих система реализовати по приоритетима утврђеним планским документом одводње отпадних вода у свакој општини, којим би се извршила приоритизација инвестиција за период од најмање пет година. Иницирати изградњу економски оправданих постројења за третман отпадних вода из насеља. Урадити пројектну документацију за одводњу и пречишћавање отпадних вода за општинске канализационе системе и исходovati одговарајуће водне акте, као припремне активности за инвестиције.	Квалитет вода
Непостојање Катастра клизишта које би омогућило планирање и приоритизовање њихове санације Велики број клизишта које клизањем тла угрожавају многе грађевинске и инфраструктурне објекте, па и читава насеља Обухват становништва и привреде организованим прикупљањем отпада незадовољавајући (53% и 80%) Механизација за прикупљање и збрињавање отпада застарјела и недовољна и не постоји инфраструктура која омогућава ефикасно одвајања нити рециклирања отпада Постојеће депоније немају потребне дозволе за рад те је присутан велики број нелегалних (дивљих) депонија	Израдити катастар клизишта на свим општинама Тузланског кантона, на основу јединствене ГИС методологије. Омогућити свим општинама на подручју Тузланског кантона да постану дио ДРАС система. Предузети превентивне и оперативне мјере ради елиминисања негативног утицаја људског фактора на појаву нових и активирање постојећих клизишта, као и ради санације постојећих клизишта и лабилних падина. Додатним буџетским и ванбуџетским финансирањем повећати обухват становништва. Успостављање малих центара за сортирање и издвајање комерцијалног дијела отпада. Обезбиједити додатна улагања у осавремењавање механизације кроз вањске изворе финансирања. Стимулисати изградње регионалних санитарних депонија, те обезбиједити дозволе и ускладити организацију депонија са одредбама дозвола.	Квалитет земљишта и управљање отпадом
Прекомјерна сјеча која доводи до ерозије тла и појаве клизишта	Интензивирати планско шумљавање, те код доношења планова шумљавања дати приоритет површинама, које су огољеле и изложене дјеловању бујица и ерозије земљишта и површинама на већим надморским висинама („заштитне шуме“).	Квалитет земљишта и управљање отпадом

Непостојање јасних праваца у сектору енергијске ефикасности и коришћења обновљивих извора енергије Недовољна улагања у пројекте и мјере енергијске ефикасности у јавним објектима (у просјеку спадају у „Е“ енергетски разред) Грађани живе у енергијски неучинковитим стамбеним просторима те плаћају високу цијену енергије, уз низак ниво дохотка Прекомјерно учешће фосилних горива у обезбјеђењу енергетских потреба становништва, индустрије и јавних сервиса	План енергијске ефикасности на подручју Тузланског кантона за период 2019-2021. и акционе план (СЕКАП) у свим општинама и градовима Тузланског кантона и одмах започети њихово провођење. Обезбиједити средства унутар буџета Кантона и интензивирати израду пројеката за коришћење средстава из доступних ванбуџетских извора (међународних фондова) те провести мјере енергијске ефикасности и довести их у енергијски прихватљиве категорије „Б“ и „Ц“. Израдити Програм мјера за сузбијање енергетског сиромаштва те обезбиједити финансирање идентификованих мјера. Учешће обновљивих извора енергије довести на ниво у складу са стратешким документима вишег реда.	Енергијска ефикасност и обновљиви извори енергије

2.5. СТАЊЕ ПРОСТОРНО ПЛАНСКЕ ДОКУМЕНТАЦИЈЕ

Планско уређење простора је предуслов за очување простора као општег добра и као такво нужно га је заштитити доношењем планских докумената, којим би се дефинисало коришћење, заштита и управљање простором. Планско уређење простора на Тузланском кантону уређено је Законом о просторном уређењу и грађењу („Службене новине Тузланског кантона“, бр. 6/11, 4/13, 15/13, 3/15, 2/16 и 4/17).

У складу са наведеним Законом, врсте планских докумената којима се одређује сврсисходно организовање, коришћење и намјена простора, те мјере и смјернице за уређење и заштиту простора су:

Развојни плански документи:

- *Просторни план Кантона,*
- *Просторни план подручја посебних обиљежја Кантона,*
- *Просторни план општине/града,*
- *Урбанистички план.*

Детаљни плански документи:

- *Зонинг план,*
- *Регулациони план,*
- *Урбанистички пројекат.*

Други плански документи су:

- *План парцелације.*

У периоду од 2006. године до данас израђени су и усвојени Просторни план за подручје Тузланског кантона 2005-2025., Просторни планови за подручја посебних обиљежја Заштитени пејзаж “Коњух” за период 2010-2030., Просторни план подручја посебних обиљежја дијела сливног подручја акумулације Модрац за период 2016. до 2036., те просторни планови за све општине, односно градове Тузланског кантона.

Када је ријеч о Просторном плану за подручје Тузланског кантона, у фебруару 2016. године Влада Тузланског кантона усвојила је Одлуку о приступању изради Измјена и допуна Просторног плана Тузланског кантона за период 2005.-2025. година.

Приједлог Измјена и допуна Просторног плана Тузланског кантона за период 2005.-2025. година, Влада је усвојила у септембру 2019. године, а у току је процедура доношења овог документа од стране Скупштине Тузланског кантона.

Основа за израду Измјена и допуна Просторног плана Тузланског кантона за период 2005.-2025. година су смјернице за израду Измјена и допуна из Одлуке о приступању изради Измјена и допуна Просторног плана, усвојени просторни планови града Тузле и општина Кантона, урађене студије рањивости простора за подручје Кантона и Употребне вриједности земљишта за општине, шумско-господарске основе, орто-фото снимци из 2012. године и друга релевантна документација.

Основне Измјене и допуне Просторног плана, у складу са Смјерницама, односе се на ажурирање границе Кантона, општина и насељених мјеста, ажурирања стања и планираних површина пољопривредног, шумског и грађевинског земљишта (становане и привреда), минералних ресурса, измјена и допуна саобраћајне и друге инфраструктуре, природног и културно-историјског наслеђа, те угрожених површина (клизишта, мински сумњиве површине). Кроз наведене Измјене и допуне, посебна пажња посвећена је заштити пољопривредног и шумског земљишта. Такођер је битно истаћи да су Измјенама и допунама плана за развој привредних дјелатности утврђене привредне зоне у склопу урбаних подручја или изван њих, које заузимају 3.173,53ха. Привредне зоне су лоциране у већ формираним зонама тих дјелатности са потребним проширењима, као и тамо гдје то инфраструктура омогућава, а да се при томе водило рачуна да се не заузимају нове површине шумског и вриједног пољопривредног земљишта, те земљишта намијењеног развоју туризма и рекреације.

Приједлогом Измјена и допуна, задовољени су основни циљеви израде да се кроз ажурирање и актуализацију стања просторног уређења на подручју Кантона, те прилагођавање промјенама у простору и окружењу, обезбиједи бржи привредни

и друштвени развој Кантона, уз рационално коришћење и сврховито управљање ресурсима ради заштите простора, поштујући при томе принципе хуманог одрживог развоја утврђене Просторним планом Тузланског кантона.

2.6. ЈАВНА УПРАВА ТУЗЛАНСКОГ КАНТОНА

2.6.1. ОРГАНИЗАЦИОНА СТРУКТУРА КАНТОНАЛНЕ УПРАВЕ

Законодавну власт Тузланског кантона врши Скупштина Тузланског кантона. Скупштина Кантона потврђује именовање и разрешење Владе Тузланског кантона. Влада има 13 чланова, а чине је премијер и 12 министара. Реорганизацијом министарстава у 2017. години министарства Тузланског кантона чине:

1. Министарство финансија
2. Министарство привреде
3. Министарство за борачка питања
4. Министарство за културу, спорт и младе
5. Министарство просторног уређења и заштите околице
6. Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде
7. Министарство трговине, туризма и саобраћаја
8. Министарство унутрашњих послова
9. Министарство правосуђа и управе
10. Министарство образовања и науке
11. Министарство за рад, социјалну политику и повратак
12. Министарство здравства

Кантоналне органе управе, управне организације и друге кантоналне органе чине: 12 министарстава, двије управе - Кантонална управа цивилне заштите и Кантонална управа за инспекцијске пословне Тузланског кантона (самосталне управе). Структуру чини и пет управних организација, и то: Кантонални завод за пружање правне помоћи и Педагошки завод, те управе у саставу министарстава (Кантонална управа за шумарство, Пољопривредни завод, Завод за просторно планирање и урбанизам и Кантонална агенција робних резерви). Кантонална агенција за приватизацију је специјализована организација, а регулаторно тијело чини Комисија за концесије, док је као посебни орган успостављено Кантонално правобранилаштво. Организациону структуру кантоналне управе чине и четири уреда, и то: Уред Премијера, Уред Владе Тузланског кантона, Уред за законодавство и Уред за заједничке послове кантоналних органа управе.

2.6.2. ИМОВИНА У ВЛАСНИШТВУ ТУЗЛАНСКОГ КАНТОНА

При Уреду за заједничке послове кантоналних органа управе води се Регистар имовине Тузланског кантона, као вид помоћне евиденције непокретне имовине која је евидентирана у земљишним књигама као имовина Кантона, али и имовине која се води у књиговодственим и другим помоћним евиденцијама као потенцијална имовина Кантона, али која још није уведена у земљишне књиге. Према наведеном Регистру, у земљишним књигама заведено је 13 некретнина, већином пословни простори и зграде са припадајућим земљиштем, а исте се налазе у Тузли, Бановићима, Живиницама и Кладњу. Наведена имовина углавном служи за смјештај и рад кантоналних органа и јавних институција.

Што се тиче остале имовине која се у књиговодственим евиденцијама води као кантонална имовина која још није укњижена у земљишним књигама, ради се о просторима који углавном служе за смјештај и рад кантоналних органа и других институција, или су одлукама надлежних органа дати на привремено коришћење другим, прије свега општинским органима и институцијама.

2.6.3. СТАЊЕ АДМИНИСТРАТИВНИХ УСЛУГА И ЉУДСКИХ РЕСУРСА КАНТОНАЛНЕ УПРАВЕ

У кантоналним органима управе је у 2019. години било запослено 477 радника. Највећи број радника запослен је у Кантоналној управи за инспекцијске пословне, која запошљава 17% од укупног броја радника запослених у кантоналним министарствима и органима управе. Овдје је потребно напоменути да нису добивени нити укључени подаци о запосленима у Министарству унутрашњих послова Тузланског кантона, јер Уред за заједничке пословне кантоналних органа управе Тузланског кантона не врши заједничке послове за потребе Министарства унутрашњих послова Тузланског кантона.

Од укупног броја запослених 254 или 53,2% лица женског спола (Табела 8.)

Табела 8. Преглед кадровске структуре кантоналних органа управе

Ред. број	Назив кантоналног органа управе	М	Ж	УКУПНО
1.	Министарство финансија	14	46	60
2.	Министарство привреде	4	11	15
3.	Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде	12	15	27
4.	Министарство правосуђа и управе	5	9	14
5.	Министарство трговине, туризма и саобраћаја	8	9	17
6.	Министарство образовања и науке	19	24	43
7.	Министарство за културу, спорт и младе	3	7	10

8.	Министарство здравства	5	5	10
9.	Министарство просторног уређења и заштите околице	10	11	21
10.	Министарство за борачка питања	5	9	14
11.	Министарство за рад, социјалну политику и повратак	9	8	17
12.	Уред за заједничке послове кантоналних органа	26	25	51
13.	Уред Премијера	8	3	11
14.	Уред Владе	2	5	7
15.	Уред за законодавство	/	2	2
16.	Кантонална управа за инспекцијске послове Тузланског кантона	45	37	82
17.	Кантонални завод за пружање правне помоћи	4	4	8
18.	Пољопривредни завод	8	5	13
19.	Кантонална управа за шумарство	3	2	5
20.	Кантонална агенција за приватизацију	1	1	2
21.	Педагошки завод	12	5	17
22.	Завод за просторно планирање и урбанизам	/	1	1
23.	Кантонална управа цивилне заштите	12	2	14
24.	Кантонално правобранилаштво	4	7	11
25.	Комисија за концесије	4	1	5
	УКУПНО	223	254	477

Извор: Уред за заједничке послове кантоналних органа управе ТК

У оквиру надлежности министарстава и управа Тузланског кантона, идентификовано је укупно 248 административно-управних и других поступака. Сви поступци су обједињени у јединственом Регистру административних поступака, који је доступан на веб страници Владе Тузланског кантона и представља потпуну и свеобухватну евиденцију свих административних поступака који се проводе на нивоу министарстава, уреда, управа и служби. Регистар је успостављен у оквиру пројекта “Унапређење пословног амбијента с циљем привлачења нових инвестиција”, који је провела Међународна финансијска корпорација (IFC), чланица Групације Свјетске банке.

Табела 9. Број административно-управних и других поступака

Р.бр.	Министарства/управе	Број административних поступака
1.	Министарство привреде	13
2.	Министарство образовања и науке	26
3.	Министарство за културу, спорт и младе	10
4.	Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде	24
5.	Министарство правосуђа и управе	5
6.	Министарство просторног уређења и заштите околице	15
7.	Министарство трговине, туризма и саобраћаја	43
8.	Министарство унутрашњих послова	52
9.	Министарство за борачка питања	9
10.	Министарство за рад, социјалну политику и повратак	4
11.	Министарство здравства	24
12.	Педагошки завод Тузланског кантона	3
13.	Уред за заједничке послове кантоналних органа	1
14.	Кантонална управа цивилне заштите	8
15.	Кантонална управа за инспекцијске послове	4
16.	Комисија за концесије	7
	УКУПНО	248

Извор: Регистар административних поступака Тузланског кантона

2.7. ФИСКАЛНИ КАПАЦИТЕТ ТУЗЛАНСКОГ КАНТОНА

2.7.1. АНАЛИЗА БУЏЕТА И ПРОЈЕКЦИЈЕ ФИНАНСИРАЊА РЕАЛИЗАЦИЈЕ СТРАТЕГИЈЕ РАЗВОЈА

Процјена финансирања Стратегије развоја Тузланског кантона за раздобље 2021.-2027. године припремљена је узимајући у обзир: тренд издвојених средстава у претходних пет година, буџет за текућу годину и пројекције буџета (ДОБ-а) за период 2021.-2023. годину, очекивана допунска средства из осталих екстерних извора, очекивани благи раст просјечних издвајања за развојне пројекте, те ограничења у погледу акумулираних обавеза и задужености као и других ризика.

У раздобљу претходних пет година (2016.-2020. године), гдје за прве четири године користимо показатеље износа реализованих средстава, а за пету годину пројицирани показатељ износа средстава, за имплементацију развојних приоритета и/или капиталних/инфраструктурних инвестиција се укупно издвојило близу 465 милиона КМ из буџета Тузланског кантона и екстерних извора, и то просјечно близу 92 милиона КМ годишње. Из буџета Тузланског кантона је издвојено укупно близу 151 милион КМ, годишње у просјеку преко 30 милиона КМ, из екстерних извора преко 275 милиона КМ, просјечно 55 милиона КМ. У погледу Буџета за 2020. годину, за имплементацију развојних приоритета и/или капиталних/инфраструктурних инвестиција је оквирно предвиђено близу 52 милиона КМ, док је из екстерних извора предвиђено око 150 милиона КМ. Тренутни подаци указују да је током 2020. године дошло до значајних измјена тренда реализације издвајања за финансирање развојних приоритета и/или капиталних/инфраструктурних инвестиција у односу на претходне године.

У погледу пројекције ДОБ-а за 2021. и 2023. годину, за капиталне пројекте и остале инвестиционо значајне пројекте је оквирно предвиђено 42 милиона КМ. Када је ријеч о финансијском стању Тузланског кантона, на основу података из консолидованог годишњег обрачуна Кантона, укупне обавезе Кантона на дан 31.12.2019. године износе 84,5 милиона КМ, при чему на краткорочне обавезе отпада износ 61 милион КМ а на дугорочне износ од 23,5 милиона КМ. За сервисирање кредитних обавеза у прве три године ће бити потребно 13,7 милиона КМ. Даље погоршање и продужење економске кризе праћено још несагледивим економским посљедицама изазваних пандемијом у свијету свакако да ће се одразити и на Тузлански кантон.

Процјена по главним изворима финансирања развојних приоритета, мјера и/или капиталних/инфраструктурних инвестиција дата је у Табели 10. Обзиром на крајњу непредвидивост трајања пандемије као и јачине шокова на економију које ће иста оставити, истичемо изузетно висок ниво ризика по остварење пројицираних износа, додатно уз уобичајне ризике који прате реализацију претпостављених прихода, првенствено крајње исходе макроекономских претпоставки.

Табела 10. Преглед процјене по главним изворима финансирања за период 2021.-2027. године

Извори финансирања Стратегије развоја ТК	Оквирна процјена по годинама (милиона КМ)							УКУПНО 2021.-2027.
	2021.	2022.	2023.	2024.	2025.	2026.	2027.	
БУЏЕТ ТК	46	49	51	56	61	66	67	395
ВАЊСКИ ИЗВОРИ	49	51	54	59	64	69	70	417
<i>Из екстерних извора (кредити, остала буџетска средства, остали донатори)</i>	35	36	38	42	45	49	50	295
<i>Из екстерних извора (Средства ЕУ)</i>	14	15	16	17	19	20	21	122
УКУПНО:	95	100	105	115	125	135	137	812

Највише средстава за имплементацију развојних приоритета и/или капиталних/инфраструктурних инвестиција у периоду 2016.-2019. година издвојено је за сектор развоја околиша односно 107,3 милиона КМ или 41,2% у оквиру кога су подржани развојни пројекти из околиша и инфраструктурног развоја, затим за друштвени сектор 91 милион КМ или 34,9%, и најмање средстава за економски развој 62,7 милиона КМ или 24%. Узимајући у обзир трендове из ранијег периода, структуру финансирања стратешких циљева, приоритета и мјера у Стратегији развоја Федерације БиХ за период 2021.-2027. година, дефинисане стратешке циљеве, приоритете и мјере у Стратегији развоја Тузланског кантона за период 2021.-2027. година, настојања да се оснажи економски сектор предложена је оквирна расподјела финансирања по развојним областима (Табела 11).

Табела 11. Приједлог оквирне расподјеле финансирања по развојним областима

Економски развој (у 000 000 КМ)	Друштвени развој (у 000 000 КМ)	Одрживи инфраструктурни развој и заштита околиша (у 000 000 КМ)	Укупно (у 000 000 КМ)
356,6	230,8	225	812,4
43,89%	28,41%	27,70%	100,00%

2.8. SWOT АНАЛИЗА

У овом дијелу даје се преглед унутрашњих и спољних фактора који могу и/или имају утицај на развој Тузланског кантона, коришћењем алата SWOT матрица односно примјеном SWOT анализе која даје преглед снага и слабости из унутрашњег окружења, те прилика и пријетњи из спољног окружења.

Табела 12. SWOT матрица

	СНАГЕ (Strengths – S)	СЛАБОСТИ (Weaknesses - W)
УНУТРАШЊЕ ОКРУЖЕЊЕ	- Повољан положај Тузланског кантона (близина границе са ЕУ, близина границе са Републиком Србијом, те приступ транспортним коридорима према Централној Европи, Турској и Блиском Истоку) - Богатство природних ресурса (шуме, ријеке, минерали, руде) - Оријентираност према извозу предузећа са подручја ТК (1/4 извоза ФБиХ) - Респектабилан број пословних зона и предузетничких потпорних институција (у свим локалним заједницама ТК успостављене пословне зоне) - Снажна прерађивачка индустрија Тузланског кантона заснована на властитим ресурсима и снажно оријентисана ка извозу - Повољни природни услови за развој пољопривредне производње - Присутност обиља туристичких потенцијала цијелом подручју Кантона - Подручје Заштитаеног пејзажа Коњух-драгуљ природе у сјевероисточној Босни - Разноврсност образовне понуде средњег и високог образовања - Развијеност здравствене инфраструктуре (довољан број домова здравља, подручних амбуланти, клиничких центара и болница и постојање обучених и стручних здравствених радника и тимова породичне медицине) - Развијена мрежа центара за социјални рад и социјалних установа са специјализованим програмима психо-социјалних услуга - Присутност великог броја организација цивилног друштва (међународних и локалних НВО) и њихова способност да аплицирају на међународне пројекте - Постојање Просторног плана Тузланског кантона 2015.-2025. (ажуриран 2017. године) - Значајан обухват становништва водоснабдијевањем, електричном енергијом, значајне површине покривене јавном расвјетом - Постојање и развојни потенцијали Међународног аеродрома Тузла којим управља Тузлански кантон, који омогућава развој и путничког и карго авио саобраћаја	- Неповољни демографски трендови (негативан природни прираштај, повећање удјела старијег становништва у укупном броју становника, смањење броја становника на подручју Кантона) - Недовољно развијен предузетнички амбијент отежан приступу капиталу за оснивање, раст и развој обрта и МСП, непостојање и/или неадекватна законска регулатива у области МСП-а и обрта, спори и дуготрајни судски и административни поступци) - Недовољно диверзифицирана предузетничка инфраструктура (преовладају пословне зоне) уз мали број и/или изостанак научно-технолошких паркова, центар компетенција и др. - Присуство “сиве економије” која штети развоју пословног окружења - Недовољна дигитализација, иновативност и конкурентност пословних субјеката Тузланског кантона - Уситањеност пољопривредних парцела, ниска продуктивност произвођача, небезбједност откупа - Неодрживо управљање шумским ресурсима - Непрепознатљивост Тузланског кантона као јединствене туристичке дестинације - Неразвијена туристичка инфраструктура - Недостатак квалификоване радне снаге у свим дјелатностима, уз истовремено висок број незапослених лица која не могу наћи запослење - Недовољна усклађеност програма образовних институција и потреба тржишта рада - Недовољна улагања у развој нове и обнову/адаптацију постојеће инфраструктуре на свим областима укључујући образовање, здравство, културу и спорт - Недовољан степен дигитализације образовног система и неразвијене информатичка писменост наставног особља - Застарјелост постојеће и недостатак савремене медицинске дијагностичке опреме - Недостатак спортских терена и објеката (затворених базена, савремених стадиона, спортских дворана итд.), и недовољно развијена постојећа спортска инфраструктура у односу на европске стандарде - Недовољно искоришћени капацитети НВО сектора, посебно у намицању средстава
УНУТРАШЊЕ ОКРУЖЕЊЕ	- Значајни енергијски капацитети из традиционалних извора који надмашију потребе Кантона, те значајни потенцијали за развој соларне енергије - Постојање стручне и организационе базе за планирање и примјену мјера енергијске ефикасности (пројекти, анализе, студије, сертификација), првенствено у секторима јавне расвјете и зградарства - FSC сертификат за одговорно господарење шумама додијељен ЈП Шуме Тузланског кантона од 2011. године	- Ниво развијености и структура цестовне и жељезничке инфраструктуре не омогућавају већи степен интеграције саобраћајне инфраструктуре Тузланског кантона са другим системима унутар БиХ и окружења - Непостојање катастра клизишта и централног информационог система за реално праћење ризика од природних и других несрећа - Велики број клизишта које клизањем тла угрожавају многе грађевинске и инфраструктурне објекте, па и читава насеља - Недовољан ниво дигитализованости јавних услуга - Изражено нарушена квалитета ваздуха, те непостојање довољно мјерних станица за праћење загађености ваздуха и непостојање адекватних превентних мјера за смањење загађености ваздуха

	ПРИЛИКЕ (Opportunities - O)	ПРИЈЕТЊЕ (Threats – T)
ВАЊСКО ОКРУЖЕЊЕ	- Развој научно-технолошких паркова као предуслов за снажнији развој привреде Тузланског кантона - Развој три кључне области кроз концепт “паметне специјализације” са циљем повећања конкурентности у регији - Могућности интенационализације пословања и умрежавања са БХ дијаспором ради трансфера знања и технологија, те јачања извозног материјала - Потенцијали за развој Тузланског кантона као одрживе туристичке дестинације промовишући одморисни, здравствени и оутдоор туризам - Растући интерес за органским пољопривредним културама - Развој сектора информационих технологија и дигитализације пословања - Могућности које нуди међуопштинска, регионална и међудржавна сарадња - Постојање приступних фондова ЕУ и међународних развојних агенција и институција који нуде прилику за намицање финансијских средстава за реализацију стратешких интервенција у свим областима - Развојни програми које проводи UNDP БиХ усмјерени на развој локалних заједница - Увођење приватне здравствене праксе у здравствени систем - Израда Стратегије развоја Федерације БиХ 2021.-2027. и постојање секторских стратегија и акционих планова усмјерених на друштвени развој и социјално укључивање, те у сектору околиша - Реформе у енергијском сектору и либерализација тржишта снабдијевања електричном енергијом	- Политичка и безбједносна нестабилност у БиХ, неповољна законска регулатива за инвеститоре - Пандемија COVID19 и њен негативни утицај на цјелокупни развој Кантона - Неадекватан одговор државе БиХ на појаву мигрантске кризе - Присутност корупције у свим сферама јавног дјеловања - Тренд одласка младих људи и цијелих породица са подручја Тузланског кантона који резултује одливом стручног економског, медицинског, али и осталог кадра са подручја Кантона - Неefикасна комуникација Кантона са вишим нивоима власти (и обратно) по питању друштвеног развоја што резултује у спорој изградњи или обнови друштвене инфраструктуре - Ризик од природних несрећа попут поплава, клизишта и пожара је висок на подручју Тузланског кантона - Изградња електроенергетских постројења (Блок 7 Термоелектране Тузла, Термоелектрана Бановићи)

2.9. СТРАТЕШКО ФОКУСИРАЊЕ

Успјешност развоја Тузланског кантона мјериће се способношћу да се превладају уочене слабости и пријетње бржем расту, али исто тако и да се искористе развојни потенцијали који несумњиво постоје. У том смислу предложена су сљедећа стратешка и дугорочна одређења Тузланског кантона, односно стратешки фокуси:

Табела 13. Стратешки фокуси

1.	Одржив економски развој на правцу зелене транзиције и дигиталне трансформације
2.	Развој инклузивног, просперитетног и модерног друштвеног сектора
3.	Ресурсно ефикасан и одржив инфраструктурни и просторни развој у функцији заштите околиша
4.	Ефикасна јавна администрација у функцији унапређења квалитета живота грађана и привлачења инвестиција у свим аспектима развоја
5.	Дигитализација економије и јавних услуга

Стратешки фокус 1. Одржив економски развој на правцу зелене транзиције и дигиталне трансформације

Ублажавању негативних економских последица изазваних COVID19 пандемијом биће први велики изазов економском развоју Тузланског кантона у периоду имплементације Стратегије. Чини се најважнијим донијети одговарајуће политике и мјере како би се ублажио негативни економски и социјални учинак COVID19 пандемије и учинила привреда Кантона одрживом, отпорнијом и боље припремљеном за изазове и могућности зелене транзиције и дигиталне трансформације која треба допринијети јачању малих и средњих предузећа и индустрије. Зелена транзиција и дигитална трансформација су означени као главни покретачи опоравка и дугорочног раста Европске уније, а Тузлански кантон свјестан значаја тржишта и интеграција Европске уније за конкурентност привреде и индустрије Кантона ће у наредном периоду ускладити свој економски развој с правцима зелене транзиције и дигиталне трансформације. Обновљиви извори енергије и зелена енергетска транзиција те смањење емисија штетних гасова прије свега CO₂ тако постају снажан изазов за одрживи економски развој а нарочито у контексту почетка изградње нових термоенергетских капацитета у Тузланском кантону.

Прерађивачка индустрија један је од сектора с највећим бројем пословних субјеката и укупној запослености и чини највећи удио у укупном извозу Кантона. Због наведених разлога прерађивачка индустрија мора бити најважнији ослонац привреде

Кантона и његова стратешка одредница. Конкурентан и ефикасан индустријски сектор зависи о способности индустрије да се непрекидно прилагођава и реагује на промјене које се догађају око ње. Потребно је усмјеравати активности на структурне реформе и прилагођавати се потребама и захтјевима тржишта. Важна је и улога и координација Владе Тузланског кантона и Федерације БиХ чији је задатак унапређивати услове за одвијање споменутих активности, интервенисати само у случају тржишног неуспјеха и тако допринијети ефикаснијем функционисању тржишта и стварању повољног предузетничког оквира.

Одржива пољопривреда је битан сегмент укупног развоја руралних средина Тузланског кантона, који се развија кроз успостављање и развој конкурентних облика производње и конкурентних пољопривредних газдинстава, заштиту и очување пољопривредног земљишта и околиша, и уклопљеност у циљеве укупног развоја локалне заједнице. Одржив развој пољопривреде подразумева реструктурисање и диверзификацију постојеће пољопривредне производње и пољопривредних газдинстава, у циљу њиховог усклађивања са стандардима ЕУ, повећавања квалитете и продуктивности, развоја конкурентности и оспособљавања за наступање на отвореном тржишту у процесу приступања Европској унији. Пољопривреда, надаље, представља важан елемент руралног туризма који даје пуни допринос укупном развоју руралних средина и локалне заједнице у цјелини.

Респектабилан број пословних зона и предузетничких потпорних институција већ су резултирали привлачењем страних инвестиција у све градове и општине Кантона. Охрабрен постигнутим резултатима Тузлански кантон ће наставити подржавати изградњу пословних зона и предузетничких потпорних институција и настојати своје политике и програме вертикално ускладити са јединицама локалне самоуправе и Федерације БиХ како би се остварили већи ефекти. Подршка изградњи савремено опремљених пословних зона намијењених предузећима усмјереним на развој и примјену нових технологија на правцима зелене транзиције и дигиталне трансформације и стварања оаза за домаће и ино инвеститоре са посебним фокусом на дијаспору ће заузимати важно мјесто у политикама одрживог економског развоја. Разумијевајући важност научно-технолошких паркова за умрежавање ресурса универзитета, привредника и инвеститора и њихов допринос потицају оснивања нових предузећа, запошљавању и подизања конкурентности постојећих малих и средњих предузећа, Кантон ће уложити значајну подршку за њихово оснивање.

Стратешки фокус 2. Развој инклузивног, просперитетног и модерног друштвеног сектора

Квалитета живота становника Тузланског кантона увелико је одређена квалитетом јавних услуга и друштвене инфраструктуре. У наступајућем планском периоду овакав развој засниваће се на унапређењу образовног нивоа, очувању здравља становништва, односно потпунијем задовољавању заједничких потреба становништва по обиму, квалитети и доступности.

У првом реду, квалитетно образовање подразумева стицање знања и вјештина, не само стручних, већ и животних, уважавајући основне принципе цјеложивотног учења. Кључно је пратити развој, али и учествовати и бити дио иницијатива које су у функцији унапређења и модернизације (дигитализације) животног окружења.

За такво образовање потребно је развојне иницијативе усмјерити на модернизовање наставе и наставног процеса који се усаглашен са потребама тржишта рада, и која потиче мобилност ученика и наставника и омогућава квалитетну сарадњу са кључним националним и интернационалним актерима. Неопходно је обезбиједити квалитетну информационо-комуникациону подршку која ће водити ка савременој дигитализацији наставних процеса и пружања квалитетних услуга на свим нивоима образовања. Улагањем у образовну инфраструктуру и развој људских потенцијала, примарно наставника, опремањем научноистраживачких кабинета и лабораторија, оснивањем научно-технолошких паркова, створиће се темељи будућег савременог друштва.

Уз образовање, потребно је промовисати развој здравства, социјалних услуга, његовање културе, али и културно-историјског наслеђа - те мултидисциплинарних и иновативних приступа у рјешавању дефинисаних друштвених изазова - посебно у сегменту управљања безбједности свих грађана. Главне развојне потребе у сектору здравствене заштите и социјалних услуга су: модернизовање технолошке опреме за дијагностику и лијечење, информатизација здравственог система и система социјалне заштите, унапређење социјалних услуга кроз јачање законодавних и регулаторних оквира.

Потенцијал за развој наведених сегмената друштвеног дјеловања је велик, а потребно је усмјерити се на умрежавање владиног и невладиног сектора, обезбиједити ажуран регистар евиденције истих, те обезбиједити финансијску подршку развоју организација цивилног друштва и организација које дјелују при установама у култури, умјетности и спорту. Посебан фокус потребно је ставити на изградњу њихових капацитета за намицање средстава, како од стране виших нивоа власти, тако и од других националних и међународних развојних фондова.

Развој инклузивне и просперитетне друштвене инфраструктуре намијењене побољшању квалитете живота свих грађана, уз поштивање принципа очувања околиша стратешки је важно за будућу свеукупну развијеност Тузланског кантона, и повезивање у регији и шире. Понајприје се то односи на стварање просторних, привредних и друштвених услова за живот и рад кроз даљу изградњу комуналне инфраструктуре, изградњу и побољшање саобраћајне мреже, те посебно провођење мјера заштите околиша, а све на начелима одрживог развоја.

Стратешки фокус 3. Ресурсно ефикасан и одржив инфраструктурни и просторни развој у функцији заштите околиша

Богати природни ресурси Тузланског кантона имају велик потенцијал за раст економије темеље се на одрживом коришћењу доступних ресурса, како природних тако и ресурса из обновљивих/рециклираних извора. Експлоатацијом руда и њиховим коришћењем примарно у енергијском сектору за добијање електричне и топлотне енергије, резултирало је високим загађењем ваздуха, тла и водних ресурса, те су приоритетне развојне потребе у овом сектору проширење система за праћење квалитете ваздуха на подручју цијелог Кантона, затим успостава систем мониторинга квалитете тла и водних ресурса. Од кључне важности је финализовати регистар/катастар кључних загађивача на подручју Тузланског кантона као и катастрофе клизишта и водних/изворишних потенцијала, а све како би се заштитио околиш и смањено ризик од природних и других несрећа.

Потребно је радити на изради елабората заштите природних и културно-историјских подручја и споменика, како би се сачувала биоразноликост и еколошки системи високе вриједности, те јачати управљање и подршку подручјима од изузетне

важности за биоразноликост и развој, као што је Заштићени пејзаж Коњух. Истовремено са заштитом, постоји велики потенцијал коришћења ових (али и нових) подручја у сврху туризма који се заснива на услузи приступа очуваној природној, биолошкој, културно-историјској и еколошко-вегетацијској баштини, као нпр. авантуристички и бициклички туризам. Потенцијал чистог околиша могуће је развити кроз развој заштићених подручја, еко-туризам и еко пољопривреду еколошком производњом хране.

Изградња нове и модернизација постојеће јавне инфраструктуре мора пратити растуће потребе становништва и привреде за већим обимом услуга које тренутно користе, али и задовољити нове захтјеве који се јављају као последица климатских промјена и промјена у економском окружењу. У том контексту потребно је повећати обухват становништва јавним системом водоснабдијевања као и системом одводње отпадних вода, док би се системи за третман отпадних вода (из урбаних подручја и привреде) требали имплементирати на свим општинама и градовима Тузланског кантона. Успостављање мониторинга квалитете пијаће воде и заштита постојећих изворишта је од кључног значаја за унапређење квалитета услуга грађанима.

Неопходна је санација и ревитализација језера Модрац као најзначајнијег ресурса техничке и питке воде на Кантону, и кључног ресурса који може каталитички убрзати развој Кантона у свим сегментима (економски потенцијал, туристички потенцијал, заштита водне биоразноликости, потенцијал повећања рибљег фонда итд.).

Развојне потребе у подручју управљања отпадом требају бити усмјерене на повећање обухвата домаћинстава које су укључене у систем прикупљања и раздвајања отпада. Смањење дивљих депонија и успостава регионалних санитарних депонија су неопходне за будући развој Тузланског кантона.

Уважавајући чињеницу да је један од носилаца развоја Кантона енергетски сектор, окосница дјеловања у овој области у наредном периоду морала би бити оптимизација коришћења енергије уз интензивирање примјене обновљивих извора енергије и што досљеднију примјену принципа енергијске ефикасности. Како би се удио индивидуалних ложишта смањило и тиме допринијело одрживом коришћењу природних ресурса и смањењу загађења околиша, потребно је повећати обухват становништва организованим системом снабдијевања топлотном енергијом, али и обезбиједити уједначеније покривање територије Кантона системима даљинског гријања.

Квалитетна саобраћајна повезаност Кантона основни је предуслов за његов интегрисани и одрживи развој. Иако се континуирано улаже у развој цестовне инфраструктуре, потребе за ширењем цестовне мреже, спајање на коридор Vц и изградња брзих цеста и заобилазница према централној и сјеверној БиХ су од изузетног значаја за саобраћајну деблокаду Тузланског кантона. Потребно је развој цестовне мреже уравнотежити на свим дијеловима Кантона, те исти квалитетно повезати са Међународним аеродромом Тузла. С друге стране, ваздушни промет робе и путника је у посљедњим годинама заузео важно мјесто у потенцијалима развоја Тузланског кантона. Наставак улагања у проширење капацитета Аеродрома је од изузетног значаја за привреду и друштвени развој Тузланског кантона. Поред развоја саобраћајне инфраструктуре, потребно је размотрити и развој одрживог транспорта кроз изградњу и повезивање бицикличких стаза на цијелој територији Тузланског кантона.

Стратешки фокус 4. Ефикасна јавна администрација у функцију унапређења квалитета живота грађана и привлачења инвестиција у свим аспектима развоја

Ефикасна јавна администрација једна је од кључних претпоставки остварења развојних приоритета и стратешких праваца развоја Тузланског кантона. Заостајање јавне администрације у праћењу савремених трендова и јачању капацитета који ће омогућити ефикасну реализацију планираних приоритета и мјера може у значајној мјери негативно утицати на развојне ефекте.

Дигитализација и јачање капацитета запосленика органа јавне управе у Тузланском кантону створиће претпоставке за унапређење пословног окружења али и процес пружања јавних услуга за грађане, а са друге стране омогућити и ефикасније намицање вањских извора средстава за финансирање развојних приоритета Тузланског кантона. У том контексту створили би се и квалитетнији предуслови за привлачење инвестиција на подручје Кантона.

Од посебног значаја је и унапређење квалитета и транспарентности јавне управе, те успостава рационалне и функционалне организације јавне управе која ће отклонити непотребно трошење ресурса, а истовремено бити способна радити на реализацији идентификованих и дефинисаних приоритета развоја Тузланског кантона.

Оптимално коришћење ресурса кантоналних органа управе је још једна од области на коју је потребно фокусирати напоре у наредном планском периоду, како би се средства усмјерила ка јачању капацитета за квалитетније пружање јавних услуга.

Стратешки фокус 5. Дигитализација економије и јавних услуга

Уколико се размотре сви претходни фокуси, може се закључити да је дигитализација економског сектора и јавних услуга кључна за будући развој Тузланског кантона, нарочито у овом периоду који представља прелаз из пост индустријског друштва у дигитално друштво. Дигитализација тј. интелигентно повезивање људи, процеса, података и ствари је кључно за одржавање продуктивности и конкурентности економије, развој иновација и стварање радних мјеста. Она ће омогућити преобразбу економије и обезбиједити основу за постизање дугорочног раста. Поред тога што се за развој дигиталног друштва мора обезбиједити дигитална инфраструктура, мора се обезбиједити и образовање јавности тј. унаприједити дигиталне вјештине становништва и охрабрити фирме да користе нове технологије.

У том контексту посебан фокус треба бити на развоју дигиталне инфраструктуре и широкопојасног интернета, успоставити нормативни оквир који ће омогућити пословним субјектима лакше пословање и пружање online јавних услуга грађанима и дигитализацију јавне управе. Од изузетне важности је “мапирати ИКТ мрежу” на подручју Кантона, те израдити и имплементирати Акциони план развоја широкопојасне инфраструктуре на цијелој територији Кантона, у складу са Стратегијом развоја широкопојасног приступа интернету у Босни и Херцеговини, како би се обезбиједило одрживо и конкурентно привредно и друштвено дигитално окружење. То подразумијева увођење технологија нове генерације брзог и ултра брзог интернета, коришћење широког радијофреквентног спектра за развој мобилних комуникација (потпуна имплементација 4Г и успостава 5Г+ окружења), те развој интероперабилних апликација.

2.10. ВИЗИЈА РАЗВОЈА И СТРАТЕШКИ ЦИЉЕВИ, СА ИНДИКАТОРИМА

У овом дијелу Стратегије развоја Тузланског кантона за период 2021.-2027. година даје се развојна перспектива Кантона огледана у визији Кантона и изван временског хоризонта ове стратегије. Стратешки циљ је циљ највишег нивоа који утиче на свеукупни правац развоја и представља јасан смјер кретања у дугорочном периоду. Стратегија развоја Тузланског кантона заснива се на три стратешка циља, који обезбјеђују синергијске ефекте између економског и друштвеног развоја те заштите околиша.

2.10.1. ВИЗИЈА РАЗВОЈА

Визија развоја представља тежњу, дугорочну намјеру, правац дјеловања и пожељно стање у будућности. Чланови Кантоналног одбора за развој разматрали су Визију развоја Тузланског кантона за период 2016.-2020. година и закључили да је тада дефинисана Визија у свим својим елементима и даље актуелна и да одговара постојећем стању и промјенама у окружењу, те прихваћено да у стратешком периоду 2021.-2027. година остане непромијењена. У том смислу, Визија развоја је представљена као:

„Тузлански кантон - отворена, економски атрактивна и друштвено динамична европска регија, која на препознатљив начин обезбјеђује спој индустријске традиције, одрживог развоја и квалитете живота, поштовања људских права и родне равноправности становништва које у њему борави, ради и инвестира.“

2.10.2. СТРАТЕШКИ ЦИЉЕВИ, СА ИНДИКАТОРИМА

Стратешки циљеви Тузланског кантона су усклађени са нацртом Стратегије развоја Федерације БиХ и Оквиром за циљеве одрживог развоја у БиХ, којим се утврђују заједнички подциљеви и индикатори за све нивое власти у БиХ (заједнички минимум) те усмјеравају будући процеси стратешког планирања.

Табела 14. Стратешки циљеви Тузланског кантона

1.	Динамичан и одржив економски развој у повољном пословном окружењу
2.	Развијен инклузивни и просперитетни друштвени сектор са једнаким правима за све грађане
3.	Ресурсно ефикасан и одржив инфраструктурни развој

Стратешки циљ 1. Динамичан и одржив економски развој у повољном пословном окружењу

Умреженост дјеловања великог броја фактора (људских ресурса, природних добара, капитала, технологија) који се међусобно разликују по природи, значају и интензитету у процесу остваривања резултата и у наредном периоду ће представљати полугу економског развоја Тузланског кантона кога обиљежава одређеност усклађивању одрживог економског развоја кантона с правцима зелене транзиције и дигиталне трансформације. Седмогодишњи период за који се поставља овај циљ ће бити обиљежен растућим захтјевима за новим технологијама које ће омогућити стварање нових производа, услуга, тржишта и нових пословних модела. Биће то динамичан период у коме ће се обликовати нове врсте послова који још не постоје и којима су потребне вјештине које ми још немамо, а они ће подразумијевати помијерање с линеарне производње на циркуларну економију. Повећање улагања у истраживање, иновације и модерну инфраструктуру помоћи ће у креирању производа и услуга с високом доданом вриједности, развоју нових производних процеса и отварању радних мјеста у том процесу. Посебно ће бити важна повећана улагања у истраживање и примјену технологије, у подручјима као што су умјетна интелигенција, 5Г, анализа података и метаподатака чиме ће се стварати претпоставке за конкурентност предузећа и њихово уклапање у глобалне ланце вриједности.

Императив подизања нивоа конкурентности ради опстанка и одрживости привреде треба резултати развијањем конкурентног пословног окружења. Разумијевајући потребу креирања повољног пословног амбијента у коме ће предузетници своје идеје претварати у акције и оснивати нова предузећа, а предузећа свих величина напредовати и расти, Тузлански кантон ће наставити са још већим улагањима у развој савремено опремљених пословних зона и предузетничких потпорних институција а нарочито научно-технолошких паркова. Респектујући постигнуте резултате иностраних инвеститора и њихов допринос економском и друштвеном развоју, наставиће се улагањем у стварање инвестиционих оаза равномјерно распоређеним у градовима и општинама Тузланског кантона. И даље ће се потицати развој предузећа у прерађивачкој индустрији, пољопривреди, туризму као важним покретачима запошљавања и просперитета привреде и друштва. У складу са могућностима у наредном периоду ће бити потицан развој напредне производње која се огледа у примјени знања и иновативне технологије за производњу сложених производа и побољшању процеса за смањење отпада, онечишћења, потрошње материјала и потрошње енергије.

Први стратешки циљ је заснован на сљедећим кључним претпоставкама:

- да се улагања у развој предузетништва, оснивање нових и раст и развој постојећих предузећа уведећим индустријским гранама врше равномјерно како би се обезбједио равномјеран привредни развој Кантона, трансформација предузећа и повећање конкурентности на домаћем и ино тржишту;
- да се улагања у пословне зоне, потпорне предузетничке институције с посебним нагласком на научно-технолошке паркове створе повољни услови за развој предузећа способних да примијене нове технологије и развој инвестиционих

локација које ће привући инвеститоре (домаће, иностране и дијаспору) чија предузећа ће креирати привлачна и атрактивна радна мјеста која ће зауставити емиграцију становништва из Кантона;

- да се успостави динамично тржиште рада и да се умрежавањем образовног система и предузећа креирају кроз дуални систем образују стручни профили неопходни за коришћење дигиталних технологија које ће постати главни фактор конкурентске предности у новој циркулирајућој, зеленој економији, а које ће резултирати већим обимом новостворене вриједности и већим благостањем за запослене и за грађане Кантона;
- да се улагањима у истраживање и развој и примјену технологије искористе потенцијали универзитета и предузећа, да се кроз нове облике умрежавања и финансирања (нпр. јавно-приватна партнерства) потакне развој предузећа која ће своје пословање проналезити у секторима високих технологија и на тај начин стварати поуздану инфраструктуру за раст и развој предузећа у прерађивачкој индустрији, пољопривреди, туризму и услугама.

При дефинисању **првог стратешког циља** и елемената који се односе на економски развој у Стратегији развоја Тузланског кантона за период 2021.-2027. година узет је у обзир и **Оквир за циљеве одрживог развоја у Босни и Херцеговини** који утврђује заједничке подциљеве и индикаторе за све нивое власти у БиХ (заједнички минимум), гдје су дефинисани елементи релевантни у односу на следеће развојне правце и акцелераторе.

СТРАТЕШКИ ЦИЉ 1 Динамичан и одржив економски развој у повољном пословном окружењу						
ЦИЉЕВИ ОДРЖИВОГ РАЗВОЈА	ПРАВЦИ РАЗВОЈА					
	Паметан раст		Друштво једнаких могућности		Добра управа и управљање јавним сектором	
	Акцелератори	Подциљеви	Акцелератори	Подциљеви	Акцелератори	Подциљеви
Повољно окружење за предузетништво и иновације	Повећање инвестиција у инфраструктуру истраживања, развоја и иновација у јавном и приватном сектору;	Активација запошљавања рањивих категорија	Повећање запошљивости незапослених лица кроз развој социјалног предузетништва	Ефикасан, отворен, инклузиван и одговоран јавни сектор	Одговорна управа оријентирана на грађане	
	Мобилизовање потенцијала дијаспоре;					
	Глобални ланци вриједности;					
	Олакшавање пословања и подршка брзо растућим фирмама					
Паметно управљање природним	Одрживи туризам	Побољшање инклузивности образовних система	Смањење броја лица без знања и вјештина и њихова интеграција на тржиште рада			
Зелени раст и чиста енергија	Развој „зелених“ вјештина и послова					
Повећање инвестиција у инфраструктуру	Јачати инфраструктуру у области дигиталних технологија					

Слика 3. Повезивање Стратешког циља 1. са циљевима одрживог развоја БиХ

Остварење стратешког циља пратиће се кроз одабране индикаторе утицаја након којих ће се моћи оцијенити врста и степен промјена у окружењу. Табела сумира индикаторе за које су дефинисане почетне и циљне вриједности остварења стратешких циљева.

Табела 15. Индикатори (утицаја) реализације Стратешког циља 1.

СТРАТЕШКИ ЦИЉ 1 Динамичан и одржив економски развој у повољном пословном окружењу	Индикатор (утицаја)	Извор	Полазна вриједност (2019.)	Циљна вриједност (2027.)
		Ниво развијености – индекс/ранг	ФЗЗПР	0,81 (6)
	Радно способно становништво (15-64)	ФЗЗПР	307.156	320.000
	Број пословних субјеката (стање 31.12.)	ФЗЗПР	21.021	22.000
	Покривеност увоза извозом (%)	ФЗЗПР	88,3	95

*ФЗЗПР - Федерални завод за програмирање развоја

Стратешки циљ 2. Развијен инклузивни и просперитетни друштвени сектор са једнаким правима за све грађане

Инклузиван друштвени развој је развој који јача повјерење у друштву, личну и економску безбиједност и динамичност, праведнију расподелу дохотка, бољу социјалну и политичку кохезију (посебно укључивањем маргинализованих група), бољи приступ одгоју, образовању, обуци и науци, боље прилике за стицање знања, вјештина и компетенција потребних за 21. вијек, те добро ментално и јавно здравље.

Образовање и здравље имају кључну улогу у развоју људског капитала, нужног за убрзан економски развој. Но, они су не само важни инпути (јер доприносе повећање продуктивности и производње) него и важни оппути јер директно утичу на људско благостање.

Здравље и образовање се неће поправљати аутоматски, са убрзаним растом и повећањем дохотка. Нужна је активна политика за достизање оптималне величине инвестиција у образовање и здравство, која при томе посебно пази да не долази до дисторзија и јачања друштвених неједнакости. Унапређење образовања постиже се с фокусом на развој капацитета наставника, модернизацију/дигитализацију школа и наставних процеса, као и ефикасан систем цјеложивотног учења који ће бити подршка незапосленима и рањивим групама за укључивање на тржиште рада, поштујући начела друштва једнаких могућности и инклузије. Унапређење приступа и квалитете услуга здравствене заштите и социјалних услуга заснива се на ефикаснијој организацији рада система подржаног информатизацијом пословних процеса, бољом опремењеношћу медицинском технологијом и улазњем у стратешки приступ задржавању постојећег особља.

Активирање бољег дијалога Владе с организацијама цивилног друштва и успостава системске подршке за дјеловање удружења у улози је праћења транспарентности рада јавне управе и борбе за једнака права свих грађана, укључујући права рањивих група.

Други стратешки циљ је заснован на сљедећим кључним претпоставкама:

- да се, поштујући компаративне предности Тузланског кантона, приступи стратешком развоју образовања, посебно високог образовања, те здравства, социјалних услуга и спортско-културних садржаја на равномјеран, равноправан и досљедан начин за све грађане;
- да се, истовремено уз развојне процесе, ради истовремено на развоју основних принципа индивидуалне грађанске, политичке и службеничке одговорности у погледу пружања квалитетних јавних услуга на свим нивоима власти;
- међусобно допуњавање градова и комплементарност у економском, образовном, културном и другом домену;
- остваривање заједничких пројеката између појединих општина/градова Кантона у управљању цестовним саобраћајем, уређењу простора, очувању културног и природног наслеђа.

При дефинисању **другог стратешког циља** и елемената који се односе на друштвени развој у Стратегији развоја Тузланског кантона за период 2021.-2027. година узет је у обзир и Оквир за циљеве одрживог развоја у БиХ који утврђује заједничке подциљеве и индикаторе за све нивое власти у БиХ (заједнички минимум), гдје су дефинисани елементи релевантни у односу на сљедеће развојне правце и акцелераторе.

СТРАТЕШКИ ЦИЉ 2 Развијен инклузивни и просперитетни друштвени сектор са једнаким правима за све грађане				
ЦИЉЕВИ ОДРЖИВОГ РАЗВОЈА	ПРАВЦИ РАЗВОЈА			
	Паметан раст		Друштво једнаких могућности	
	Акцелератори	Подциљеве	Акцелератори	Подциљеве
	Ефикасна здравствена заштита за све	Унапређење приступа и квалитете здравствене заштите	Унапређење приступа и квалитете образовања и обуке	Развој капацитета наставника, модернизација школа и наставних метода
		Провођење реформи финансирања здравствене заштите		Смањење броја лица без знања и вјештина и њихова интеграција на тржиште рада
		Превентивне здравствене мјере		
		Стратешки приступ задржавању постојећег особља и развој људских ресурса у области здравства		
	Побољшање инклузивних образовних система	Једнак приступ образовању		Универзално и квалитетно предшколско образовање
		Повећање обухвата дјеце предшколским образовањем (3-6 година)		Курикуларна реформа на свим нивоима образовања
Смањење броја лица без знања и вјештина и њихова интеграција на тржиште рада		Ефикасан систем цјеложивотног учења		

Слика 4. Повезивање Стратешког циља 2. са циљевима одрживог развоја БиХ

Остварење стратешког циља пратиће се кроз одабране индикаторе утицаја након којих ће се моћи оцијенити врста и степен промјена у окружењу. Табела сумира индикаторе за које су дефинисане почетне и циљне вриједности остварења стратешког циља 2.

Табела 16. Индикатори (утицаја) реализације Стратешког циља 2.

Стратешки циљ 2	Индикатор (утицаја)	Извор	Полазна вриједност (2019.)	Циљна вриједност (2027.)
РАЗВИЈЕН ИНКЛУЗИВНИ И ПРОСПЕРИТЕТНИ ДРУШТВЕНИ СЕКТОР СА ЈЕДНАКИМ ПРАВИМА ЗА СВЕ ГРАЂАНЕ	Степен миграција становништва, %	ФЗС	- 15	+5
	Стопа природног прираштаја становништва, на 1.000 становника	ФЗС	0,0083	0,01
	Витални индекс	ФЗС	82	110
	Број доктора медицине, на 1000 становника ТК	ФЗС	2,44	2,8
	Број студената на 1.000 становника	ФЗС	22,7	28
	Индекс социјалне искључености (ХСЕИ)	ФЗС	50,32%	40%

*ФЗС – Федерални завод за статистику

Стратешки циљ 3. Ресурсно ефикасан и одржив инфраструктурни развој

Климатске промјене су дугорочна пријетња одрживости Планете, док су на кратак и средњи рок пријетња животу, снабдијевању водом, пољопривреди, шумским екосистемима и стаништима у многим земљама. Недовољно уважавање климатских промјена и њихових штетних ефеката, појачано локалном деградацијом околиша, резултира сагледавањем раста на основу погрешних индикатора благостања и прогреса.

Стога ће посебна пажња бити посвећена ревитализацији девастираних природних подручја и заштити подручја од посебног интереса (као што је ЗП Коњух), јер је то од кључног значаја за очување биодиверзитета, шума, тла, ваздуха и водних ресурса. Између осталог, ова пажња ће резултирати ефикаснијем коришћењу ограничених природних ресурса али и смањењем ризика од поплава и ерозије земљишта.

У очувању квалитете ваздуха, посебно у урбаним срединама, околишно одржив развој Тузланског кантона ће дати предност околишно прихватљивој градњи, обезбјеђењу мобилности грађана кроз околишно прихватљиве моделе, коришћењу нових технологија за смањење и контролу емисија из саобраћаја и ложишта, а све уз појачану координацију.

У наредном периоду потребно је посебан акценат ставити на обезбјеђење потребних количина воде одговарајућег квалитета (уз одрживо коришћење вода у свим намјенама), узимајући при томе у обзир дугорочну заштиту расположивих водних ресурса, првенствено кроз обнову и изградњу водне инфраструктуре за водоснабдијевање, те прикупљање и пречишћавање отпадних вода. Потребно је повећавати обухват и побољшање јавног водоснабдијевања, одржавати добро стање површинских и подземних вода, као и смањивати ризик од екстремних хидролошких појава.

Циљ је посветити се усклађивању модела управљања отпадом са принципима савременог управљања отпадом и циљевима Европске уније у смислу смањења количина отпада за одлагање, те повећања количина отпада за рециклажу, поновно коришћење, те енергетско искоришћење, на начин да се минимизира ризик по околиш и здравље људи.

Нужно је промијенити парадигму енергетског развоја и у фокус ставити развој обновљивих извора енергије (ОИЕ). Такођер је нужно повећавати енергијску ефикасност (ЕнЕ), посебно у сегменту потрошње енергије, јер то има највећи ефекат на декарбонизацију енергетског сектора, на смањење трошкова енергије, доступности мјера енергијске ефикасности свим грађанима и на тај начин утицати на смањење енергетског сиромаштва. Са циљем унапређења способности спречавања, заштите, ублажавања последица и опоравка од глобалних и регионалних криза, неопходно је јачати капацитете система заштите и спасавања и проводити планове заштите и спасавања на кантоналном и локалном нивоу.

Трећи стратешки циљ је заснован на следећим претпоставкама:

- да се обрати пажња на спречавању оптерећивања и загађивања околиша, као и побољшање и обнову свих природних ресурса;
- чување и заштиту природних ресурса, рационално коришћење ресурса и такав начин економског развоја којим се може обезбиједити обнова ресурса;
- прекогранична и међународну сарадњу у заштити околиша;
- координирање економског развоја и интегрисање друштвеног и економског развоја у складу са захтјевима заштите околиша и постојећим ресурсима;
- рационално и економично управљање урбаним екосистемима (вода, енергија, отпад);
- смањење негативних утицаја на околиш кроз примјену еколошки прихватљивих саобраћајних средстава;
- увођење мјера заштите и препознавање подручја која требају заштиту;
- препознавање природног и културног наслеђа, као важних економских фактора, те предуслова за развој туризма.

При дефинисању **трећег стратешког циља** и елемената који се односе на околишни и инфраструктурни развој у Стратегији развоја Тузланског кантона за период 2021.-2027. година узет је у обзир и Оквир за циљеве одрживог развоја у БиХ који утврђује заједничке подциљеве и индикаторе за све нивое власти у БиХ (заједнички минимум), гдје су дефинисани елементи релевантни у односу на следеће развојне правце и акцелераторе.

ЦИЉЕВИ ОДРЖИВОГ РАЗВОЈА	СТРАТЕШКИ ЦИЉ 3: РЕСУРСНО ЕФИКАСАН И ОДРЖИВ ИНФРАСТРУКТУРНИ РАЗВОЈ	
	ПРАВАЦ РАЗВОЈА: ПАМЕТНИ РАСТ	
	Акцелератори	Подциљеви
	Повећање инвестиција у инфраструктуру	Једнак приступ модерној транспортној инфраструктури
		Већи удио јавних инвестиција у инфраструктуру
		Јачати инфраструктуру у области дигиталних технологија
	Зелени раст и чиста енергија	Смањење енергетског сиромаштва
		Развој „зелених“ вјештина и послова
		Децентрализација електро-енергетског система
		Декарбонизација енергетског сектора
	Паметно управљање природним ресурсима и околишем	Деминирање контаминираних подручја
		Управљање ризицима од катастрофа
		Заштита и обнова природног капитала
		Развити систем циркуларне економије
Јачање контроле и праћења квалитета екосистема		
	Одрживи туризам	

Слика 5. Повезивање Стратешког циља 3. са циљевима одрживог развоја БиХ

Остварење стратешког циља пратиће се кроз одабране индикаторе утицаја након којих ће се моћи оцијенити врста и степен промјена у окружењу. Табела сумира индикаторе за које су дефинисане почетне и циљне вриједности остварења стратешког циља 3.

Табела 17. Индикатори (утицаја) реализације Стратешког циља 3.

СТРАТЕШКИ ЦИЉ 3 РЕСУРСНО ЕФИКАСАН И ОДРЖИВ ИНФРАСТРУКТУРНИ РАЗВОЈ	Индикатор (утицаја)	Извор	Полазна вриједност (2019.)	Циљна вриједност (2027.)
	Површина заштићених подручја у односу на укупну територију Тузланског кантона	МПУиЗО	3,26%	10%
	% домаћинстава прикључених на централни систем гријања	МПУиЗО	18,5%	30%
	% општина/градова Кантона покривених системом мониторинга квалитета ваздуха	МПУиЗО	23%	53,85%
	% општина и градова у покривених системима третмана отпадних вода	ЈКП	23%	53,85%
	% домаћинстава прикључених на канализациону мрежу	ЈКП	54,47%	65%
	% општина које примјењују одвајање отпада на мјесту настанка	МПУиЗО	46,15%	84,6%
	Укупна инсталирана снага котлова које користе обновљиве изворе енергије у домаћинствима	МПУиЗО	6.000 kW	63.000 kW

* МПУиЗО - Министарство просторног уређења и заштите околице Тузланског кантона

** ЈКП – Јавна комунална предузећа

3. ПРИОРИТЕТИ И МЈЕРЕ СА ИНДИКАТОРИМА

Приоритети представљају кључна поља и смјерове дјеловања за остварење визије и стратешких циљева и као такви имају највећи утицај на развој, односно остварење стратешких индикатора. Дефинисани приоритети су груписани под релевантним стратешким циљевима како је приказано у наставку.

3.1. ПРИОРИТЕТИ ЗА СТРАТЕШКИ ЦИЉ 1

Стратешки циљ 1 „Динамичан и одржив економски развој у повољном пословном окружењу“ операционализује се кроз четири приоритета и 18 мјера⁶, чије остварење ће се пратити преко 49 индикатора.

⁶ Мјере су детаљно описане у Прилогу 3.

Табела 18. Преглед приоритета и индикатора излазних резултата са изворима, полазним и циљним вриједностима у оквиру СЦ 1.

	Приоритет	Индикатори излазних резултата	Извор	Полазна вриједност (2019.)	Циљна вриједност (2027.)
Стратешки циљ 1.	1.1. Конкурентан пословни сектор на правцу зелене транзиције и дигиталне трансформације	Индустријска производња - индекс	ФЗЗПР	97,9	105
		Број субјеката предузетничке инфраструктуре (ПЗ и ППИ)	МП	35	45
		Запослени - просјек	ФЗЗПР	99.067	130.000
		Број имплементираних пројеката по моделу јавно-приватног партнерства	МП	0	3
	1.2. Развој одрживог конкурентног и динамичног сектора пољопривреде, водопривреде и шумарства	Број регистрованих пословних субјеката у пољопривреди, шумарству и рибарству (основана правна лица и обрти)	ФЗЗС	970	1.100
		% средстава новчане подршке од вриједности пореских прихода годишњег буџета	МПШВ	1,23%	3,50%
		Производња шумских сортимената (у хиљадама кубних метара)	ФЗЗС	163	185
	1.3. Развој одрживог туризма у Тузланском кантону	Доласци туриста	ФЗС	48.883	60.000
		Број ноћења туриста	ФЗС	91.923	115.000
	1.4. Дјелотворна, отворена и одговорна јавна управа	Унапријеђен систем управљања интегрисаним развојем на нивоу Тузланског кантона	МП	НЕ	ДА
		Успостављен функционалан регистар органа управе и управних организација	МП	НЕ	ДА
		Број одобрених апликација за финансирање развојних приоритета Тузланског кантона из вањских извора	МП	10	20
		% институција које имплементирају план борбе против корупције у циљу provedбе превентивних мјера за смањење могућности за настанак коруптивних појава	ТЗСК	50%	100%

*МП – Министарство привреде Тузланског кантона

**МПШВ – Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде Тузланског кантона

***ФЗС – Федерални завод за статистику

****ТЗТК – Туристичка заједница Тузланског кантона

*****ФЗЗПР – Федерални завод за програмирање развоја

*****ТЗСК – Тим за спречавање корупције Владе Тузланског кантона

ПРИОРИТЕТ 1.1. КОНКУРЕНТАН ПОСЛОВНИ СЕКТОР НА ПРАВЦУ ЗЕЛЕНЕ ТРАНЗИЦИЈЕ И ДИГИТАЛНЕ ТРАНСФОРМАЦИЈЕ

Стабилизација пословања привредних субјеката након негативних економских посљедица глобалне пандемије COVID19 је један од значајних фактора даљег развоја привреде на подручју Тузланског кантона. С тим у вези фокус подршке у области развоја привреде биће на унапређењу пословног окружења те олакшању приступа финансијским средствима за привредне субјекте и обртнике како би се успешно носили са изазовима очувања, раста и развоја пословних подухвата али и изазовима које носи глобализација и све конкурентније окружење, при чему подршка намијењена дигитализацији и унапређењу иновативности добива на посебном значају. У том контексту истиче се циркуларна економија која ствара нова зелена радна мјеста. Конкурентан и ефикасан индустријски сектор зависи о способности индустрије да се непрекидно прилагођава и реагује на промјене које се догађају око ње. Кроз подршку модернизацији, дигитализацији и коришћењу обновљивих извора енергије привредних друштава у области индустрије и рударства доприноси се конкурентном пословном сектору на правцу зелене транзиције и дигиталне трансформације. Важно је обезбиједити подршку формирању нових и унапређењу постојећих субјеката предузетничке инфраструктуре који ће потпомагати предузећа да буду иновативнија, конкурентнија на домаћем и иностраном тржишту и тиме усклађенија са развојним циљевима Европске уније. Бољем пословном и инвестиционом окружењу на подручју Тузланског кантона доприносиће и бољи капацитети за израду и имплементацију пројеката по моделу јавно-приватног партнерства стварајући додатни оквир и могућности сарадње и удруживање напора и финансијских средстава јавних и приватних партнера на остварењу развојних потенцијала и циљева Тузланског кантона. Провођење активне политике запошљавања и samozapoшљавања засноване на потребама послодавца али и тражилаца посла у функцији је конкурентног пословног сектора и од посебног значаја.

Циљ приоритета је допринијети развоју и конкурентности пословног сектора Тузланског кантона заснованог на савременим правцима развоја – зеленој транзицији и дигиталној трансформацији, унаприједити предузетничку инфраструктуру и пословни амбијент олакшавајући привредним субјектима Тузланског кантона да фокус усмјере ка прогресивном развоју заснованом на иновацијама, новим технологијама, обновљивим изворима енергије и специфичним и савременим знањима и вјештинама.

Реализација приоритета оствариће се кроз програме подршке унапређењу пословања, конкурентности и иновативности привредних субјеката Тузланског кантона, развоја предузетничке инфраструктуре, програме подршке запошљавању и samozapoшљавању те реализацији значајнијих инвестиционих пројеката путем модела јавно-приватног партнерства. Наведено се очекује да резултира повећаном индексом индустријске производње, повећаном бројом субјеката предузетничке инфраструктуре као и већем бројем запослених на подручју Тузланског кантона. Уједно оствариће се и већи број реализованих пројеката по моделу јавно-приватног партнерства.

Приоритет се операционализује кроз пет мјера чије остварење ће се пратити преко 16 индикатора.

Табела 19. Преглед мјера унутар Приоритета 1.1. Конкурентан пословни сектор на правцу зелене транзиције и дигиталне трансформације

	Мјера	Индикатори	Извор	Полазна вриједност (2019.)	Циљна вриједност (2027.)
Приоритет 1.1.	1.1.1. Подршка развоју индустрије и рударства	Укупна вриједност додијељених концесија на Тузланском кантону (КМ)	МП	5.000.000	8.000.000
		Вриједност реализованих пројеката подршке у модернизацији, дигитализацији и коришћењу обновљивих извора енергије (КМ)	МП	0	1.000.000
		Остварене инвестиције у нова стална средства – принцип чистих дјелатности (Дјелатности вађења руда и камена, Прерађивачка индустрија) (КМ)	МП	138.544.000 (2018)	200.000.000 (2018)
	1.1.2. Унапређење пословања привредних субјеката на подручју Тузланског кантона	Број подржаних новооснованих привредних субјеката	МП	76	90
		Број подржаних привредних субјеката (МСП и обрти) у процесима стандардизације, дигитализације и унапређења иновативности у пословању	МП	0	50
		Број изведених обука за јачање управљачких капацитета обртника и предузетника	МП	3	5
	1.1.3. Развој пословне инфраструктуре на подручју Тузланског кантона	Урађена анализа стања, потреба, потенцијала и могућности развоја предузетничке инфраструктуре Тузланског кантона	МП	0	1
		Број пословних зона на Тузланском кантону	МП и ЈЛС	29	35
		Број предузетничких потпорних институција на Тузланском кантону	МП и ЈЛС	6	10
	1.1.4. Подршка новим инвестицијама путем примјене модела јавно-приватног партнерства	Број едукованих службеника за припрему пројеката по моделу јавно-приватног партнерства	МП	40	100
		Број припремљених приједлога ЈПП пројеката	МП	0	5
		Вриједност инвестиција у оквиру ЈПП пројеката (КМ)	МП	0	30.000.000
	1.1.5. Унапређење запошљавања на подручју Тузланског кантона	Број додатно запослених лица из циљне групе незапослених лица	ЈУ СЗЗТК	2.696	18.872
		Број ангажованих волонтера	ЈУ СЗЗТК	81	567
		Број запослених и samozapoшлених лица са евиденције Службе за запошљавање Тузланског кантона	ЈУ СЗЗТК	345	2.415
		Број лица која су прошла обуку, стручно оспособљавање и усавршавање	ЈУ СЗЗТК	81	567

Приоритет „Конкурентан пословни сектор на правцу зелене транзиције и дигиталне трансформације“ доприноси остварењу Стратешког циља 1. „Динамичан и одржив економски развој у повољном пословном окружењу“.

Како би се допринијело динамичном и одрживом економском развоју Тузланског кантона, нужно је фокус ставити на развој индустрије и рударства на подручју Тузланског кантона кроз унапређење процеса додјеле концесија, али и подршку предузећима из датих дјелатности у модернизацији, дигитализацији и обезбјеђењу зеленог раста, уз обезбјеђење безбједности рада.

Поред тога, с циљем стабилизације привреде Кантона након искуствовања негативних економских посљедица COVID19 пандемија, потребно је креирати амбијент у којем ће се очувати постојећа предузећа, те потпомоћи њихов раст и развој кроз директну финансијску помоћ са фокусом на дигитализацију и унапређење пословања. Потребно је континуирано мотивисати и подржавати нове предузетнике за улазак у рану предузетничку активност, те обезбједити обуке за јачање управљачких капацитета предузетника и обртника.

Развојем предузетничке инфраструктуре и стварања околине гдје ће иновације постати покретач развоја а првенствено кроз коришћење услуга пословних зона и предузетничких потпорних институција омогућиће се убрзани развој предузетничке активности на подручју Тузланског кантона, те подизање конкурентности предузећа како би иста обезбједила излазак али и опстанак и развој на иностраним тржиштима.

Надаље, унапређење капацитета за имплементацију пројеката по моделу јавно-приватног партнерства, припрема и имплементација ових пројеката допринијеће привлачењу страних и домаћих инвеститора и стварању основе за веће и значајније инфраструктурне развојне пројекте на подручју Тузланског кантона, које јавна тијела нису у могућности финансирати буџетским средствима.

Проведбом активне политике samozapošljavanja и запошљавања створиће се услови за укључивање на тржиште рада незапослених лица, потицати динамика тржишта рада као и пословног сектора те стварати потицајно окружење за послодавце у обезбјеђењу квалитетних кадрова који ће бити у функцији унапређења њихове конкурентности.

Детаљна разрада мјера дата је у Прилогу 3 документа.

Овај приоритет и припадајуће мјере у складу су са циљевима одрживог развоја: СДГ8 - Достојанствен рад и економски раст и СДГ9 - Индустрија, иновације и инфраструктура.

*МП- Министарство привреде Тузланског кантона

**ЈЛС – Јединице локалне самоуправе (градови и општине Тузланског кантона)

***ЈУ СЗЗТК – Јавна установа Служба за запошљавање Тузланског кантона

ПРИОРИТЕТ 1.2. РАЗВОЈ ОДРЖИВОГ КОНКУРЕНТНОГ И ДИНАМИЧНОГ СЕКТОРА ПОЉОПРИВРЕДЕ, ВОДОПРИВРЕДЕ И ШУМАРСТВА

Богатство и разноврсност природних ресурса, укључујући шуме, воде и квалитетно земљиште, даје конкурентску предност Тузланском кантону те представља значајан сегмент укупног економског развоја Кантона. Одржив развој пољопривреде подразумијева реструктурисање и диверзификацију постојеће пољопривредне производње и пољопривредних газдинстава, у циљу њиховог усклађивања са стандардима ЕУ, повећавања квалитете и продуктивности, развоја конкурентности и оспособљавања за конкурентније наступање на тржишту и обезбјеђење већег нивоа прихода. Систем потицаја пољопривреди потребно је унаприједити у циљу обезбјеђења ефикасније и праведније расподјеле потицаја и прилагођавања захтјевима за очување околиша. Шумарство, а потом и дрвна индустрија која се наслања на њега, представља једну од кључних области развоја индустрије, те је кључно створити претпоставке за одржив развој ове области кроз системско уређење те праћење заштите и коришћења ових ресурса. У наредном периоду биће од великог значаја креирати свеобухватни програм подршке одрживој пољопривреди те одрживом коришћењу водних и шумских ресурса. Мјере у оквиру приоритета промовишу уравнотежени рурални територијални развој усмјерен на побољшање услова живота и рада пољопривредника и руралног становништва и унапређење њихове цјелокупне повезаности и приступа инфраструктури и услугама подршке у циљу унапређења конкурентности.

Циљ приоритета је креирати амбијент у којем ће се на ефикасан начин потицати развој одрживог конкурентног и динамичног сектора пољопривреде, водопривреде и шумарства који доприноси цјелокупном економском развоју Тузланског кантона.

Реализација приоритета оствариће се кроз програме финансијске и савјетодавне помоћи пољопривредним произвођачима у циљу подизања њихове конкурентности, програме подршке заштити и уређењу пољопривредног земљишта у сврху повећање нивоа коришћења обрадивих површина и успоставе политике одрживог управљања земљиштем. Приоритет ће се реализовати и кроз активности усмјерене ка успостављању еколошки прихватљивог и одрживог управљања шумама и водним ресурсима.

Наведено се очекује да резултује окрупњавањем земљишних посједа и већом ефикасношћу пољопривредне производње и њене конкурентности, већем броју привредних субјеката у области пољопривреде, шумарства и риболова, повећању прихода од пољопривредне производње те повећаној производњи и продаји шумских сортимената. Очекује се и повећање удјела средстава новчане подршке од вриједности пореских прихода годишњег буџета, као и да реализација приоритета позитивно утиче и на очување животне средине те смањивању ризика од природних несрећа на подручју Тузланског кантона.

Приоритет се операционализује кроз пет мјера чије остварење ће се пратити преко 12 индикатора.

Табела 20. Преглед мјера унутар Приоритета 1.2. Развој одрживог конкурентног и динамичног сектора пољопривреде, водопривреде и шумарства

Мјера	Индикатори	Извор	Полазна вриједност (2019.)	Циљна вриједност (2027.)
1.2.1. Заштита и уређење пољопривредног земљишта	Број реализованих пројеката у области заштите и уређења пољопривредног земљишта	МПШВ	13	30
	Износ новчаних средстава инвестиран у реализацију пројеката подршке заштити и уређењу земљишта (КМ)	МПШВ	345.672,71	850.000,00
1.2.2. Директне новчане подршке пољопривредним произвођачима у области биљне и анималне производње	Број пољопривредних газдинстава која су остварила право на новчану подршку у области биљне и анималне производње	МПШВ	3.980	4.500
	Износ остварених новчаних подршки у области биљне и анималне производње (КМ)	МПШВ	14.296.880	22.501.100
	Учешће задруга/удружења у укупној количини откупљеног млијека на Тузланском кантону	МПШВ	50%	75%
1.2.3. Успостављање еколошки прихватљивог и одрживог управљања шумама	Функционална дијагнозно–прогнозна служба	МПШВ, КУШ	0	1
	Вриједност подржаних пројеката за одрживо управљање шумама	МПШВ	226.730	255.580
1.2.4. Подршка одрживом руралном развоју	Број корисника који су остварили право на новчану подршку за инвестирање (инфраструктура и опрема, промоција)	МПШВ	72	190
	Износ остварених новчаних подршки у КМ за инвестирање (инфраструктура и опрема, промоција)	МПШВ	389.826	1.502.320
	Број пољопривредних произвођача организованих у задруге/кластере/ организације	МПШВ (Задруге/Кластери)	1.500	2.100
1.2.5. Савјетодавне, стручне и остале услуге подршке развоју пољопривреде, шумарства и водопривреде	Број корисника савјетодавних услуга у пољопривреди, водопривреди и шумарству	МПШВ	0	50
	Број подржаних стручних скупова, конгреса, симпозија, семинара и сајмова у области пољопривреде, водопривреде и шумарства	МПШВ	10	20

Приоритет 1.2. „Развој одрживог конкурентног и динамичног сектора пољопривреде, водопривреде и шумарства доприноси остварењу Стратешког циља 1. „Динамичан и одржив економски развој у повољном пословном окружењу“.

Повећавањем нивоа коришћења обрадивих површина, заштите и унапређења плодности тла и успоставом политике одрживог управљања земљиштем дугорочно се утиче на очување земљишта као необновљивог а веома значајног ресурса за развој пољопривреде Тузланског кантона.

Директним новчаним подршкама, поред подршке опстанку пољопривредних произвођача, доприноси се њиховој већој конкурентности те јачању економске стабилности пољопривредних газдинстава и побољшање животног стандарда њихових чланова.

Успоставом инвентара шума и шумског земљишта омогућава се системско праћење и одрживо управљање у области шумарства, које је значајно за развој привреде на подручју Тузланског кантона. Осим економских бенефита, очување шума ће ублажити последице климатских промјена, те смањити ризике од поплава и клизишта.

Реализацијом мјера подршке руралном развоју унаприједиће се технолошки, стратешки и људски капацитети потребни за повећање продуктивности пољопривредне производње, док се истовремено јача одрживост руралних заједница кроз диверзификацију руралне економије.

Савјетодавним услугама и другим услугама подршке ће се унаприједити специфично знање пољопривредних произвођача, али и унаприједити међусобна повезаност пољопривредних произвођача као и са екстерним актерима, посебно академском заједницом у циљу креирања нових знања и примјене нових технологија које ће допринијети одрживости и конкурентности пољопривреде Тузланског кантона.

Детаљна разрада мјера дата је у Прилогу 3 документа.

Овај приоритет и припадајуће мјере у складу су са циљевима одрживог развоја: СДГ 2 - Свијет без глади и СДГ8 - Достојанствен рад и економски раст.

*МППШВ – Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде Тузланског кантона

**КУШ – Кантонална управа за шумарство

ПРИОРИТЕТ 1.3. ПОТИЦАТИ РАЗВОЈ ОДРЖИВОГ ТУРИЗМА У ТУЗЛАНСКОМ КАНТОНУ

Захваљујући бројним туристичким атракцијама, разноврсности туристичке понуде, постојању аеродрома на подручју Кантона али и доброј цестовној повезаности са регијом, створене су претпоставке за прогресивнији развој туризма у функцији укупног економског развоја Тузланског кантона. За даљи развој туризма Кантона потребно је иновирање постојећих и развој нових садржаја туристичке понуде уз јачања људских потенцијала оспособљених са савременим знањима и вјештинама који доприносе одрживости туризма Тузланског кантона као и привлачењу и задржавању туриста на подручју Кантона. То посебно добива на значају уколико се у обзир узме чињеница да дестинацијски менаџмент тежиште развоја усмјерава ка умрежавању различитих јавних и приватних интереса на добробит јачања и промоције локације односно дестинације гдје се намеће потреба квалитативног усмјеравања професионалном приступу интегрисаног менаџмента квалитете у дестинацији.

С циљем развоја различитих облика туризма, у оквиру туристичке понуде неопходно је унапређење и изградња туристичке инфраструктуре (планинске стазе, туристичка сигнализација, уређење излетишта и одморишта и сл.) уз опремање туристичких атракција прикладним објектима туристичке понуде те израда промо материјала и реализација кампања са циљем промоције и брендирања Тузланског кантона као пожељне туристичке дестинације (израда интернет страница, online презентација, организација стручних предавања и изложби и сл.). У свему наведеном, посебан значај има унапређење регулаторног оквира који ће олакшати рад туристичких радника и пословних субјеката у туризму, а уједно потакнути туристичке предузетнике у сивој зони за формалну регистрацију пословања. Израда Стратегије развоја туризма Тузланског кантона допринијеће системском приступу развоју ове области и ефикасности планирања и имплементације приоритета развоја туризма Кантона. Туристички производи а уз њих и смјештајни капацитети требају бити јасно осмишљени, модерно уређени и презентовани те стратешки комуницирани користећи доступне канале у циљу мотивисања доласка туриста али и продужетка боравка на подручју Кантона. Развоју одрживог туризма Тузланског кантона допринијеће се кроз активности јачања свијести становништва, предузетника, обртника, али и других релевантних актера о „паметном“ располагању туристичким ресурсима, од културних вриједности до природних богатстава, односно управљање ресурсима остварујући економске и друштвене потребе, поштујући културолошки интегритет, еколошке принципе, процесе и биодиверзитет, истовремено узимајући у обзир потребе и туриста и њихових домаћина.

Циљ приоритета је да се кроз креирање разноврсних туристичких понуда, развој туристичке инфраструктуре, промоцију Тузланског кантона као пожељне туристичке дестинације и принципа одрживог туризма допринесе развоју туризма на подручју Тузланског кантона. *Реализација приоритета* оствариће се кроз подршку иновирању постојећих и увођењу нових садржаја туристичке понуде, унапређењу туристичке инфраструктуре, осмишљавању интегративне маркетиншке кампање и пропратних активности која ће за циљ имати јасно комуницирање туристичких потенцијала и промоцију Тузланског кантона као туристичке дестинације уз развој људских потенцијала и дестинацијског менаџмента на нивоу Тузланског кантона.

Наведено се очекује да резултира у повећању остварених директних прихода од туризма као и повећању броја доласка туриста на подручју Тузланског кантона као и њихово дуже задржавање огледано у повећаном броју ноћења на подручју Тузланског кантона.

Приоритет се операционализује кроз четири мјере чије остварење ће се пратити преко 9 индикатора.

Табела 21. Преглед мјера унутар Приоритета 1.3. Поттицати развој одрживог туризма

	Мјера	Индикатори	Извор	Полазна вриједност (2019.)	Циљна вриједност (2027.)
Приоритет 1.3.	1.3.1. Иновирање постојећих и развој нових атрактивних садржаја туристичке понуде са посебним акцентом на развој смјештајних капацитета	Број туристичких смјештајних капацитета на подручју Тузланског кантона (хотели и сличан смјештај, одмаралишта и слични објекти за одмор, остали смјештај)	ТЗТК	63	80
		Вриједност подржаних пројеката иновативних садржаја туристичке понуде	ТЗТК	50.000	500.000
	1.3.2. Развој туристичке инфраструктуре и потицање инвестиција у туризму	Број постављених знакова туристичке сигнализације	МТТС	0	200
		Дужина маркираних и мапираних планинарских стаза (км)	ТЗТК	300	400
		Вриједност пројеката подршке развоју туристичкој инфраструктури (излетишта, туристички комплекси и сл.)	МТТС	201.000 (2020.)	26.000.000
	1.3.3. Промоција и брендирање Тузланског кантона као пожељне туристичке дестинације	Број развијених и функционалних дигиталних канала за промоцију Тузланског кантона	ТЗТК	15	25
		Број наступа на специјализованим сајмовима у иностранству	ТЗТК	7	21
		Вриједност подржаних пројеката туристичких агенција за аранжмане посјете дестинацијама на подручју Тузланског кантона	ТЗТК	10.000	150.000
	1.3.4. Развој људских потенцијала и дестинацијског менаџмента кроз Туристичку заједницу ТК	Број туристичких микродестинација на подручју Тузланског кантона	МТТС/ ТЗТК	2	6
		Број лица која су прошла обуку из дестинацијског менаџмента	ТЗТК	0	300

Приоритет 1.3 Поттицати развој одрживог туризма у Тузланском кантону доприноси остварењу Стратешког циља 1. „Динамичан и одржив економски развој у повољном пословном окружењу“.

Кроз развој туристичке понуде на подручју Тузланског кантона планира се подићи свијест о потенцијалима бављења туризмом посебно у руралном подручју те мотивисати становништво да се укључе у развој туристичких капацитета и понуде. Посебан нагласак биће на развоју свијести и капацитета за одрживо коришћење ресурса у бављењу туризмом.

Унапређењем и развојем туристичке инфраструктуре, а првенствено туристичке сигнализације и уређењем приступних путева као и мапирањем туристичких садржаја, створиће се претпоставке за потпунији и угоднији боравак туриста на подручју Тузланског кантона али, између осталог, допринијети и већој улози културно-историјске баштине Тузланског кантона и природних ресурса у развоју туризма.

Коришћењем доступних промотивних алата и промоцијом Тузланског кантона као туристичког бренда допринијеће се квалитетнијој, бољој промоцији туризма на подручју Кантона.

За развој дестинацијског менаџмента посебну улогу имаће развој људских потенцијала и сарадња релевантних актера а изразито у области припреме и имплементације пројеката који ће кроз сараднички приступ обезбиједити привлачење вањских извора средстава за реализацију развојних приоритета у области туризма.

Детаљна разрада мјера дата је у Прилогу 3 документа.

Овај приоритет и припадајуће мјере у складу су са циљевима одрживог развоја: СДГ8 - Достојанствен рад и економски раст и СДГ9 - Индустрија, образовање и инфраструктура.

*МТТС- Министарство трговине, туризма и саобраћаја Тузланског кантона

**ФЗС – Федерални завод за статистику

***ТЗТК – Туристичка заједница Тузланског кантона

ПРИОРИТЕТ 1.4. ДЈЕЛОТВОРНА, ОТВОРЕНА И ОДГОВОРНА ЈАВНА УПРАВА

Динамичан и одржив економски развој захтијева ефикасан, дјелотворан и транспарентан систем управљања јавним финансијама, правосудни систем као и систем борбе против корупције. Кроз реализацију приоритета чији је фокус и на ефикасном и свеобухватном систему управљања интегралним развојем подржаће се свеукупни развој Тузланског кантона и допринијети унапређењу квалитете живота грађана Кантона.

Унапређење ефикасности система јавних финансија у планирању и трошењу јавних финансијских средстава Тузланског кантона ће упоредо са рационализацијом текућих расхода и издатака, допринијети мобилизацији јавних финансијских ресурса и повећању продуктивности економије, тиме промичући и принцип „Буџет за грађане“ чиме ће се обезбиједити и веће повјерење грађана у јавну управу и систем управљања јавним финансијама. Дигитализацијом рада у правосудју и унапређењем ефикасности правосудног система смањиће се трошкови правосудног система а тиме и трошкови правних лица и грађана Кантона, истовремено доприносиће унапређењу пословног окружења. Реформом јавне управе Тузланског кантона, органи управе Тузланског кантона унаприједиће ефикасност и ефективност свога рада као и положај Тузланског кантона у процесу европских интеграција БиХ. Унапређење процеса превенције и борбе против корупције, као интегралног и изузетно битног аспекта пословног окружења, обезбиједиће се кроз креирање институционалних и регулаторних механизма борбе против корупције на нивоу Тузланског кантона уз дигитализацију канала комуникације и размјене информације између надлежних институција и релевантних актера у наведеној области.

Ефикасно управљање интегрисаним развојем у Тузланском кантону оствариће се кроз координирано вертикално и хоризонтално дјеловање у наведеној области, јачањем капацитета јавних службеника за ефикасан процес управљања развојем, припрему пројектних апликација, процес европских интеграција и друго. Растући обим послова управљања развојем у складу са Законом о развојном планирању и управљању развојем у Федерацији Босне и Херцеговине, јачање структуре која управља Стратегијом развоја Тузланског кантона, потреба да се развој третира као мултидисциплинарна категорија и потреба јасног и јаког позиционирања функције управљања развојем, само су неки од разлога који говоре у прилог потребном унапређењу и јачању постојећих капацитета за управљање интегрисаним развојем. Развојем е-управе Кантона обезбиједиће се већа доступност и транспарентност информација које долазе из органа јавне управе Кантона, те унаприједити повезаност јавног сектора како са привредним субјектима тако и са академском заједницом, цивилним сектором и слично.

Циљ приоритета је кроз унапређење ефикасности система управљања јавним финансијама, правосудног система, система борбе против корупције те система управљања развојем допринијети стварању дјелотворне, отворене и одговорне јавне управе Тузланског кантона, која својим радом доприноси унапређењу пословног окружења и цијелокупне квалитете живота на подручју Кантона.

Реализација приоритета оствариће се кроз активности на унапређењу транспарентности у управљању јавним финансијама, повећању ефикасности правосудног система, развоју ефикасног система превенције и борбе против корупције те јачања институционалних и људских капацитета за управљање развојем Кантона.

Наведено се очекује да резултира повећаним бројем одобрених апликација за финансирање развојних приоритета Тузланског кантона из вањских извора, функционалним регистром органа управе и управних организација те повећаним индексом за хоризонталну и вертикалну интеграцију уз смањење индекса за корупцију.

Приоритет се операционализује кроз четири мјере чије остварење ће се пратити преко 12 индикатора.

Табела 22. Преглед мјера унутар Приоритета 1.4. Дјелотворна, отворена и одговорна јавна управа

	Мјера	Индикатори	Извор	Полазна вриједност (2019.)	Циљна вриједност (2027.)
Приоритет 1.4.	1.4.1. Унапређивати транспарентност у управљању јавним финансијама	Имплементација програмског буџетирања	МФ	НЕ	ДА
		Број проведених ревизија	МФ	7	18
		% задужења у односу на висину прихода буџета Тузланског кантона	МФ	6,21%	1,66%
	1.4.2. Повећавати ефикасност правосудног система	Кроз план запошљавања обезбиједити адекватан број тужилаца, редовних судија и додатних судија	МПУ	161	170
		Функционалан дигитализовани систем рада у правосудју	МПУ	НЕ	ДА
		Повећати капацитете, квалитет и учинковитост система бесплатне правне помоћи	МПУ	1	8
	1.4.3. Развијати ефикасан систем превенције и борбе против корупције	Функционално професионално тијело за спречавање корупције	ТЗСК	НЕ	ДА
		Број укључених субјеката у рад и активности тијела	ТЗСК	0	200
		Израђена и усвојена Стратегија за борбу против корупције на подручју ТК	ТЗСК	НЕ	ДА

Приоритет 1.4.	1.4.4. Хоризонтална и вертикална координација поступања у процесима управљања интегрисаним развојем Кантона	Број обучених службеника у кључним областима у оквиру концепта управљања интегралним развојем	МП	60	200
		Број формално успостављених сарадњи на припреми пројектних апликација за финансирање развојних приоритета Тузланског кантона	МП	7	15
		Попуњеност људских капацитета у тијелу за планирање и управљање развојем	МП	3	6

ПРИОРИТЕТ 1.4. ДЈЕЛОТВОРНА, ОТВОРЕНА И ОДГОВОРНА ЈАВНА УПРАВА ДОПРИНОСИ ОСТВАРЕЊУ СТРАТЕШКОГ ЦИЉА 1. „ДИНАМИЧАН И ОДРЖИВ ЕКОНОМСКИ РАЗВОЈ У ПОВОЉНОМ ПОСЛОВНОМ ОКРУЖЕЊУ“.

Кроз унапређење ефикасности система јавних финансија у планирању и трошењу јавних финансијских средстава планира се допринијети и мобилизацији јавних финансијских ресурса и расту економије, као и растеређењу привреде уједно водећи рачуна о обезбјеђењу равнотеже у јавној потрошњи али и приливима у буџет Тузланског кантона.

Транспарентност рада правосуђа и јавне управе Тузланског кантона обезбиједиће се кроз реализацију активности усмјерених ка побољшању организационих и институционалних капацитета везано за дјелотворан рад јавног правосуђа и управе.

Изградњом ефикасног система превенције и борбе против корупције омогућиће се координирано, свеобухватно и систематско дјеловање против корупције на подручју Тузланског кантона, између осталог и кроз унапређење регулаторног оквира али и организационих и институционалних капацитета у овој области.

У склопу мјере чији је фокус на ефикасном управљању развојем, између осталог, ојачаће се људски и институционални капацитети, али и сарадња и координација различитих нивоа власти, хоризонтално и вертикално с циљем обезбјеђења основе за већу подршку остварењу развојних приоритета Тузланског кантона, али и мултиплицирања ефеката улагања средстава у развој.

Детаљна разрада мјера дата је у Прилогу 3 документа.

Овај приоритет и припадајућа мјере у складу су са циљевима одрживог развоја: СДГ5 - Родна равноправност, СДГ16 - Мир, правда и јаке институције и СДГ17 - Партнерством до циљева.

*МФ – Министарство финансија Тузланског кантона

**МПУ – Министарство правосуђа и управе Тузланског кантона

***ТЗСК – Тим за спречавање корупције на Тузланском кантону

****МП – Министарство привреде Тузланског кантона

3.2. ПРИОРИТЕТИ ЗА СТРАТЕШКИ ЦИЉ 2

Стратешки циљ 2 „Развијен инклузивни и просперитетни друштвени сектор са једнаким правима за све грађане“ операционализује се кроз пет приоритета и 20 мјера⁷, чије остварење ће се пратити преко 64 индикатора.

Табела 23. Преглед приоритета и индикатора излазних резултата са изворима, полазним и циљним вриједностима у оквиру СЦ2

Стратешки циљ 2.	Приоритет	Индикатори излазних резултата	Извор	Полазна вриједност (2019.)	Циљна вриједност (2027.)
	2.1 Унапређење и модернизација образовања и науке	% обухвата предшколским образовањем (3-6 год)	ФЗС	10	50
		% удио радно способног становништва са вишом и високом школом, магистеријем и докторатом у укупној радној снази	ФЗС	12,87%	16%
		Ранг универзитета на међународној лествици	PWoU	3107	<3000
	2.2 Развој савременог система здравствене заштите	% лица са здравственим обезбијеђењем	ФЗС	93%	95%
		Стопа морталитета, на 1.000 становника	ФЗС	9,89	8,0
		Информатички увезана примарна, секундарна и терцијарна здравствена заштита у Тузланском кантону	МЗ	НЕ	ДА
	2.3 Унапређење система социјалне заштите и положаја рањивих група становништва	Стопа фертилитета	ФЗС	1,24	1,4
		Стопа наталитета, на 1.000 становника	ФЗС	8,9	9,5
		Индекс старости (однос 60+ и 0-14)	ФЗС	107,4	95
Процент општина и градова у ТК у којима је формирано Вијеће младих		МКСМ	61,5%	100%	
2.4 Поттицати и развијати спортско-културне активности	Број спортиста уписаних у регистар спортиста	МКСМ	0	10.000	
	% ЈЛС са адекватним мултифункционалним спортским дворанама	МКСМ	77%	100%	
	Број корисника реконструисаних објеката културе на годишњем нивоу	МКСМ	0	12.000	
2.5 Унапређење јавне безбједности и одрживо управљање ризицима од природних и других несрећа	Процент општина и градова са формираним, обученим и опремљеним службама за заштиту и спашавање Процент укупне расвијетљености кривичних дјела	КУЦЗ	77%	100%	
		МУП	68,78%	75%	

*ФЗС – Федерални завод за статистику

** RWoU – Ranking Web of Universities <http://webometrics.info/>

***МЗ – Министарство здравства Тузланског кантона

****МКСМ – Министарство за културу, спорт и младе Тузланског кантона

*****КУЦЗ – Кантонална управа цивилне заштите

*****МУП – Министарство унутрашњих послова Тузланског кантона

ПРИОРИТЕТ 2.1. УНАПРЕЂЕЊЕ И МОДЕРНИЗАЦИЈА ОБРАЗОВАЊА И НАУКЕ

Одгој и образовање као улагање у будућност, од велике је важности за развој Тузланског кантона. Динамика промјена и константни изазови динамичног тржишта рада и потребе за квалитетном и образованом радном снагом захтијева стално осавремењивање образовних програма, али и унапређење услова у којима се образовање одвија како би се одговорило на захтјеве промијењених услова у животној околини. Практичан одговор би се огледао у интензивнијој употреби информационих технологија, усмјерености на иновације којима се развија привреда, а истовремено се повећава квалитета живота свих грађана, чува околиш и повећава брига за рањиве групе. Унапређење образовних програма, а нарочито високог образовања заснованог на научноистраживачком раду, одговара на потребе данашњице, с погледом на потребе у будућности и обезбјеђује свјетлију и извјеснију будућност за генерације које долазе. Надаље, улагање се у опрему, знања и вјештине како би се повећала спремност школа за имплементацију квалитетне наставе на даљину. Како су наставници кључна снага образовног система, фокус ће бити на јачању компетенција наставника за прихваћање новина и креирање промјена. У струковном образовању и образовању одраслих ће се осавременили програми и тиме их ускладити с потребама тржишта рада, те ће се потицати cjеложивотно учење.

Циљ приоритета је допринјети развоју свих нивоа образовања Тузланског кантона заснованог на унапређењу квалитете основног, средњег и високог образовања, базираног на развојним стратегијама и курикуларним реформама, реконструкцијом и опремањем објеката одгојно-образовних установа и Универзитета уз континуирано потицање инклузивног образовања за све. С друге стране развојем научноистраживачког рада циљ је ојачати мост између академске заједнице и привреде Тузланског кантона и иновацијама потакнути бржи економски развој.

Реализација приоритета оствариће се кроз програме подршке унапређењу инфраструктурних предуслова за повећање обухвата дјецe предшколским одгојем и образовањем, развоја и унапређења квалитете основног, средњег и високог образовања, кроз курикуларне реформе базиране на исходима учења и програмима унапређења и осавремењивања просторних капацитета образовних установа и Универзитета, дигитализацију образовања на свим нивоима, промоцији и потицају cjеложивотног учењу и образовању одраслих и програмима јачања научноистраживачког рада и формирања научно-технолошких паркова. Наведено се очекује да резултира повећањем обухвата дјецe предшколским образовањем (3-6 год), повећањем удјела радно способног становништва са вишом и високом школом, магистеријем и докторатом у укупној радној снази, те бољим рангирањем Универзитета на међународној лествици.

Приоритет се операционализује кроз седам мјера чије остварење ће се пратити преко 23 индикатора.

Табела 24. Преглед мјера унутар Приоритета 2.1. Унапређење и модернизација образовања и науке

	Мјера	Индикатори	Извор	Полазна вриједност (2019.)	Циљна вриједност (2027.)
Приоритет 1.3.	2.1.1. Изградња и проширење капацитета јавних предшколских установа	Број општина у којима функционишу предшколске установе	МОН	10	13
		Број дјецe у предшколским установама на 1.000 становника	ФЗС	5,7	7
	2.1.2. Побољшати квалитет основног, средњег и високог образовања	Број имплементираних наставних планова и програма на бази исхода учења за све нивое образовања	МОН ПЗ	0	5
		Број изграђених, реконструисаних и опремљених објеката одгојно-образовних установа	МОН ПЗ	0	4
		Број ученика основне школе на једног наставника	МОН ПЗ	12,3	15
		Број ученика средње школе на једног наставника	МОН ПЗ	9,24	12
		Број студената на једног наставника	МОН	8	11
	2.1.3. Дигитализација и информатизација основног и средњег образовања	Обухват ученика који користе успостављене платформе за провођење наставног процеса у основним и средњим школама	МОН ПЗ	0	80%
		Обухват школа које користе електронске дневнике	МОН ПЗ	0	100%
		Број рачунара које користе ученици, на 100 ученика (укупно основна + средња)	МОН ПЗ	5	10
	2.1.4. Унапређење дигитализације високог образовања	Годишњи износ средстава издвојен из буџета Тузланског кантона за унапређење дигиталне инфраструктуре на УНТЗ	МОН	0	200.000 КМ
		Број подржаних обука за дигитално оспособљавање запослених и студената на УНТЗ	МОН	0	50
		Број суфинансираних релевантних истраживачких база података за високошколске установе на годишњем нивоу	МОН	0	3

Приоритет 1.3.	2.1.5. Унапређење просторних капацитета Универзитета у Тузли	Ниво испуњености просторних стандарда према стандардима и нормативима Тузланског кантона	МОН	60 %	90%
		Степен опремљености и уселености Кампуса	МОН	0%	70%
		Степен опремљености и уселености УНТП	МОН	0%	100%
		Годишњи износ средстава из буџета Тузланског кантона намијењен за подршку квантитативном и квалитативном унапређењу постојећих капацитета	МОН	----	200.000 КМ
	2.1.6. Унапређење научно-истраживачког рада	% годишњег прихода буџета Кантона за остваривање програма из члана 16. Закона	МОН	----	0,05%
		Број формираних научно-технолошких паркова на подручју Тузланског кантона	МОН	0	2
		Центар за економско-друштвена истраживања	МОН	НЕ	ДА
	2.1.7. Унапређење система образовања одраслих и цјеложивотног учења	Број лица (25-64 године) која су похађала формално и/или неформално образовање	МОН	2.500	2.750
		Број лица која су завршила сертификоване обуке за преквалификацију у ИТ/STEM сектору	МОН	0	200
		Број презентација обртничких занимања организованих ученицима завршних разреда основних школа	МОН	0	400

Приоритет 2.1. Унапређење и модернизација образовања и науке доприноси остварењу Стратешког циља 2. „Развијен инклузивни и просперитетни друштвени сектор са једнаким правима за све грађане“.

Унапређењем услуге предшколског одгоја, првенствено формирањем нових јавних предшколских установа, изградњом нових и проширењем постојећих просторних капацитета повећаће се обухват дјецe предшколским одгојем, и учинити услуге предшколског одгоја доступне у свим општинама, чиме се стварају услови за квалитетнији живот младих брачних парова у мање развијеним срединама.

Израдом и имплементацијом развојних стратегија у области образовања, провођењем курикуларне реформе базиране на исходима учења, јачањем капацитета наставника укључених у одгојно-образовни процес, потпором реализацији Стратегије развоја Универзитета у Тузли и реконструкцијом и опремањем објеката одгојно-образовних установа допринијеће се квалитетнијем основном, средњем и виском образовању.

Стварањем инфраструктурних предуслова за развој и модернизацију, односно дигитализацију и информатизацију наставног процеса (креирање платформи за реализацију наставног процеса и увођење електронског дневника) у складу са европским стандардима и трендовима, омогућиће се ученицима приступ образовним сервисима и наставним платформама, а наставницима лакшу администрацију и провођење наставног процеса.

Обезбјеђењем законских услова за дигиталну трансформацију високошколских установа на подручју Кантона, и уз финансијску подршку изградњи и унапређењу дигиталне инфраструктуре Универзитет у Тузли ће се учинити конкурентнијим у европском и међународном простору високог образовања.

Континуирана координација активности подршке квантитативном и квалитативном унапређењу постојећих инфраструктурних капацитета с изградњом Кампуса Универзитета у Тузли довешће до побољшања услова студирања, научноистраживачког/научноумјетничког рада и задовољења просторних стандарда прописаних Стандардима и нормативима високог образовања Тузланског кантона.

Унапређењем развоја науке, технологије и високог образовања подстаће се друштвени и економски развој, усмјерити друштво ка иновацијама и подизању општег нивоа технологија у привреди и очувати цивилизацијска баштина и идентитет Тузланског кантона.

Омогућавањем приступа квалитетним програмима преквалификације и цјеложивотног учења (у складу са потребама тржишта рада и развоја привреде Тузланског кантона) и након завршене школе и студија, омогућиће грађанима Тузланског кантона конкурентнији приступ тржишту рада и брже запошљавање и на тај начин утицати на смањење структурне незапослености на Кантону.

Детаљна разрада мјера дата је у Прилогу 3 документа.

Овај приоритет и припадајуће мјере у складу су са циљевима одрживог развоја: СДГ 4 - Квалитетно образовање.

*ФЗС – Федерални завод за статистику

**МОН-Министарство образовања и науке Тузланског кантона

***ПЗ - Педагошки завод Тузланског кантона

ПРИОРИТЕТ 2.2. РАЗВОЈ САВРЕМЕНОГ СИСТЕМА ЗДРАВСТВЕНЕ ЗАШТИТЕ

Одлика сваког савременог и развијеног друштва јесте изграђен и развијен систем здравствене заштите. Како би се постигао задовољавајући ниво развоја овог сектора неопходно је континуирано промовисати право здравствене заштите за све грађане, побољшавати покривеност здравственим обезбијеђењем, примјењивати превентивно учење о здрављу, цијеложивотно учење о здравом животном стилу и здравим изборима, континуирано обезбијеђивати и побољшавати квалитет здравствених услуга, територијално равномјерније пружати здравствене услуге и јачати вертикалну и хоризонталну координираност и спремност, посебно у кризним јавно-здравственим ситуацијама попут епидемија и пандемија високо преносивих и заразних болести (попут COVID19, SARS, MERS, Туберкулоза, HIV итд.). Унапређење здравља и квалитета живота подразумијева имплементацију концепта новог јавног здравства кроз интерсекторски приступ благостању друштва, здраве јавне политике и увођење концепта цијеложивотног учења о здрављу, здравом животном стилу и здравим изборима. Програми промоције здравља, превенције болести (посебно малигних и болести крвотока) и унапређења квалитета живота имају за циљ укључити и оснажити појединце и заједницу у прављењу одабира здравога понашања и извршити промјене које смањују ризик од раног развоја хроничних обољења и других болести. Посебна пажња у области превенције и промоције здравља се треба усмјерити на дјецу и омладину како би се превенисао развој нездравих стилова живота и како би се млади стимулисали за прихватање здравих стилова живота. Неопходна је дигитална трансформација система здравствене заштите, са коришћењем јединствених стандардизованих протокола. Као основни предуслов за повезаност, адекватну и благовремену размјену информација, неопходно је постојање база података и знања на свим нивоима здравственог сектора, подржаних одговарајућом информатичком и информационом структуром и увезаних у један систем. То подразумијева вертикалну и хоризонталну размјену података и информација свих судионика у здравственом сектору и унапређење протокола за проток информација.

Циљ приоритета је допринијети развоју капацитета свих нивоа здравствене заштите да адекватно одговоре здравственим изазовима данашњице (укључујући и лако трансмисиве заразне болести) и унапређењу превенције водећих болести на Тузланском кантону, кроз доношење и имплементацију јавних политика и програма превенције и јачање инфраструктурних, материјалних и људских капацитета ургентних центара и дигитализацију система здравствене заштите.

Реализација приоритета оствариће се кроз програме јачања материјално-техничких и људских капацитета здравствених установа, опремање лабораторија, формирање Завода за хитну медицинску помоћ, повећања броја доктора специјалиста, програме превенције и сузбијање заразних и водећих болести на подручју Кантона и програме информатизације и дигитализације система здравствене заштите на подручју Тузланског кантона. Наведено се очекује да резултира повећањем броја доктора медицине, смањеној стопи морталитета те информатички увезаној примарној, секундарној и терцијарној здравственој заштити на Тузланском кантону те унапређењем цијелокупног система здравствене заштите на подручју Тузланског кантона.

Приоритет се операционализује кроз три мјере чије остварење ће се пратити преко седам индикатора.

Табела 25. Преглед мјера унутар Приоритета 2.2. Развој савременог система здравствене заштите

	Мјера	Индикатори	Извор	Полазна вриједност (2019.)	Циљна вриједност (2027.)
Приоритет 2.2.	2.2.1. Јачање материјално-техничких и људских капацитета здравствених установа	Број реконструисаних и адаптираних објеката примарне и секундарне здравствене заштите	МЗ	0	10
		Завод за хитну медицинску помоћ Тузланског кантона	МЗ	Није успостављен	Успостављен и функционалан
	2.2.2. Превенција и сузбијање заразних и других болести	Специфични морталитет - смртност обољелих од болести циркулаторног система са смртним исходом, на 100.000 становника	МЗ ЗЗЈЗ	509	400
		Специфични морталитет - смртност обољелих од тумора са смртним исходом, на 100.000 становника	МЗ ЗЗЈЗ	236	150
		Број опремљених лабораторија за брзу детекцију заразних болести	МЗ ЗЗЈЗ	2	5
	2.2.3. Информатизација и дигитализација система здравствене заштите	Информатички увезана примарна, секундарна и терцијарна здравствена заштита у Тузланском кантону	МЗ ЗЗЈЗ	НЕ	ДА
		Процент здравствених установа на Тузланском кантону укључених у јединствен информациони систем	МЗ ЗЗЈЗ	0	15

Приоритет 2.2. Развој савременог система здравствене заштите доприноси остварењу Стратешког циља 2. „Развијен инклузивни и просперитетни друштвени сектор са једнаким правима за све грађане“.

Омогућавањем адекватне људске, материјално-техничке и стручне опремљености здравствених установа за пружање примарне, секундарне и терцијарне здравствене заштите, посебно центара ургентне медицине стварају се услови за квалитетан рад доктора односно медицинског и немедицинског особља, а пацијенти имају приступ савременим и квалитетним услугама лијечења.

Едукацијом медицинских кадрова, јачањем капацитета здравствених установа да ефикасно одговоре на присуство тежих заразних и других обољења и успостављањем чврсте и континуиране вертикалне и хоризонталне координације и комуникације, превентивно се дјелује на смањење броја обољелих од водећих узрока обољења, побољшава квалитет живота грађана и смањује се притисак на систем здравствене заштите на подручју Кантона.

Стварањем инфраструктурних предуслова и развојем дигитализације и информатизације здравственог система на подручју Тузланског кантона омогућиће се коришћење јединствених стандардизованих протокола и обезбиједити предуслов за повезаност, адекватну и благовремену размјену информација на свим нивоима здравственог сектора, а тиме и поједноставити и скратити пут пацијента до адекватног медицинског третмана.

Детаљна разрада мјера дата је у Прилогу 3 документа.

Овај приоритет и припадајуће мјере у складу су са циљевима одрживог развоја: СДГ 3 - Здравље и благостање.

*МЗ – Министарство здравства Тузланског кантона

**ЗЗЈЗ – Завод за јавно здравство Тузланског кантона

ПРИОРИТЕТ 2.3. УНАПРЕЂЕЊЕ СИСТЕМА СОЦИЈАЛНЕ ЗАШТИТЕ И ПОЛОЖАЈА РАЊИВИХ ГРУПА СТАНОВНИШТВА

Пружање финансијске и друге подршке породицама које планирају рађање дјете и породицама са дјецом у стању социјалне потребе и пружио би безбједност и подстакло њихову одлуку на рађање дјете, односно спречавање одвајања дјете од биолошких породица. С друге стране, све изражајнији проблем насиља у породици, нарочито изражен у вријеме пандемије и рестрикције кретања, односно у вријеме смањења економске активности (рецесије) и смањених новчаних прилива, потребно је адекватно адресирати. За остваривање ових активности потребно је успоставити споразуме између надлежних министарстава и установа ради размјене података о корисницима и развити интегрални систем социјалних карата и регистара који ће обезбједити правовремену и поуздану информацију о стању и потребама друштва. Потребно је развијати социјалне сервисе у локалним заједницама и омогућити приступ социјалним услугама и накнадама социјалне безбједности на правичан, фер и једнак начин. Од кључне важности је умрежавање и координација установа и организација које се баве социјалном заштитом дјете и одраслих, док је са друге стране потребно систем новчаних давања усмјерити према групама становништва које су у стварној потреби те обезбједити материјална издвајања за групе у ризику од сиромаштва. Од посебног значаја је развијати и подржати програме јачања породица и превенције породичног насиља, занемаривања и злостављања дјете, одвајања дјете од породица, јачања компетенција младих који напуштају алтернативну бригу, незапослених младих лица, незапослених жена итд., а који подразумевају савјетодавно-терапијске и социјално едукативне програме за појединце и породице у кризним ситуацијама кроз рад породичних/психолошких савјетовалишта, односно заштиту, рехабилитацију и оснаживање жртава насиља на Тузланском кантону кроз рад сигурних кућа. Потребно је са невладиним сектором израдити програм и судјеловати у активностима подизања свијести грађана о превенцији насиља у породици и стварати повољно окружење кроз унапређење мултисекторске подршке породицама погођеним насиљем на подручју Тузланског кантона.

У случају да је одвајање дјете од породица неминовно, односно да дјеца изгубе биолошке родитеље, неопходно је у сарадњи са невладиним организацијама и другим установама адекватно подржати програме и активности јачања капацитета и квалитета алтернативног збрињавања дјете, првенствено у оквиру хранитељства а затим породичног облика бриге као и других облика збрињавања, при чему не треба занемарити побољшање квалитета живота дјете и одраслих са инвалидитетом, повратника и расељених лица, као и корисника јавних кухиња и младих у стању потребе, а посебну пажњу посветити програмима малољетничке делинквенције.

У оквиру овог приоритета посебну пажњу је потребно посветити јачању сарадње владиног и невладиног сектора кроз формирање координационог тијела и успостављање регистра невладиних организација које дјелују на подручју Тузланског кантона, те осмислити квалитетне системе подршке и суфинансирања пројеката организација невладиног сектора, који имају развојни карактер.

Поред подршке породицама и дјети, а у циљу свеобухватне и квалитетне социјалне заштите приступачне свима, у оквиру овог приоритета посебан значај се даје унапређењу положаја младих и борачке популације, кроз програме укључивања младих у рад омладинских организација и активности усмјерених на активизам младих, запошљавања и samozapoшљавања младих и борачке популације као и програма обуке, преобуке и стицања животних вјештина ових рањивих категорија становништва.

Циљ приоритета је створити боље услове за живот рањивих категорија становништва, а посебно породица, дјете, младих, лица са инвалидитетом и борачке популације како би се побољшао квалитет њиховог живота и смањено ризик од сиромаштва. Такођер, циљ приоритета је промовисати толеранцију, ненасиље и родну равноправност у породици и друштву, те смањити ризик одвајања дјете од породица.

Реализација приоритета оствариће се кроз програме подршке социјалној укључености маргинализованих група, програме подршке породици, програм подршке жртвама насиља у породици, креирање нормативног оквира за јачање правичне и једнакоправне подршке, програме суфинансирања пројеката НВО и јачања сарадње невладиног и владиног сектора с циљем квалитетније подршке рањивим категоријама и свеобухватном развоју Тузланског кантона, програме подршке младима и програме унапређења статуса борачке популације на Тузланском кантону. Наведено се очекује да резултира повећањем стопа фертилитета и наталитета, смањењем индекса старости односно повећање броја млађе популације у односу на старију. Додатно, допринијеће се стварању већег броја вијећа младих у Тузланском кантону који ће заступати интересе младих те промицати њихов бољи положај у друштву.

Приоритет се операционализује кроз пет мјера чије остварење ће се пратити преко 19 индикатора.

Табела 26. Преглед мјера унутар Приоритета 2.3. Унапређење система социјалне заштите и положаја рањивих група становништва

	Мјера	Индикатори	Извор	Полазна вриједност (2019.)	Циљна вриједност (2027.)
Приоритет 2.3.	2.3.1. Подржати социјалну укљученост маргинализованих група и бољу циљаност социјалне заштите	Успостављен регистар установа и организација које дјелују у области социјалне заштите	МРСПП	НЕ	ДА
		Просјечан број становника на једног социјалног радника	МРСПП	12.537	4.000
		Усвојена Стратегија социјалног укључивања	МРСПП	НЕ	ДА
		Годишњи износ средстава за ванинституционалне услуге смјештаја дјете	МРСПП	250.000	500.000
		Годишњи износ средстава за ванинституционалне услуге смјештаја лица са инвалидитетом	МРСПП	85.000	200.000
		Износ издвајања за ванинституционални смјештај дјете на мјесечном нивоу за једно дијете	МРСПП	236 КМ	400 КМ
		Успостављен регистар установа и организација које дјелују у области социјалне заштите	МРСПП	НЕ	ДА
	2.3.2. Подршка јачању социјално-друштвених програма, социјалног рада и пронаталитетних мјера и политика	Просјечан број подржаних породица кроз социјалне услуге на годишњем нивоу	МРСПП	900	1.500
		Број подржаних породица са троје и више дјете на годишњем нивоу	МРСПП	300	350
	2.3.3. Јачање сарадње јавног и невладиног сектора	Израђен и годишње ажуриран регистар невладиних организација које дјелују на подручју Тузланског кантона	МП	НЕ	ДА
		Износ годишњег издвајања за пројекте организација цивилног друштва који се имплементирају на подручју Тузланског кантона (КМ)	МП	100.000	300.000
		Формирано координационо тијело на нивоу Кантона	МП	НЕ	ДА
	2.3.4. Јачање институционалних капацитета у подручју имплементације политике према младима	Број имплементираних мјера према младима на годишњем нивоу	МКСМ	1	6
		Износ годишњег издвајања за програм за младе (КМ)	МКСМ	150.000	1.100.000
		Износ годишњег нивоа издвајања за средства за рад Вијећа младих Тузланског кантона	МКСМ	0	20.000
	2.3.5. Унапређење статуса борачке популације на подручју Тузланског кантона	Број додатно запослених и samozапослених лица из циљне групе	МБП	85	3.300
		Број подржаних приправника и волонтера	МБП	340	400
		Просјечан износ стипендије по једном студенту/ћаку/један мјесец	МБП	80 КМ	100 КМ
		Број корисника који су остварили право на прво запослење (на нивоу једне године)	МБП	40	60

Приоритет 2.3. Унапређење система социјалне заштите и положаја рањивих група становништва доприноси остварењу Стратешког циља 2. „Развијен инклузивни и просперитетни друштвени сектор са једнаким правима за све грађане“.

Унапређењем таргетирања социјалних давања на основу стварних потреба, постиће се стабилизација укупних издвајања и потенцијално повећати накнаде постојећим корисницима из истих финансијских средстава. Међусекторска сарадња би се обезбиједила кроз развој и реализацију програма и мјера Стратегије за социјалну укљученост, усмјерених на социјално искључене групе становништва или оне у ризику од сиромаштва и социјалне искључености.

Стварањем услова за што квалитетнији живот дјече, младих и одраслих, а посебно лица са инвалидитетом, лица у стању социјалне потребе, породица са дјецом, као и дјече и лица без породичне подршке, смањиће се негативне друштвене појаве попут малолетничке делинквенције, болести овисности, сви облици насиља, и сл.

Стварањем боље сарадње и координације развојних активности између јавног сектора и невладиног сектора, омогућиће се мултипликација развојних ефеката.

Кроз боље услове за живот младих, смањено би се негативан тренд одласка младих људи са подручја Тузланског кантона изван граница државе и позитивно би се утицало на унутрашњу миграцију становништва на подручју Кантона.

Унапређењем и повећањем ефикасности тржишта рада кроз имплементацију програма активне политике запошљавања и samozapošljavanja борачке популације и чланова њихове породице креира се стимулирајуће окружење за олакшан приступ тржишту рада и повећања њихове економске независности кроз програме запошљавања и samozapošljavanja борачке популације. Стипендијама и бенефицијама за припаднике борачке популације и чланова њихове породице покушава се утицати на повећање интереса циљне групе ученика и студената за школовањем код уписа на високошколске установе, обављање приправничког и волонтерског стажа, и на тај начин се јачају њихове компетенције које их чине конкурентнима на будућем тржишту рада.

Детаљна разрада мјера дата је у Прилогу 3 документа.

Овај приоритет и припадајуће мјере у складу су са циљевима одрживог развоја: СДГ 4 - Квалитетно образовање, СДГ 1 - Свијет без сиромаштва, СДГ 5 - Родна равноправност и СДГ 8 - Достојанствен рад и економски раст.

*МРСПП – Министарство за рад, социјалну политику и повратак Тузланског кантона

**МКСМ – Министарство за културу, спорт и младе Тузланског кантона

***МБП – Министарство за борачка питања Тузланског кантона

ПРИОРИТЕТ 2.4. ПОТИЦАТИ И РАЗВИЈАТИ СПОРТСКО-КУЛТУРНЕ АКТИВНОСТИ

Спорт је једна од неправедно запостављених области у Тузланском кантону. Уз такмичарске спортске активности, дефиниција спорта данас у потпуности укључује моторичке и тјелесне активности, које не само да потичу пораст спортских активности него промовишу здравље, усвајање здравих животних навика и спречавање појаве хроничних болести код становништва, као што су претилост, дијабетес типа 2, кардиоваскуларна обољења, менталне болести итд. Како би се наведено постигло, потребна је стална промоција бављења спортом целокупне популације, посебно дјече у школама од најраније доби, укључивање у спортске активности лица с инвалидитетом и лица треће доби, али да би исто било ефикасно потребно је имати квалитетну, приступачну и адекватну спортску инфраструктуру. Нужно је обезбиједити услове за равномјерну заступљеност бављења спортом на подручју цијелог Кантона, те изградити планове изградње, обнове, реконструкције и одржавања спортских објеката и простора за рекреацију, као битне претпоставке за успјешно бављење спортом.

Поред наведеног, неопходно је обезбиједити одговарајући стручни кадар, унаприједити стручни рад за професионално и рекреационо бављење спортом, као и потицаје за постигнуте резултате на међународним такмичењима. За праћење актуелних прилика у свим сегментима спорта и рекреације, неопходно је извршити дигитализацију спорта, што подразумијева успоставу јединствене базе података из свих расположивих извора укључујући и спортске клубове. Оваква база података је претпоставка за квалитетно доношење одлука у области спорта на подручју Тузланског кантона.

С друге стране, модернизацијом инфраструктуре у области културе обезбиједиће се предуслови за квалитетније обављање културних дјелатности у складу са савременим кретањима у струци. То подразумијева проширивање улоге установа културе, као носилаца активности у развоју и унапређењу културног туризма, затим пружање активне подршке развоју креативних индустрија, те стављање капацитета наведених установа у сврху унапређења научноистраживачког рада.

Циљ приоритета је створити боље услове за што квалитетнији рад спортско-рекреативних клубова и друштава, са једне стране и обезбиједити промоцију и значај очувања културно-историјске баштине становника Тузланског кантона. Поред спортских активности, спортска инфраструктура ће се користити и за промоцију и одржавање културних и привредних манифестација на подручју Тузланског кантона.

Реализација приоритета оствариће се кроз програме изградње спортских сала и дворана при основним и средњим школама на подручју Тузланског кантона, које поред спортских активности могу бити коришћене за организовање и традиционалних и културних манифестација, изградње спортских дворана, отворених спортских терена, базена, рекреационих стаза и дјечијих игралишта. Наведено се очекује да резултира успоставом регистра и уписом у регистар свих спортских друштава и спортиста са подручја Тузланског кантона, израдом и реализацијом Стратегије развоја спорта и повећањем броја корисника објеката од културно-историјског значаја за Тузлански кантон.

Приоритет се операционализује кроз три мјере чије остварење ће се пратити преко девет индикатора.

Табела 27. Преглед мјера унутар Приоритета 2.4. Поттицати и развијати спортско-културне активности

	Мјера	Индикатори	Извор	Полазна вриједност (2019.)	Циљна вриједност (2027.)
Приоритет 2.4.	2.4.1. Унапређење услова за развој и бављење спортом	Број изграђених спортских сала	МОН	0	2
		Број изграђених спортских дворана	МКСМ	0	2
		Број изграђених спортско-рекреативних терена на отвореном	МКСМ	0	5
	2.4.2. Унапређење система рада спортских организација на подручју Тузланског кантона	Израђен регистар спортских клубова/ удружења и спортиста	МКСМ	НЕ	ДА
		Вриједност програма подршке спортским организацијама и спортистима (КМ)	МКСМ	855.000	3 милиона
		Усвојена Стратегија развоја спорта	МКСМ	НЕ	ДА
	2.4.3. Унапређење услова за културно-историјски развој	Број реконструисаних и дограђених објеката у области културе	МКСМ	0	24
		Број изграђених објеката у области културе;	МКСМ	0	18
		Број културних манифестација које се организују током године	МКСМ	75	90

Приоритет 2.4. Поттицати и развијати спортско-културне активности, доприноси остварењу Стратешког циља 2. „Развијен инклузивни и просперитетни друштвени сектор са једнаким правима за све грађане“.

Унапређењем и изградњом спортске инфраструктуре омогућиће се одвијање културних, привредних и спортских, манифестација на подручју Тузланског кантона, те побољшати услови за рад спортских клубова и удружења односно јачање врхунског спорта на подручју Тузланског кантона. Све наведено представља предуслов за сталну промоцију бављења спортом цјелокупне популације Тузланског кантона.

Успостављањем регистра правних и физичких лица у области спорта, као и израдом Стратегије развоја спорта обезбиједиће се квалитетнији услови за развој спорта на подручју Кантона, те ће се успоставити системско и стратешко усмјеравање активности на оне области које ће остваривати највеће развојне ефекте у области спорта. Имплементацијом мјере стварају се бољи услови за рад спортских организација које кроз квалитетно усмјеравање програма подршке представљају највећег партнера за повећање базе спортиста (дјецe и омладине) а у циљу што бољих резултата на пољу квалитетног и врхунског спорта.

Модернизацијом инфраструктуре у области културе обезбиједиће се предуслови за квалитетније обављање културних дјелатности у складу са савременим кретањима у струци, односно створиће се претпоставке да установе културе могу обављати своју дјелатност на начин како је то прописано законима који регулишу културне дјелатности на подручју Тузланског кантона.

Детаљна разрада мјера дата је у Прилогу 3 документа.

Овај приоритет и припадајуће мјере у складу су са циљевима одрживог развоја: СДГ 3 - Здравље и благостање.

*МКСМ - Министарство за културу, спорт и младе Тузланског кантона

ПРИОРИТЕТ 2.5. УНАПРЕЂЕЊЕ ЈАВНЕ БЕЗБИЈЕДНОСТИ И ОДРЖИВО УПРАВЉАЊЕ РИЗИЦИМА ОД ПРИРОДНИХ И ДРУГИХ НЕСРЕЋА

Успостава ефикасног система заштите и спашавања од природних и других несрећа подразумијева побољшање инфраструктуре, посебно транспортне и земљишне (пољопривредне) инфраструктуре (системи раног упозоравања, противградна заштита, заштита од поплава и сл.), техничких и људских капацитета, уједно и успоставу ефикасног система координације на свим нивоима власти у циљу обезбјеђења већег степена приправности и могућности брзог и ефективног одговора за потребе спашавања, санације и обнове подручја.

Потребно је унаприједити ниво стручности у разумијевању и управљању ризицима од природних и других несрећа, те улагати у развој и имплементацију превентивних мјера ублажавања ових ризика. То подразумијева и периодичну израду и ажурирање Пројекције угрожености Тузланског кантона од природних и других несрећа и свеобухватне мапе ризика, израду оквира за планирање хитног одговора на природне и друге несреће, укључујући мапирање безбједносних зона (локација и склоништа), израду плана евакуације, те дефинисање мјера директне асистенције угроженим лицима и управљања угроженом имовином, детаљну разраду просторних планова рањивих подручја, усвајање и имплементацију безбједносних стандарда, технологија и техника у грађевинарству у циљу повећања отпорности објеката на природне несреће, израду система раног упозоравања, те информисање и подизање свијести становништва о значају превентивних мјера управљања ризицима, заштите, спашавања, санације и обнове. Од посебног значаја радити на опремању и обучавању припадника цивилне заштите као и на континуираној едукацији учесника система заштите и спашавања – ватрогасци, горска служба спашавања, јединице ЗИС-а у привредним субјектима, здравствене институције, невладин сектор.

Поред успоставе ефикасног Система ЗиС-а, неопходно је унаприједити стање личне и имовинске безбједности и заштите људских права на подручју Тузланског кантона, што се може постићи унапређењем правног оквира и управљања ресурсима јединица за одржавање јавног реда и мира.

Циљ приоритета је да се кроз јачање капацитета структура цивилне заштите, полицијских снага и унапређењем законске регулативе, унаприједи лична и имовинска безбједност грађана Тузланског кантона.

Реализација приоритета оствариће се кроз програме опремања структура цивилне заштите, помоћ у санирању посљедица природних и других несрећа, подизања нивоа свијести о питањима смањења ризика од катастрофа, јачањем механизма безбједности и заштите грађана кроз унапређење правног оквира, континуиране едукације свих учесника система заштите и спашавања, унапређења рада полиције у заједници и унапређења управљања ресурсима Министарства унутрашњих послова Тузланског кантона. Наведено се очекује да резултира повећањем броја општина и градова са формираним, обученим и опремљеним Службама за заштиту и спашавање и повећањем броја укупне расвијетљености кривичних дјела.

Приоритет се операционализује кроз двије мјере чије остварење ће се пратити преко шест индикатора.

Табела 28. Преглед мјера унутар Приоритета 2.5. Унапређење јавне безбједности и одрживо управљање ризицима од природних и других несрећа

	Мјера	Индикатори	Извор	Полазна вриједност (2019.)	Циљна вриједност (2027.)
Приоритет 2.5.	2.5.1. Јачање капацитета општина и градова за пружање одговора на природне и друге несреће те ублажавање и отклањање директних посљедица природних и других несрећа	Број структура цивилне заштите опремљених адекватном опремом	КУЦЗ	0	13
		Број обучених припадника цивилне заштите	КУЦЗ	0	120
		Број учесника едукације система заштите и спашавања	КУЦЗ	0	200
	2.5.2. Унапређење стања личне и имовинске безбједности и заштите људских права на подручју Тузланског кантона	Број прекршаја	МУП	1.981	1.900
		Број случајева породичног насиља	МУП	147	<100
		Број саобраћајних несрећа	МУП	3.124	2.900

Приоритет 2.5. Унапређење јавне безбједности и одрживо управљање ризицима од природних и других несрећа, доприноси остварењу Стратешког циља 2. „Развијен инклузивни и просперитетни друштвени сектор са једнаким правима за све грађане“.

Унапређењем капацитета заједнице да превенише, одговори и санира негативне посљедице природних и других опасности смањује ризике и повећава безбједност грађана и имовине. Поред заштите живота и имовине грађана Тузланског кантона, унапријеђени капацитети ће омогућити смањење репрезентативних ризика и за привредне субјекте који дјелују на подручју Тузланског кантона, чиме се ствара повољније окружење за привлачење нових инвестиција и повећање постојећих економских активности.

Унапређењем законске регулативе, организације рада и управљања Министарством унутрашњих послова Тузланског кантона и Управом полиције, значајно се утиче на побољшање личне и имовинске безбједности и заштите људских права грађана.

Детаљна разрада мјера дата је у Прилогу 3 документа.

Овај приоритет и припадајуће мјере у складу су са циљевима одрживог развоја: СДГ 15 - Очување живота на Земљи и СДГ 16 - Мир, правда и снажне институције.

*КУЦЗ - Кантонална управа цивилне заштите

**МУП – Министарство унутрашњих послова Тузланског кантона

3.3. ПРИОРИТЕТИ ЗА СТРАТЕШКИ ЦИЉ 3

Стратешки циљ 3 „Ресурсно ефикасан и одржив инфраструктурни развој“ операционализује се кроз три приоритета и десет мјера⁸, чије остварење ће се пратити преко 25 индикатора.

Табела 29. Преглед приоритета и индикатора излазних резултата са изворима, полазним и циљним вриједностима у оквиру СЦЗ

Приоритет	Индикатори излазних резултата	Извор	Полазна вриједност (2019.)	Циљна вриједност (2027.)
3.1. Унапређење заштите околиша, комуналне инфраструктуре и планског коришћења природних ресурса и простора	Процент укључености просторних података у јединствени информациони систем	МПУЗО	0	100%
	Успостављен интегрисани систем заштите околиша и управљања простором	МПУЗО	НЕ	ДА
	Степен обухвата становништва системом јавног водоснабдијевања	ЈКП	72,15%	85%
	% ЈЛС које имају адекватне депоније комуналног отпада	МПУЗО	23%	50%
	Процент становништва и правних лица прикључених на канализационе системе	ЈКП	54,47	65%
	Покривеност ЈЛС системом редовног мониторинга основних параметара заштите околиша	МПУЗО	53%	85%
	3.2. Потицање коришћења обновљивих извора енергије и мјера енергијске ефикасности у јавним објектима	Укупна површина простора гријаних путем система централног гријања (м ²)	МПУЗО	2.123.783 (2018.)
Потрошња енергије у јавним објектима		ЕАО	Утврдити почетно стање након сваког појединачног аудита, 2021.-2027.	-30%
Смањена емисија ЦО ₂ као резултат примјене обновљивих извора енергије и мјера ЕЕ у јавном и приватном сектору		ЕАО	0	5.000 т

⁸ Мјере су детаљно описане у Прилогу 3.

3.3. <i>Модернизација саобраћајне инфраструктуре</i>	% дужине аутоцеста у укупној дужини цеста на ТК	ЈП Аутоцесте ФБиХ	0	4,56%
	% дужине магистралних цеста у укупној дужини цеста на ТК	ЈП Цесте ФБиХ	12,59%	15,20%
	Промет путника	МТТС ЈП МАТ	593.050	950.000

*МПУЗО - Министарство просторног уређења и заштите околице Тузланског кантона

**Јавна комунална предузећа

***МТТС – Министарство трговине, туризма и саобраћаја Тузланског кантона

****ЕАО - Енергетски аудити објеката

*****ЈП Цесте ФБиХ – Јавно предузеће Цесте Федерације БиХ

*****ЈП МАТ – Јавно предузеће Међународни аеродром Тузла

ПРИОРИТЕТ 3.1. УНАПРЕЂЕЊЕ ЗАШТИТЕ ОКОЛИША, КОМУНАЛНЕ ИНФРАСТРУКТУРЕ И ПЛАНСКОГ КОРИШЋЕЊА ПРИРОДНИХ РЕСУРСА И ПРОСТОРА

Тузлански кантон спроводи низ активности на заштити околиша, прилагођавању климатским промјенама, заштити простора, земљишта, вода, шума као и био и гео разноврсности, адекватнијег третирања отпада чиме се доприноси унапређењу јавног здравља. У том контексту неопходно је и даље јачање институционалних капацитета Министарства просторног уређења и заштите околице и локалних заједница, кроз подршку увођења просторних информационих система и дигитализације просторно-планских података за праћење коришћења простора, односно провођење планова просторног уређења. Другим ријечима, дигитализација процеса обраде и издавања урбанистичко-планских докумената ће обезбиједити брже и ефикасније рјешавање захтјева странака у поступку издавања урбанистичких сагласности и одобрења за грађење, обезбиједити бољу примјену прописа о просторном уређењу и грађењу којима су дефинисани начини управљања и искоришћавања простором и успостава база података које ће бити основ за успјешно и одговорно управљање простором. Са друге стране, израда и примјена Просторног плана за подручје Тузланског кантона за период 2026.-2046. представљаће основу за даљи одрживи развој у периоду након истека ове стратегије.

Поред ефикаснијег коришћења планске документације нужно је одрживо управљање отпадом уз увођење економске цијене услуга и адекватног система наплате, који ће резултирати повећањем обухвата становништва организованим прикупљањем и одвозом отпада. Потребно је провести анализе ефикасности и економичности постојећег система управљања отпадом (комунални, посебне категорије и све друге врсте отпада) те предложити економски и околишно одрживе системе управљања отпадом и створити услове за санитарно одлагање отпада за најмање пет година у свим општинама Тузланског кантона. То подразумијева елиминисање и санирање нелегалних одлагалишта отпада, те изградњу регионалних санитарних депонија и регионалних центара за управљање отпадом. Потребно је окончати одлагање отпада на несанитарним депонијама, минимизирати количину отпада која се одлаже на постојеће санитарне депоније, те повећати број санитарних депонија.

Поред систематског управљања отпадом од посебног значаја је проширење постојећег система мониторинга ваздуха како би се омогућило детаљно и континуирано праћење и презентација квалитета ваздуха. Неопходно је успостављање мреже за аутоматски мониторинг квалитета ваздуха и израда катастра загађивача ваздуха. Потребно је континуирано пратити реализацију НЕРП-а и унапређивати систем мониторинга локалних загађења и мјерење утицаја загађења на здравље, укључујући морталитет и транспарентно информисати јавност.

Као дио напора да се успостави квалитетан систем заштите околиша, посебно се истиче потреба за изградњом нове и модернизацијом постојеће водне инфраструктуре, с циљем одржавања доброг стања површинских и подземних вода ради заштите акватичне флоре и фауне и потреба корисника вода. Неопходно је наставити с израдом планова управљања водама за водна подручја којима гравитира Тузлански кантон. У циљу смањења ризика при екстремним хидролошким појавама неопходно је провести мјере за повећање степена заштите од поплава, провести мјере за смањење ерозије, успоставити програме и мјере прилагођавања климатским промјенама и за борбу против суша. Нужно је јачање контроле испуштања отпадних вода у водотоке и проводити активности на смањењу терета загађења од урбаних/санитарних отпадних вода, те смањењу емисије штетних и токсичних материја које стварају поједини индустријски загађивачи. У том контексту неопходно је заштити, уредити и одрживо искористити ресурсе акумулације Модрац, као највећег и најзначајнијег вишенамјенског водног ресурса за Тузлански кантон и Федерацију Босне и Херцеговине.

Циљ приоритета је модернизацијом и дигитализацијом планова за управљање простором створити квалитетне предуслове за развој Кантона и планско успостављање и имплементацију мјера система заштите околиша.

Реализација приоритета оствариће се кроз програме израде просторно-планских и околишних докумената, дигитализације система за планирање и ефикасно коришћење простора, успоставе функционалног система управљања отпадом, проширења постојећег система мониторинга ваздуха, уређења и заштите водних ресурса, заштите акумулације језера Модрац и приобалних подручја, третмана и одводње отпадних вода. Наведено се очекује да резултира повећањем процента укључености просторних података у јединствени информациони систем, успостављеним интегрисаним системом заштите околиша и управљања простором, повећаним степеном обухвата становништва системом јавног водоснабдијевања, повећањем броја домаћинстава и правних лица прикључених на канализационе системе, повећањем покривености становништва системом редовног мониторинга основних параметара заштите околиша.

Приоритет се операционализује кроз четири мјере чије остварење ће се пратити преко 13 индикатора.

Табела 30. Преглед мјера унутар Приоритета 3.1. Унапређење заштите околиша и планског коришћења природних ресурса и простора

	Мјера	Индикатори	Извор	Полазна вриједност (2019.)	Циљна вриједност (2027.)
Приоритет 3.1.	3.1.1. Израда планске документације и информационих система за ефикасно коришћење простора и за заштиту околиша	Усвојен Просторни план за подручје Тузланског кантона за период 2026.-2046. година	МПУЗО	НЕ	ДА
		Успостављен јединствени информациони систем (ГИС-а) просторног планирања и просторних података Тузланског кантона	МПУЗО	НЕ	ДА
		Усвојен Кантонални план заштите околиша Тузланског кантона 2021.-2027.	МПУЗО	НЕ	ДА
		Усвојен Кантонални план управљања отпадом 2021.-2027.	МПУЗО	НЕ	ДА
	3.1.2. Успостава функционалног система управљања отпадом	Процент становника обухваћених организованим прикупљањем отпада	МПУЗО	65%	80%
		Број посуда за прикупљање отпада	МПУЗО	25.000	29.000
		% рециклираног комуналног отпада	МПУЗО	10%	20%
		Број возила за збрињавање комуналног отпада	МПУЗО	74	85
	3.1.3. Проширење постојећег система мониторинга ваздуха	Број ЈЛС у којима се врши континуирано мјерење квалитета ваздуха	МПУЗО	6	8
		Број анализатора за праћење квалитета ваздуха	МПУЗО	30	40
	3.1.4. Изградња нове и модернизација постојеће водне инфраструктуре	Параметри квалитета воде у водотоковима на Тузланском кантону се налазе у прихватљивим референтним вриједностима	МПВШ	НЕ	ДА
		Санџана брана језера Модрац	МПВШ	НЕ	ДА
		Процент покривености становништва које гравитира Језеру Модрац канализационим системима	МПВШ	0%	80%

Приоритет 3.1. Унапређење заштите околиша и планског коришћења природних ресурса и простора, доприноси остварењу Стратешког циља 3. „ресурсно ефикасан и одржив инфраструктурни развој“.

Унапређењем ефикасности коришћења простора и просторних података постигао би се уравнотежени и одрживи развој Кантона, као амбијента пожељног за инвестиционо улагање, рад и живљење. Такођер је циљ израдити просторне планове и планове заштите околиша који ће створити основу за припрему и имплементацију адекватних мјера заштите околиша.

Повећањем броја становника који су обухваћени организованим прикупљањем отпада смањиће се притисак отпада на земљиште и околиш. То подразумијева санацију локалних депонија, уклањање и санацију дивљих депонија и набавку адекватне опреме за прикупљање чврстог отпада.

У циљу свеобухватнијег и квалитетнијег извјештавања о резултатима мјерења квалитета ваздуха на цјелокупном подручју Тузланског кантона, извршиће се набавка нових анализатора за праћење квалитета ваздуха, као и набавка новог софтвера.

Изградњом нових система водоснабдијевања и модернизацијом постојећих општинских/градских и мјесних система водоснабдијевања задовољиле би се потребе становништва и привредних субјеката Тузланског кантона. Такођер је неопходно постојеће општинске/градске и мјесне канализационе системе проширити и/или модернизовати и њихово функционисање ускладити са прописима у области заштите вода.

Детаљна разрада мјера дата је у Прилогу 3 документа.

Овај приоритет и припадајуће мјере у складу су са циљевима одрживог развоја: СДГ 13 - Очување климе, СДГ 14 - Очување воденог свијета и СДГ 15 - Очување живота на Земљи.

ПРИОРИТЕТ 3.2. ПОВЕЋАЊЕ ЕНЕРГИЈСКЕ ЕФИКАСНОСТИ

Повећање енергијске ефикасности (ЕнЕ), посебно у сегменту потрошње енергије, има највећи ефекат на декарбонизацију енергетског сектора, смањење трошкова енергије, као и на повећање продуктивности и конкурентности привредних субјеката и јавног сектора. Код њеног повећања фокус се ставља на побољшање енергијских карактеристика зграда, посебно у власништву или на коришћењу организација јавног сектора, као и на техничкој и финансијској подршци малим и средњим предузећима (МСП) и јавним комуналним предузећима, подржавање провођења енергетских аудита, израду Студије енергијске ефикасности с циљем идентификације потреба и најбољих рјешења за примјену мјера ЕЕ, израде SEKAP-а (Акциони план за Одрживо коришћење енергије и адаптацију на климатске промјене), израде кантоналног трогодишњег акционог плана енергијске ефикасности и увођење система енергетског менаџмента на подручју Тузланског кантона. Од посебног значаја су активности на утопљавању школа и примјени иновативних рјешења у одрживом управљању енергијом у јавним објектима – школама.

Неопходно је креирати финансијски оквир за програм потицаја мјера енергијске ефикасности и примјене ОИЕ у стамбеном сектору на подручју Кантона. Израда студија енергијске ефикасности и смањења емисија штетних гасова у ваздух у сектору саобраћаја и подршка развоју одрживог транспорта су програми који поред енергијске ефикасности имају утицај и на смањење притиска штетних гасова на ваздух. С обзиром да су системи гријања на фосилна горива врло неефикасни, од посебног значаја је посветити пажњу изградњи нових и проширењу постојећих система даљинског гријања који ће довести до ефикаснијег коришћења енергената и смањења емисије штетних гасова у ваздух.

Циљ приоритета је да се примјеном нових технологија, материјала и услуга, те коришћењем обновљивих извора енергије и система даљинског гријања унаприједи стање заштите околиша, смање енергијски губици, те оствари уштеда у буџетима. Циљ је у дугом року допринијети расту бруто-додатне вриједности, захваљујући енергетским уштедама и већој конкурентности у глобалним ланцима вриједности.

Реализација приоритета оствариће се кроз програме коришћења обновљивих извора енергије и мјера енергијске ефикасности у јавним објектима, имплементацијом стратешког пројекта „Иновативним умом до ICT паметних школа“ (Паметне школе 2), програмом унапређења енергијске ефикасности стамбеног сектора и израдом студије енергијске ефикасности и смањења емисија штетних гасова у ваздух у сектору саобраћаја, израдом SEKAP-а и друге планске документације везане за енергијску ефикасност те имплементацијом програма унапређења даљинског система гријања. Наведено се очекује да резултира повећањем укупне површине простора гријаних путем система централног гријања, смањеном потрошњом енергије у јавним објектима, смањеном емисијом CO₂ као резултат примјене обновљивих извора енергије и мјера ЕЕ у јавном и приватном сектору.

Приоритет се операционализује кроз три мјере чије остварење ће се пратити преко седам индикатора.

Табела 31. Преглед мјера унутар Приоритета 3.2. Повећање енергијске ефикасности

	Мјера	Индикатори	Извор	Полазна вриједност (2019.)	Циљна вриједност (2027.)
Приоритет 3.2.	3.2.1. Поттицање коришћења обновљивих извора енергије и мјера енергијске ефикасности у јавним објектима	Број школских објеката на којима је извршена енергетска обнова	МПУЗО	8	35
		Број утопљених јавних објеката	МПУЗО	276	380
		Број укупно замијењених котлова са котловима на пелет и топлотним пумпама	МПУЗО	214	380
	3.2.2. Унапређење енергијске ефикасности стамбеног и саобраћајног сектора	Број стамбених објеката који су примијенили мјере енергијске ефикасности	МПУЗО	0	500
		Удио коришћења енергије из обновљивих извора енергије у укупној потрошњи	МПУЗО	Утврдити почетно стање након аудита у 2021.	10%
	3.2.3. Проширење мреже снабдијевања топлотном енергијом у даљинском систему гријања	Број градова/општина у којим се систем даљинског гријања практикује	МПУЗО	2	5
		Снага топлинске енергије даљинског система гријања којом се снабдијевају домаћинства и пословни субјекти	МПУЗО	270 MWth ⁹	340 MWth

⁹ Град Тузла 220 MWth и Град Лукавац 50 MWth

Приоритет 3.2. Повећање енергијске ефикасности, доприноси остварењу Стратешког циља 3. „Ресурсно ефикасан и одржив инфраструктурни развој“.

Проведба мјера енергијске ефикасности на свим јавним објектима у надлежности Тузланског кантона резултираће смањењем потрошње енергије и зависних трошкова. Прецизније, реализацијом мјера ЕЕ допринијеће се потицању примјене економски исплативих и енергијски ефикасних технологија, материјала и услуга.

Проведбом мјера енергијске ефикасности у стамбеном сектору и саобраћају смањио би се притисак и загађење ваздуха на подручју Тузланског кантона а изградњом стаза за одрживи транспорт (бициклических стаза) унаприједило би се и здравље грађана Кантона и промовисао би се здрав стил живота.

Обезбјеђењем топлотне енергије из система даљинског гријања обезбиједиће се унапређење квалитета живота становништва и снабдијевање дијела пословних субјеката на подручју Тузланског кантона у довољним количинама овог енергента.

Детаљна разрада мјера дата је у Прилогу 3 документа.

Овај приоритет и припадајуће мјере у складу су са циљевима одрживог развоја: СДГ 11 - Одрживи градови заједнице, СДГ 13 - Очување климе и СДГ 15 - Очување живота на Земљи.

* МПУЗО - Министарство просторног уређења и заштите околице Тузланског кантона

ПРИОРИТЕТ 3.3. МОДЕРНИЗАЦИЈА САОБРАЋАЈНЕ ИНФРАСТРУКТУРЕ

У контексту заштите околиша, саобраћај на подручју Тузланског кантона има значајан утицај на загађење ваздуха, уједно и околиша. С тим у вези, у циљу смањења локалног загађења које проузрокује транспорт неопходно је радити на повећању нивоа саобраћајне услуге на подручју Кантона, повећању протока возила, смањења густине саобраћаја. Наведено ће довести до смањења загађења ваздуха нарочито у урбаним подручјима, али уједно и до повећања привредних активности због проходности цестовног саобраћаја, повећања техничко-експлоатационе брзине саобраћајне, смањења емисије издувних гасова и повећања нивоа безбједности саобраћаја. Што је најважније, изградњом аутоцеста и брзих цеста које повезују Кантон са европским регионом и магистралних цеста које повезују Тузлански кантон са другим кантонима извршила би се саобраћајна деблокада Тузланског кантона. Улагање у цестовну инфраструктуру подразумијева изградњу аутоцесте/брзе цесте Тузла-Орашје и брзе цесте Тузла-Добој и изградњу магистралне цесте према Сарајеву, што је од посебног значаја за Тузлански кантон.

Поред цестовног саобраћаја, улагањем у модернизацију инфраструктуре и проширење капацитета Међународног аеродрома Тузла, додатно би се утицало на отварање Тузланског кантона ка регијама не само Европе већ и свијета, чиме би се омогућио брзи транспорт роба и путника ка најудаљенијим дестинацијама Европе и свијета. Улагање у инфраструктуру аеродрома би подразумијевало изградњу Атрија, уређење приступних авионских стаза, осавремењивање узлетно-слетне писте и проширење терминала, што ће у коначници довести до повећања броја путника и превезене робе.

Циљ приоритета је да се реализацијом изградње аутоцеста/брзих цеста, магистралних цеста и модернизацијом Међународног аеродрома Тузла изврши саобраћајна деблокада Тузланског кантона те допринесе унапређењу квалитета ваздуха, а тиме и заштити околиша на нивоу Тузланског кантона.

Реализација приоритета оствариће се кроз програме изградње аутоцеста/брзих цеста, програме изградње магистралних цеста, реконструкције, рехабилитације и санације регионалних цеста и модернизације инфраструктуре Међународног аеродрома Тузла. Наведено се очекује да резултира изграђеним 115 км аутоцеста/брзих цеста, 59 км магистралних цеста, реализацијом 15 пројеката реконструкције, рехабилитације и санације регионалних цеста (укупно 60,85 км) и проширеним капацитетима аеродрома са којег ће се превести преко 750.000 путника и преко 5.000 тона робе годишње, и који ће омогућити сервисирање три базна авиона.

Приоритет се операционализује кроз три мјере чије остварење ће се пратити преко пет индикатора.

Табела 32. Преглед мјера унутар Приоритета 3.3. Модернизација саобраћајне инфраструктуре

	Мјера	Индикатори	Извор	Полазна вриједност (2019.)	Циљна вриједност (2027.)
Приоритет 3.3.	3.3.1. Изградити мрежу аутоцеста и магистралних цеста на подручју Тузланског кантона	Изграђено километара аутоцесте/ брзе цесте	МТТС	0	115
		Изграђено километара магистралне цесте	МТТС	0	59
	3.3.2. Реконструкција, рехабилитација и санација мреже регионалних цеста на подручју Тузланског кантона	% Реконструисане, рехабилитоване, саниране и унапријеђене инфраструктуре регионалних цеста Тузланског кантона	МТТС, ЈУ Дирекција регионалних цеста ТК	5,25%	6,25%
	3.3.3. Јачати инфраструктуру ваздушног саобраћаја	Број базних авиона који се опслужују на Аеродрому Тузла	МТТС	2	3
Количина робе која се прометује преко Зрачне луке Тузла (т)		МТТС ЈП МАТ	100	5000	

Приоритет 3.3. Модернизација саобраћајне инфраструктуре, доприноси остварењу Стратешког циља 3. „Ресурсно ефикасан и одржив инфраструктурни развој“.

Изградњом мреже аутоцеста/брзих цеста и магистралних цеста на подручју Тузланског кантона обезбјеђује се саобраћајна деблокада Тузланског кантона и повезивање Тузланског кантона са европским коридорима. Имплементација пројекта изградње аутоцесте/брзе цесте Тузла-Орашје и Тузла-Добој и једног пројекта изградње магистралне цесте према Сарајеву унаприједиће повезаност Тузланског кантона са другим центрима у БиХ.

Изградњом мреже регионалних цеста на подручју Тузланског кантона обезбједиће се саобраћајна деблокада Тузланског кантона према другим кантонима и квалитетније интерно повезивање појединих дијелова Тузланског кантона.

Изградњом додатне инфраструктуре на Аеродрому Тузла створиће се предуслови за повећање броја летова, самим тиме повећање броја превезених путника, и успоставе континуираног Cargo саобраћаја, што директно утиче на свеукупни развој Тузланског региона, али и шире.

Детаљна разрада мјера дата је у Прилогу 3 документа.

Овај приоритет и припадајуће мјере у складу су са циљевима одрживог развоја: СДГ 9 - Индустрија иновације и инфраструктура.

* МТТС - Министарство трговине, туризма и саобраћаја Тузланског кантона

**ЈП МАТ – Јавно предузеће Међународни аеродром Тузла

4. СТРАТЕШКИ ПРОЈЕКТИ

Успјешној имплементацији Стратегије развоја Тузланског кантона допринијеће и имплементација седам стратешких пројеката као интервенција највећег значаја за остварење стратешких циљева. Стратешки пројекти имају вишеструки ефекат на развој Тузланског кантона. Резултати стратешких пројеката требају да допринесу позитивном утицају на побољшање квалитета живота грађана те да омогуће одрживи раст и развој. Очекивани износи стратешких пројеката (Изградња Кампуса Универзитета у Тузли, Заштита акумулације језера Модрац – I Фаза, Успостава Центра ургентне медицине при ЈЗУ УКЦ Тузла, Формирање научно-технолошких паркова у Тузли и Живиницама) чије финансирање се предвиђа средствима буџета Тузланског кантона и другим изворима укључени су у индикативни финансијски оквир, док очекивани износи стратешких пројекта изградње мреже аутоцеста/брзих цеста на подручју Тузланског кантона (изградња аутоцесте/брзе цесте Тузла-Брчко-Орашје (ријека Сава), као дијела аутоцесте/брзе цесте Сарајево-Тузла-Београд, изградња брзе цесте Зворник-Тузла-Добој, изградња дионице магистралне цесте М18 Шићки Брод-Кладањ), чије финансирање се предвиђа из буџета Федерације БиХ нису укључени у износ индикативног финансијског оквира.

Уз наведених седам стратешких пројеката за Тузлански кантон идентификовано је додатних десет кључних стратешких пројеката садржаних у мјерама којима се реализују приоритети и стратешки циљеви. Кључни стратешки пројекти су интервенције од великог значаја које се имплементирају у оквиру мјере. Очекивани износи за финансирање кључних стратешких пројеката садржани су у износима мјера представљених у индикативном финансијском оквиру.

Имплементација свих идентификованих пројеката, нарочито у дијелу реализације буџетских средстава, ће у великој мјери зависити од ефеката пандемије, као и јачине њеног утицаја на економију, стога и у овом дијелу истичемо висок ниво ризика по остварење пројецтираних износа.

У наставку дајемо кратак опис, очекиване ефекте и индикативни финансијски оквир за седам стратешких пројеката као интервенција највећег значаја за остварење стратешких циљева и десет кључних стратешких пројеката као интервенција од значаја за остварење мјера.

4.1. СТРАТЕШКИ ПРОЈЕКТИ

Стратешки пројекат 1. Изградња аутоцесте/брзе цесте Тузла-Брчко-Орашје (ријека Сава), као дијела аутоцесте/брзе цесте Сарајево-Тузла-Београд

Влада Тузланског кантона је 2000. године препознала важност изградње аутоцесте/брзе цесте Тузла-ријека Сава у контексту унапређења друштвено-економског развоја Тузланског кантона и БиХ преко побољшања транспортне инфраструктуре. Интензивна изградња стамбених и привредних објеката дуж магистралне цесте М18 са великим бројем прикључака, праћена интензивним растом саобраћајног протока возила, дјеловала је на пад нивоа саобраћајне услуге, тј. довела је до смањења дозвољене брзине вожње, смањења нивоа безбједности учесника у саобраћају и општег погоршања саобраћајне ситуације. Влада Тузланског кантона и Министарство промета и комуникација је 2000. године након проведеног јавног конкурса провела израду прелиминарне студијске документације за пројекат изградње аутопута Тузла-ријека Сава. Године 2001. урађена је Студија избора трасе аутопута Тузла-ријека Сава уз вишекритеријску анализу (мултикритеријска анализа). Године 2007. ЈП Цесте Федерације БиХ су покренуле иницијативу да се уради Саобраћајна студија на релацији ријека Сава (Орашје) - Шишки Брод - Живинице, гдје је закључак студије био да су спроведена истраживања показала да постојећа цестовна инфраструктура на релацији ријека Сава (Орашје) - Шишки Брод - Живинице не задовољава како садашње тако ни будуће потребе саобраћајне тражње. Резултати проведених истраживања показују да је неопходно наставити са активностима задовољавања постојећих и очекиваних саобраћајних потреба. Током 2011. године ЈП Цесте Федерације БиХ провеле су активности израде сета студијско-пројектне документације која обухвата три документа: Студију изводљивости аутопута ријека Сава (Орашје) - Тузла (Шишки Брод), Идејни пројекат аутопута ријека Сава (Орашје) - Тузла (Шишки Брод) и Студију утицаја на околиш аутопута ријека Сава (Орашје) – Тузла (Шишки Брод). Планом рада ЈП Аутоцесте Федерације БиХ за 2020. годину планирано је спровођење активности израде идејног и главног пројекта аутоцесте Тузла-Брчко-Орашје, након чега ће се приступити утврђивању финансијске конструкције за пројекат аутоцесте Тузла-Брчко-Орашје. За наведени пројекат раније су урађене Студије изводљивости, те друге студије у којима је учествовао или био носилац Рударско-геолошки факултет у Тузли, са наведеним активностима је почело далеке 1997. године.

Пројекат се односи на изградњу аутоцесте/брзе цесте Тузла-Брчко-Орашје (ријека Сава), као дијела аутоцесте/брзе цесте Сарајево-Тузла-Београд у дужини од 61,00-65,00 км у зависности од изабране варијанте трасе.

Очекивани ефекат: Изградњом аутоцесте/брзе цесте на подручју Тузланског кантона обезбједиће се саобраћајна деблокада Тузланског кантона и повезивање Тузланског кантона са европским коридорима, првенствено са аутопутем А1. На овај начин ће се отворити цестовни саобраћај према кључним земљама регије и Европе омогућити ће бржи проток роба, услуга и путника а самим тиме и бржи привредни развој Тузланског кантона. Очекује се да аутоцеста/брза цеста Тузла-Брчко-Орашје почне са изградњом до 2027. године у дужини од 65 км.

Индикативни финансијски оквир: Укупна вриједност пројекта је 800.000.000 КМ, и финансира се у потпуности из осталих извора финансирања, односно буџета Федерације БиХ, буџета ЈП "Аутоцесте ФБИХ", кредитних средстава од међународних кредитних институција и других извора.

Стратешки пројекат 2. Изградња брзе цесте Зворник-Тузла-Добој

Изградња брзе цесте Зворник-Тузла-Добој се планира са двије коловозне траке са по двије саобраћајне траке уз регулацију корита ријеке Спрече. На овај начин би се обезбједила квалитетна саобраћајна веза Тузланског кантона са Добојем и аутопутем Vц са једне стране и Зворником и Републиком Србијом са друге стране. Упоредна регулација корита ријеке Спрече уз изградњу ове модерне саобраћајнице би ријешила један од највећих проблема општина/градава који гравитирају току ријеке Спрече, обезбједила би се значајна површина сада плавног подручја за развој пољопривреде, формирање нових индустријских зона, даљи развој и ширење градова Лукавац, Грачаница и Добој Исток. Примарна намјена ове цесте је да се планирани мултимодални терминал Тузла повеже са мрежом аутоцеста и брзих цеста у Федерације БиХ. Додатно оправдање за планирање оваквог пројекта, лежи у чињеници да је у TEN-T мрежу, уврштен коридор постојеће цесте М4 Добој-Тузла-Зворник, уз препоруку да се правци на TEN-T мрежи планирају као саобраћајнице вишег ранга. Побољшана комуникација у овом коридору омогућавала би адекватно повезивање Тузле и Бања Луке квалитетном цестовном комуникацијом у оквиру цјелокупног развоја назначене TEN-T мреже. Источни крак ове комуникације од Дубрава према Међашима треба планирати у контексту регионалног повезивања са регијама у сусједној Србији.

Очекивани ефекат: Изградњом брзе цесте Зворник-Тузла-Добој на подручју Тузланског кантона обезбједиће се саобраћајна деблокада Тузланског кантона и према Републици Србији, као и повезивање Тузланског кантона са Vц коридором, који води ка земљама ЕУ и ка југу БиХ. На овај начин ће се отворити цестовни саобраћај према кључним земљама регије, Европе али и дијелова БиХ, те ће омогућити бржи проток роба, услуга и путника према овим дестинацијама а самим тиме и

бржи привредни развој Тузланског кантона. Очекује се да брза цеста Зворник-Тузла-Добој почне са изградњом до 2027. године у дужини од 50 км.

Индикативни финансијски оквир: Укупна вриједност пројекта је 800.000.000 КМ и финансира се у потпуности из осталих извора финансирања, односно буџета Федерације БиХ, буџета ЈП “Аутоцесте Федерације БиХ”, кредитних средстава од међународних кредитних институција и других извора.

Стратешки пројекат 3. Изградња дионице магистралне цесте М18 Шићи Брод-Кладањ

Изградњом дионице магистралне цесте М18 Шићи Брод-Кладањ обезбиједило би се знатно побољшање стања постојеће мреже цеста којим се Тузлански кантон повезује са осталим дијеловима Босне и Херцеговине, те би се обезбиједила бржа и боља веза Тузланског кантона са главним градом Босне и Херцеговине, те осталим дијеловима БиХ. Поред наведеног, обезбиједиле би се велике могућности за убрзан развој ваздушне луке Међународни аеродром Тузла, те коришћење наведене ваздушне луке за потребе шире популације која гравитира у и ван пројектног подручја магистралне цесте М18 Тузла-Сарајево. Ако се узме у обзир да магистрална цеста М18 повезује Тузлански кантон преко Зеничко-добојског кантона са Сарајевским кантоном, те да представља најчешће коришћену путну комуникацију од стране грађана и привредника, јасно се види да би изградњом дионице магистралне цесте М18 Шићи Брод-Кладањ (граница Тузланског кантона) биле повезане најразвијеније и најмногљудније регије на подручју Федерације Босне и Херцеговине. Укупна дужина дионице магистралне цесте М18 Шићи Брод-Кладањ (граница Тузланског кантона) износи око 58,80 км. Поддионице: Шићи Брод-Ђурђевић 17,30 км; Ђурђевић-Ступари 10,67 км; Ступари-Брлошки поток 4,53 км; Брлошки поток-Витаљ 7,30 км; Витаљ-Кладањ 5,80 км; Кладањ-Подпакленик 13,20 км.

Како би се постигао пуни ефекат (смањило вријеме путовања од Тузле до Сарајева са 2,5 сата на 1,5 сат и повећала безбједност учесника у саобраћају), потребно је наставити са модернизацијом и изградњом овог важног цестовног правца према Тузли и Сарајеву.

Очекивани ефекат: Изградњом и модернизацијом магистралне цесте М18 значајно би се смањило вријеме путовања између Тузле и Сарајева, те осталих мјеста која се повезују овом важном цестовном комуникацијом. Поред смањења времена путовања, повећао би се ниво услуге, повећао би се степен безбједности учесника у саобраћају, смањила би се емисија штетних гасова из моторних возила и тиме би се обезбиједило бољи квалитет живота грађана који егзистирају на подручју утицаја овог важног цестовног правца. Очекује се да се дионица магистралне цесте М18 Шићи Брод-Кладањ (граница Тузланског кантона) изгради до 2027. године у дужини од 59 км.

Индикативни финансијски оквир: Укупна вриједност пројекта је 616.000.000 КМ, и финансира се у потпуности из осталих извора финансирања, односно буџета Федерације БиХ.

Стратешки пројекат 4. Изградња Кампуса Универзитета у Тузли

Стратешки пројекат Изградња Кампуса Универзитета у Тузли поред задовољења просторних стандарда ЈУ Универзитет у Тузли треба подићи ниво квалитета студирања, истраживања и науке, пружити могућност грађанима да уживају корист високог образовања цијели живот. Скупштина Тузланског кантона својим закључком затражила је од Владе Тузланског кантона да Изградњу Кампуса прогласи стратешким пројектом од посебног значаја за Тузлански кантон, те предузме неопходне радње за покретање реализације овог генерацијског пројекта. Влада Федерације БиХ је Одлуком бр. В 957/10 од 14.12.2010. године Универзитету у Тузли додијелила бившу Касарну „Хусеин капетан Градашчевић“ са 61 објектом, површине цца 70.000,00 м² и земљиште површине цца 41 ха, за изградњу Кампуса Универзитета. Наведени простор је намијењен за изградњу Кампуса Универзитета, те је у протеклом периоду израђено и усвојено идејно рјешење Кампуса као стратешке одреднице развоја Универзитета. Реализација наведеног пројекта представља изузетно комплексан задатак који ће захтијевати синергијско дјеловање Универзитета и окружења, првенствено оснивача (Владе Тузланског кантона), али уже и шире друштвено-политичке заједнице, те привредних субјеката.

Очекивани ефекти: Реализација овог пројекта омогућиће потпуно задовољење просторних стандарда високог образовања, подићи квалитет услова студирања, боравка студената и универзитетског особља, а изградњом Универзитетског научно-технолошког парка биће обезбијеђени услови за основна, примјењена и развојна истраживања чиме ће се унаприједити развој науке, технологије и високог образовања, потаћи сарадња с привредом и окружењем и тако допринијети интегрисаном развоју Кантона.

Индикативни финансијски оквир: Укупна вриједност пројекта ће бити утврђена у процесу израде планско-пројектне документације, а у седмогодишњем периоду очекује се финансирање из буџета Тузланског кантона у износу од 14.000.000 КМ, а 16.000.000 КМ из других извора финансирања (властита средства, јавно-приватна партнерства, буџет Федерације БиХ, средства од ЕУ и међународних истраживачких пројеката, донације, кредитна средства уз гаранције Владе Тузланског кантона).

Стратешки пројекат 5. Заштита акумулације језера Модрац – I Фаза

Акумулација Модрац је највећи и најзначајнији вишенамјенски водни објекат у Тузланском кантону, Федерације БиХ и БиХ. Површина слива од 1.189 км² већим дијелом припада Федерацији БиХ (992,01 км²), док је преостали дио у Републици Српској. Дио слива који припада Федерацији БиХ административно припада градовима и општинама Лукавац, Живинице, Тузла, Бановићи, Калесија, Кладањ и Сапна, и насељен је са око 500.000 становника. Такођер, у сливу акумулације ложирано је више десетак привредних објеката. Све комуналне и индустријске отпадне воде у сливу акумулације испуштају се углавном без икаквог пречишћавања у површинске водотоке. Посљедица наведеног стања јесте изузетно лош квалитет воде акумулације, који по већини параметара не одговара законским максималним дозвољеним концентрацијама. Након реализације активности

изградње постројења за пречишћавање комуналних отпадних вода у Живиницама, следећа активност коју треба реализовати у оквиру комплетне заштите на подручју слива, јесте изградња система за одводњу отпадних вода у насељима на обали акумулације гдје практично не постоје канализациони системи, као и изградња постројења за пречишћавање отпадних вода, прије њихове диспозиције директно у воду акумулације.

Очекивани ефекти: Позитиван утицај на природни околиш огледа се у побољшању квалитета воде акумулације Модрац, као највећег и најзначајнијег вишенамјенског водног ресурса у Федерацији БиХ и БиХ. Индиректно, пројекат има утицај на повећање социјалне укључености и повећање запослености, јер се побољшањем квалитета воде акумулације отварају могућности за развој туризма и спорта, као и побољшање јавне водоопскрбе захватом воде из акумулације. Очекивани резултати имплементације пројекта су да је проценат покривености становништва које гравитира језеру Модрац канализационим системима најмање 80% и да се сви параметри квалитета воде налазе у прихватљивим референтним вриједностима.

Индикативни финансијски оквир: Укупна вриједност пројекта је 17.000.000 КМ, и очекивања су да се пројекат у наредних седам година у потпуности финансира из средстава развојних фондова ЕУ.

Стратешки пројекат 6. Успостава Центра ургентне медицине при ЈЗУ УКЦ Тузла

Пројекат се односи на рјешавање проблема организације пружања хитне медицинске помоћи у стањима када су пацијентима угрожени животи или здравље, на начин да се обезбиди простор у којем би пружање свих услуга, које захтијева збрињавање хитних стања у медицини, било организовано на једној локацији. То ће у значајној мјери унаприједити квалитет и ефикасност у пружању ове врсте услуга. Поред тога, пројектом ће се ријешити и проблем магацинског простора за складиштење лијекова и медицинских средстава у болничкој апотеци, те значајно проширити просторни капацитети који се користе за пружање амбулантних услуга. Пројектом је предвиђен и простор за велики ресторан за особље УКЦ-а Тузла и друга лица. Такођер, изградњом вишеспратне гараже, ријешити би се проблем ограничених капацитета за паркирање возила и у значајној мјери би се растеретио и саобраћај у мировању и саобраћај у кретању у кругу УКЦ-а Тузла.

Очекивани ефекти: Очекивани ефекти пројекта огледају се у ојачаним капацитетима здравствених установа да брзо и ефикасно збрину ургентна стања у области здравства, како у нормалним условима тако и у случајевима катастрофа, ванредних ситуација и епидемија, чиме се директно утиче на побољшање нивоа здравствене заштите али и квалитета живота на Тузланском кантону. Очекивани резултат пројекта је формиран и опремљен Центар ургентне медицине при ЈЗУ УКЦ Тузла.

Индикативни финансијски оквир: Укупна вриједност пројекта је 40.000.000 КМ, од чега се очекује финансирање из буџета Тузланског кантона у износу од 30.000.000 КМ, а 10.000.000 КМ из других извора финансирања (буџет Федерације БиХ, средства од ЕУ и међународних истраживачких пројеката, донације, кредитна средства развојних банака).

Стратешки пројекат 7. Формирање научно-технолошких паркова у Тузли и Живиницама

Основни циљ оснивања научно-технолошких паркова је обједињавање привредних и интелектуалних ресурса Тузланског кантона у једну цјелину, како би се побољшали и унаприједили тренутни услови пословања компанија и знање сконцентрисало на једном мјесту. Сврха формирања научно-технолошких паркова у Тузли и Живиницама јесте: јачање сарадње постојећих компанија из области информационо-комуникационих технологија (ИКТ) на реализацији већих пројеката, које компаније појединачно не би могле да изведу; развој потребне инфраструктуре за лакше пословање компанија, привлачење великих страних компанија у Тузлански кантон; развој факултета и универзитета у региону у складу са развојем ИКТ-а, запошљавање већег броја младих стручњака; као и њиховостанак у Тузланском кантону, развој људских ресурса; подстицање иновација и стварање економски повољног окружења; стимулисање оснивања и финансирања нових предузећа; успостављање економије засноване на знању и иновацијама; итд.

Очекивани ефекти: Имплементација овог пројекта ће имати вишеструке мултиплицирајуће ефекте а прије свега омогућиће бољу комуникацију и сарадњу академске заједнице и научног рада са реалним сектором, омогућавајући лакши приступ привредника научним иновацијама и квалитетнијем стручном кадру, посебно из области информационо-комуникационих технологија, не занемарујући и остале секторе привредног развоја. Поред директног утицаја на економски развој Кантона, имплементација пројекта ће имати утицај и на развој образовања, као и нових креативних идеја о јачању економске активности уз одрживо управљање природним ресурсима. Очекивани резултат пројекта су формирана два научно-технолошка парка на подручју Тузланског кантона (Тузла и Живинице).

Индикативни финансијски оквир: Укупна вриједност пројекта ће бити утврђена на основу израђене планско-пројектне документације, а у седмогодишњем периоду очекује се финансирање из буџета Тузланског кантона у износу од 2.000.000 КМ, а остало из других извора финансирања (буџет града Живинице, властити приходи Универзитета у Тузли, јавно-приватна партнерства, буџет Федерације БиХ, средства од ЕУ и међународних истраживачких пројеката, донације, кредитна средства уз гаранције Владе Тузланског кантона).

4.2. КЉУЧНИ СТРАТЕШКИ ПРОЈЕКТИ

Кључни стратешки пројекат 1. Иновативним умом до ICT паметних школа (Паметне школе 2) (веза са М3.2.1.)

„Иновативним умом до ICT паметних школа” или скраћено „Паметне школе 2” је прекогранични пројекат који се имплементира у оквиру INTERREG IPA CBC програма прекограничне сарадње Хрватска – Босна и Херцеговина – Црна Гора 2014.-2020. и припада пројектима приоритетне осе “Заштита околиша и природе, побољшање превенције ризика и промоција одрживе енергије и енергијске ефикасности”. Пројекат ће допринијети остваривању одрживог и угљен-неутралног енергетског система у пројектној регији, а имплементирају га Центар за развој и подршку ЦРП Тузла, Тузлански кантон и Бродско-посавска

жупанија (ХР). Главне активности којима ће се пројекат бавити у периоду од 27 мјесеци су: 1) Енергетска обнова 33 школска објекта у пројектном подручју, од чега је 18 објеката у Тузланском кантону; 2) Имплементација иновативних едукативних метода, у циљу проширења знања ученика о потрошњи енергије, енергетској ефикасности и обновљивим изворима енергије; 3) Прекогранично 4-мјесечно такмичење основних и средњих школа у пројектном подручју у уштеди енергије (примјеном не-инвестиционих метода, тј. промјеном понашања), при чему ће свака од двије школе побједнице (једна у Бродско-посавској жупанији и једна у Тузланском кантону) као награду добити инсталирање централизованог система управљања енергијом (СЕМС); 4) Два 4-дневна семинара за обуку енергетских менаџера за кључне запосленике 33 школе које ће бити енергијски обновљене, оба са прекограничним учешћем.

Очекивани ефекти: Пројектом ће се произвести 6.217.693 kWh обновљиве енергије, направити уштеде од 4.217.693 kWh енергије у 33 енергијски обновљена школска објекта, допринијети смањењу емисије CO₂ у количини од 1.834 т, те омогућити креирање зелених радних мјеста од 1.535 човјек-мјесеци.

Индикативни финансијски оквир: Укупна вриједност пројекта је 3.629.639,23 KM од чега је суфинансирање из буџета Тузланског кантона 298.825,85 KM. Европска унија учествује у суфинансирању пројекта са 3.085.193,33 KM (85%), док остали извори финансирања који долазе од пројектних партнера износе 245.620,05 KM.

Кључни стратешки пројекат 2. Оснивање јавних предшколских установа у Калесији, Сапни, Теочаку и Челићу (веза са М2.1.1.)

Стратешки пројекат оснивања јавних предшколских установа у Калесији, Сапни, Теочаку и Челићу има за циљ омогућити смјештај дјецe предшколске доби запослених и незапослених родитеља у предшколске установе ради одгоја, образовања те бриге о дјеци. С обзиром да на подручју ових општина не постоје предшколске установе, на овај начин би се повећао обухват дјецe предшколским одгојем, што је изузетно важно за развој дјецe. Анализе указују да обухват свим видовима ПОО-а и образовања у Босни и Херцеговини износи 14,26% популације од 0-6 година (у чему дјецa испод три године старости учествују са 9,5% од укупног броја обухваћене дјецe). С друге стране обухват дјецe предшколским одгојем у доби од 4-6 година износи високих 93%. Научна истраживања у областима педагогије и психологије потврђују да су дугорочни позитивни ефекти раног институционалног обухвата дјецe ПОО-м сљедећи: повећање образовних резултата у школи који су мјерљиви чак до завршетка средње школе; мање напуштања школе и процеса образовања; значајно смањење социоекономске неједнакости; мање специјалних образовних програма у каснијем школовању (за дјецу са потешкоћама у учењу и развоју); побољшање говора, писмености, самоконтроле, понашања, емотивних вјештина, математичких способности, самопоуздања, прилагођавања новим социјалним условима, итд. Највећи ефекат предшколских програма за дјецу од 3-5 година је у когнитивном домену. Управо овим пројектом ће се омогућити потицајно развојно окружење за дјецу (укључујући и дјецу са тешкоћама у развоју као и дјецу рањивих категорија) и у оним срединама Тузланског кантона гдје то до сада није било присутно. Пројекат ће омогућити и родитељима да своју будућност и професионални развој планирају у овим мјестима живљења, чиме ће се подићи квалитет живота а тиме у утицати на њиховостанак у наведеним мјестима.

Очекивани ефекти: Унапређењем услуга предшколског одгоја у општинама Тузланског кантона које до сада нису имале овај вид услуга ће се дјеци омогућити квалитетнија припрема за школу, а тиме и бољи резултати током основног и средњег образовања. Мјера ће олакшати родитељима да своју будућност и професионални развој планирају у наведеним општинама, чиме ће се подићи квалитет живота, али и позитивно утицати на демографске токове унутар Тузланског кантона.

Индикативни финансијски оквир: Укупна вриједност пројекта је 2.000.000 KM, а у седмогодишњем периоду очекује се финансирање из буџета Тузланског кантона у износу од 700.000 KM, а 1.300.000 KM из других извора финансирања (средства општина, буџет Федерације БиХ, средства од ЕУ и међународних истраживачких пројеката, донације).

Кључни стратешки пројекат 3. Израда просторног плана за подручје Тузланског кантона за период 2026.-2046. година (веза са М3.1.1.)

Планско уређење простора је предуслов за очување простора као општег добра и као такво нужно га је заштитити доношењем планских докумената, којим би се дефинисало коришћење, заштита и управљање простором. С обзиром да постојећи Просторни план Тузланског кантона истиче 2025. године, неопходно је приступити припремама и изради новог стратешког документа који се односи на просторно планирање, односно израду Просторног плана за подручје Тузланског кантона за период 2026.-2046. година, као и израду развојних и детаљних планских докумената у саставу Просторног плана Тузланског кантона, у складу са Законском о просторном уређењу и грађењу. У оквиру пројекта неопходно је утврдити постојеће и планиране намјене коришћења земљишта Тузланског кантона као што су: грађевинска земљишта, привредне зоне, инфраструктурни системи, пољопривредно и шумско земљиште, културно-историјски и туристички потенцијали, природне вриједности, подаци о заштити околиша, подаци о минералним сировинама и експлоатационим пољима, клизиштима и степену стабилности терена и другим подацима унутар Просторног плана Тузланског кантона.

Очекивани ефекти: Управљањем простором остварују се услови за одрживи економски и друштвени развој, као и за адекватну и ефикасну заштиту околиша, односно рационално коришћење природних и историјских добара на начелу интегралног приступа у планирању простора. Обзиром да основу планирања интегрисаног развоја Тузланског кантона чини Просторни план, израдом Просторног плана за период 2026.-2046. година обезбиједиће се континуитет у квалитетном и одрживом планирању развоја Тузланског кантона, у свим његовим секторима развоја (економском, друштвеном и одрживом инфраструктурном развоју).

Индикативни финансијски оквир: Укупна вриједност пројекта је 750.000 KM, и финансира се у потпуности из буџета Тузланског кантона.

Кључни стратешки пројекат 4. Успостављање јединственог информационог система (ГИС-а) на подручју Тузланског кантона (веза са М3.1.1.)

Циљ пројекта је успостављање и одржавање јединственог веб географско-информационог система (ГИС-а) као подршка развоју Тузланског кантона, у складу са законском обавезом усклађивања домаћег законодавства са INSPIRE директивама ЕУ. Активности на успостави пројекта узеће сви носиоци надлежни за поједине тематске групе просторних података (сва кантонална министарства и њихове управне организације). У реализацију пројекта биће укључено Министарство просторног уређења и заштите околице Тузланског кантона као носилац припреме пројекта, те изабраним носиоцем израде пројекта. Пројекат је од општег друштвеног значаја, а повратни показатељи ће бити видљиви кроз побољшање протока информационе масе. Дакле, поврат инвестиције је индиректан, а очитује се у бржем развоју опште друштвеног и привредно-економског развоја Тузланског кантона. Данашњи трендови везани за широку расположивост геоинформација имају директан утицај на квалитет рада свих организација, а поготово управних и оних које се баве пружањем услуга грађанима, а пројекат би омогућио централизацију података и транспарентну презентацију свих података путем Интернета.

Пројекат је значајан због све веће потребе за приступом расположивим геоинформацијама од стране свих службеника и осталих субјеката унутар законодавне и извршне власти. То ће се постићи кроз централизацију података и увођењем јединствене методологије геоинформационе технологије у свим организацијама, која ће побољшати интеракцију службеника у смислу међусобне размјене информација, порука и задатака те резултирати бржем доношењу одлука у захватима у простору. Очекује се модерна online интерактивна WEB GIS апликација са user-friendly корисничким интерфејсом, претраживање и анализа података по различитим параметрима путем упита али на различитим корисничким нивоима.

Реализацијом пројекта омогућиће се бржи приступ подацима о коришћењу земљишта Тузланског кантона, као што су подаци о: грађевинском земљишту, привредним зонама, инфраструктурном систему, пољопривредном и шумском земљишту, културно-историјским и туристичким потенцијалима и природним вриједностима, демографским подацима, административним границама, заштити околиша, али и подацима о покривености земљишта експлоатационим пољима, клизиштима и степену стабилности терена, а све у интеграцији са подацима катастра.

Очекивани ефекти: Реализацијом пројекта омогућио би се свим потенцијалним инвеститорима приступ врло битним информацијама о одабиру локације или катастарске парцеле за градњу производног погона, свим информација које се односе на то да ли је предметна парцела у планским документима предвиђена као грађевинско земљиште, да ли има ограничавајућих фактора на локацији, као што су клизишта, поплавна подручја, или пак да ли је на локацији просторно-планским документима планирана нека друга намјена. Све наведено чини пословно окружење повољно за нова улагања, а самим тиме и развој привреде. Очекивани резултат је да ГИС систем постане функционалан до 2027. године.

Индикативни финансијски оквир: Укупна вриједност пројекта је 700.000 КМ, и финансира се у потпуности из буџета Тузланског кантона.

Кључни стратешки пројекат 5. Изградња система даљинског гријања у граду Живинице (веза са М3.2.2.)

Рјешавање проблема гријања у градовима и општинама Тузланског кантона те економичност искоришћења енергије намеће се као обавеза цјелисходног рјешавања снабдијевања топлотном енергијом многих градова у БиХ па тако и Живиница. Уз веома примјетан раст и развој града Живинице на свим пољима, постоје два значајна инфраструктурна проблема, водоснабдијевање и топлификација града и приградских насеља, још увијек су неријешени. Осим утицаја "великих" загађивача са сусједних градова/општина (Тузле и Лукавца), у градској зони Живиница су лоцирани бројни загађивачи. У вези са разним могућностима снабдијевања града топлотном енергијом, у данашњим условима је најцјелисходније централно снабдијевање топлотном енергијом из постројења за које се према релевантним критеријима покаже да је најпогодније између свих опција које се имају на располагању. На основу претходног договора се почетком 2002. године приступило потписивању Протокола као почетног акта за реализацију заједничког пројекта „Топлификација градова Тузле, Лукавца и Живиница“. На основу потписаног Протокола Општина Живинице је дефинисала почетни конзум који би задовољио Живинице за наредни период од 20 до 25 година, а уједно се одговарајућим анализама дошло до податка о максимално предвиђеном конзуму од 70 MW. У марту 2005. године урађен је Инвестициони програм са економском обрадом, Пројекта топлификације града Живиница (без обраде секундарног дијела), док је 2011. године израђена студија предизводљивости топлификације града Живиница.

Овај пројекат има намјеру да извођењем потребних радова покрене етапну реализацију пројекта како би се за становништво и пословне субјекте града Живинице обезбиједила потребна топлотна енергија дистрибуирана из Термоелектране Тузла. Како би се постигао постављени циљ, овај пројекат обухвата више сродних и међусобно повезаних група активности, и то: спровођење јавне набавке радова за проведбу изградње система даљинског гријања за град Живинице; извођење и надзор над извођењем радова изградње магистралног вреловода дужине 10,5 км и капацитета 45 MW; извођење и надзор над извођењем радова изградње секундарне дистрибутивне мреже у граду Живинице.

Очекивани ефекти: Обезбијењем топлотне енергије из система даљинског гријања обезбиједиће се унапређење квалитета живота становништва и снабдијевање дијела пословних субјеката у граду Живинице довољним количинама овог енергента. Такођер ће се смањити огроман притисак на ваздух односно умањити се загађење ваздуха које у зимским мјесецима достиже и вриједности које су означене као високо нездраве за боравак људи.

Индикативни финансијски оквир: Укупна вриједност пројекта је 10.000.000 КМ, и очекивања су да се пројекат у наредних седам година финансира из буџета Тузланског кантона у износу од 1.000.000 КМ, док се из средстава електропривреде, града, УНДП, Фонда за заштиту околиша очекује финансирање у износу од у висини од 9.000.000 КМ.

Кључни стратешки пројекат 6. Business Start Up Fond Тузланског кантона (веза са М1.1.2.)

Стратешки пројекат Business Start UP Fond Тузланског кантона креиран је с циљем обезбјеђења лакшег приступа капиталу за покретање пословних подухвата, што се наглашава као једна од највећих препрека у развоју предузетништва у Босни и

Херцеговини. Пројекат обухвата успоставу грант шеме и кредитно-гарантне линије за нове пословне подухвате за лица са подручја Тузланског кантона, те провођење програма унапређења предузетничких вјештина (путем едукација, менторских програма, савјетодавних састанака и сл.) у циљу стварања услова за samozapoшљавање и покретање нових пословних подухвата.

Пројектом је планирана реализација пословних едукација из неколико области које су од значаја за покретање и развој властитог пословног подухвата, са акцентом на припрему пословних планова. Најбоље оцијењене пословне идеје, добивају грант и кредитна финансијска средства за покретање и опремање властитог пословног подухвата, те финансијска средства за суфинансирање властитог и новог запошљавања. Као додатни аспект пројекта истиче се и програм подршке опстанку нових пословних подухвата, који обухвата креирање маркетиншке подршке у циљу обезбјеђења видљивости нових пословних подухвата на тржишту Тузланског кантона, те менторска подршка која ће новим предузетницима бити пружена у циљу опстанка пословних подухвата. Пројекат обухвата снажне активности промоције, те успостављање партнерства са Економским факултетом на реализацији програма едукације и припреме пословних планова, са Удружењем NERDA на реализацији кредитно-гарантне линије те са ЈУ Службом за запошљавање Тузланског кантона на анимирању учесника и обезбјеђењу средстава за суфинансирање пореза и доприноса новозапослених лица. Такођер ће се успоставити сарадња са субјектима предузетничке инфраструктуре, коморама и удружењима привредника са подручја Тузланског кантона како би њихови представници били укључени у програм едукација и својим знањем и искуствима допринијели квалитету пројекта.

Очекивани ефекти: Пројекат доприноси развоју предузетничког духа и унапређењу предузетничких вјештина и знања, те се његовом имплементацијом директно утиче на повећање запослености становништва и повећање броја субјеката мале привреде на Тузланском кантону. Пројекат, такођер, доприноси бољој сарадњи између јавне управе, образовних институција, невладиног и привредног сектора, што у коначници утиче и на унапређење квалитета јавних услуга и имплементације заједничких активности и пројеката између јавног и приватног сектора.

Индикативни финансијски оквир: Укупна вриједност пројекта за период 2021.-2027. година износи 2.475.000 КМ, од чега ће 375.000 КМ бити потребно планирати у виду грант средстава из буџета Тузланског кантона, 1.500.000 КМ у виду субвенционираних кредитних средстава, 375.000 КМ за суфинансирање запошљавања од стране Федералног завода за запошљавање, те ће се настојати обезбиједити додатна средства из донаторских извора у висини од 500.000 КМ за финансирање менторских услуга и промотивних активности нових пословних подухвата.

Кључни стратешки пројекат 7. Јачање административних капацитета у циљу provedбе пројеката по моделу јавно-приватног партнерства (веза са М1.1.4.)

Кантонална и локалне власти Тузланског кантона препознале су модел јавно-приватног партнерства као један динамичан развојни процес који може послужити као ефикасно средство за успостављање сарадње између јавног и приватног сектора на реализацији развојних пројеката, а у сврху унапређења квалитета живота становника Тузланског кантона и доприноса cjелокупном привредном развоју Кантона. У ситуацији када су буџетска средства ограничена или недоступна, имплементација пројеката по моделу ЈПП-а омогућава привлачење страних и домаћих инвестиција и стварања основе за већи замах у области значајнијих инфраструктурних развојних пројеката на простору Кантона. С обзиром да нова ЕУ инвестициона политика подстиче инвестиције приватног сектора, неопходно је побољшати знање и капацитете у овој области, те развијени искуства са партнерима из ЕУ који су успјешно имплементирали ЈПП пројекте. Министарство привреде Тузланског кантона је у оквиру израде првог Збирног прегледа потенцијалних ЈПП пројеката идентификовало више од 40 потенцијалних ЈПП пројеката са локалног и кантоналног нивоа чија је укупна вриједност близу 340 милиона конвертибилних марака, те је у циљу њихове успјешне имплементације неопходно даље јачање административних капацитета у Тузланском кантону.

Пројекат јачања административних капацитета у Тузланском кантону обухвата активности на упознавању са институционалним оквиром и праксом у области јавно-приватног партнерства у државама чланицама ЕУ, размјени искустава у подручју идентификације потенцијалних пројеката, активном учествовању у процесу припреме и уговарања пројеката по моделу ЈПП, те би од стране експерата из држава чланица ЕУ била извршена процјена институционалног оквира за ЈПП у Тузланском кантону, у циљу давања препорука и даљег унапређења оквира за реализацију инвестиција по моделу ЈПП-а.

Очекивани ефекти: Пројекат доприноси јачању административних капацитета кантоналних и локалних јавних тијела, усвајању нових вјештина и знања, те креирању алата у циљу квалитетније припреме и provedбе пројеката по моделу ЈПП-а. Реализацијом пројекта омогућиће се обезбјеђење средстава за приоритетне инфраструктурно-развојне пројекте од значаја за Тузлански кантон. Пројекат директно доприноси креирању административних предуслова за привлачење нових инвестиција како би становницима Кантона било омогућено коришћење већег броја, садржајнијих и квалитетнијих јавних услуга у области здравства, образовања, спорта, комуналних и других јавних услуга.

Индикативни финансијски оквир: Процијењена укупна вриједност пројекта износи 500.000 КМ, а иста би била обезбјеђена кроз Twinning инструмент Европске уније за институционалну сарадњу између јавних управа држава чланица ЕУ и држава корисница.

Кључни стратешки пројекат 8. Опремање општинских и градских структура цивилне заштите (веза са М2.5.1.)

Сврха пројекта „Опремање општинских и градских структура цивилне заштите“ је набавка и опремање структура цивилне заштите са одговарајућим материјално-техничким средствима и опремом ради предузимања одговарајућих мјера у акцијама заштите и спасавања. Активности пројекта ће обухватити јачање структуре цивилне заштите у свим општинама и градовима Тузланског кантона и на тај начин повећати спремност јединица Цивилне заштите да адекватно и најкраћем року одговоре на појаву природних и других опасности у смање њихов негативан утицај на животе и имовину људи и привредних субјеката на Тузланском кантону.

Поред заштите живота и имовине грађана Тузланског кантона, унапријеђени капацитети ће омогућити смањење репрезентативних ризика и за привредне субјекте који дјелују на подручју Тузланског кантона, чиме се ствара повољније окружење за привлачење нових инвестиција и повећање постојећих економских активности. Овим пројектом се повећава безбједност грађана и друштвене инфраструктуре, чиме се директно утиче на побољшање квалитета живота и одлуке да грађани, а нарочито млади, планирају своју будућност у Тузланском кантону.

Очекивани ефекти: Поред позитивних ефеката на економски и друштвени развој, јачање капацитета структура ЦЗ омогућава и квалитетније превентивно дјеловање на појаву репрезентативних ризика узрокованих од природних и других опасности и на тај начин се директно утиче на очување природних ресурса.

Индикативни финансијски оквир: Укупна вриједност пројекта је 1.050.000 КМ, и у потпуности би се финансирао из других извора финансирања, односно средства из Фонда за посебне накнаде за заштиту од природних и других несрећа у Федерацији БиХ.

Кључни стратешки пројекат 9. Израда и имплементација Стратегије о укључивању и подршци дјецe са посебним потребама у основним и средњим школама (веза са М2.1.2.)

Из перспективе инклузивног модела образовања основне и средње школе у Тузланском кантону, не заостајући за Федерацијом БиХ и БиХ, унаточ инфраструктурним улагањима, још увијек раде у лошим или неодговарајућим просторним и материјалним условима с једне стране, нити су наставници и друго школско особље адекватно обучени за рад са дјецом којима је потребна подршка у учењу. Управо овакво стање је резултат непланског приступа инклузивном образовању, односно непостојање јасних стратешких праваца који би омогућили актерима основног и средњег образовања јасне смјернице у којем правцу развијати капацитете и инклузивну наставу преточили у свакодневну позитивну праксу. Стратегијом би се створили оквири за унапређење капацитета (људских и инфраструктурних) за већи обухват дјецe са посебним потребама основним и средњим образовањем, што подразумемијева ангажовање асистената у настави за дјецу која захтијевају такву врсту подршке.

Циљ пројекта је израда и имплементација стратегије која ће омогућити доступност и квалитетније образовање дјецe са посебним потребама у редовним основним и средњим школама.

Очекивани ефекти: Очекивани ефекат мјере огледа се и у томе да дјецa са посебним образовним потребама развијају свој пуни потенцијал кроз квалитетну подршку, да су ближи остварењу самосталног и полусамосталног живљења, чиме се повећава квалитет не само њиховог живота, већ и живота породице и лица која се директно брину о њима.

Индикативни финансијски оквир: Укупна вриједност пројекта је 800.000 КМ, од чега се очекује финансирање из буџета Тузланског кантона у износу од 300.000 КМ, а 500.000 КМ из других извора финансирања (буџет Федерације БиХ, средства од ЕУ и међународних истраживачких пројеката, донације).

Кључни стратешки пројекат 10. Планинарска трансверзала „Пут Сребреничке повеље“ (веза са М1.3.2.)

Планинарска трансверзала „Пут Сребреничке повеље“ није само стаза, то је печат 1000-годишње босанске државности. Ова трансверзала укључује бројне историјске, природне и друштвене знаменитости Босне и Херцеговине. Трансверзала нуди широј клијентели дио босанске историје, географије, природних љепота, планинарења, босанске кухиње, народних обичаја, босанске архитектуре, сеоске домаће хране, чистих вода и ваздуха и мирисних шума. Волонтери из шест планинарских друштава Тузланског кантона сваке године раде на уређивању стазе, а то су: ПД „Коњух“ Тузла, ПД „Мајевица“ Сребреник, ПД „Поштар“ Тузла, ПД „Дреник“ Живинице, ПД „Миљковац“ Кладањ и ПД „Варда“ Бановићи. Дионица трансверзале Сребреник-Криваја је од 2018. године у званичној употреби. Годишња посјећеност трансверзали и њеним дионицама је цца. 3000-4000 планинара, а од тога број преноћишта се мјери око 40 % или преко 1000 преноћишта. Дионица повезује следеће градове/општине: Сребреник, Тузла, Калесија, Живинице, Кладањ и Бановићи. Уједно повезује седам планинарских домова. Дионица Сребреник-Криваја која је дужине 60 км је завршена, али је и даље неопходно њено одржавање, поправак и допуне у сврху квалитетнијег садржаја. Наиме, у оквиру трансверзале планирано је отварање преноћишта у руралним подручјима у приватном смјештају, а за стране планинаре и смјештај у хотелима у Сребренику, Тузли, Живиницама, Кладњу и Бановићима. Уз наведено, на годишњем нивоу је потребно редовно уређивати стазе и управљати трансверзалом.

Очекивани ефекти: Реализација овог пројекта довешће до повећаног броја доласка домаћих и страних планинара као туриста. Трансверзала ће индиректно повезати остале услужне дјелатности: хотелијерство, гастрономија, превоз - авионски и друмски и трговину. Посебно, прилика је да индиректно развијамо Аеродром Тузла доласком планинара из Европе. Практиковање наше историје и културе преко трансверзале је далекосежан и стратешки значај, финансијски немјерљив, али дугорочно одржив у сврху друштвених односа на Балкану.

Индикативни финансијски оквир: Укупна вриједност пројекта је процијењена на 390.000 КМ од чега ће 210.000 КМ односно 54% бити финансирано из буџета Кантона, а 46% из осталих извора.

5. ИНДИКАТИВНИ ФИНАНСИЈСКИ ОКВИР

Индикативни финансијски оквир имплементације Стратегије развоја Тузланског кантона за период 2021.-2027. година садржи преглед финансијског оквира према стратешким циљевима, приоритетима, мјерама као и стратешким пројектима у наведеном планском периоду (Табела 33).

Табела 33. Индикативни финансијски оквир имплементације Стратегије развоја ТК за период 2021.-2027. година

ИНДИКАТИВНИ ФИНАНСИЈСКИ ОКВИР СТРАТЕГИЈЕ РАЗВОЈА ТУЗЛАНСКОГ КАНТОНА ЗА ПЕРИОД 2021.-2027. ГОДИНА						
Ознака стратешког циља, приоритета и мјере		Удио у укупном износу (%)	Укупно (у 000 КМ)	Буџет институције (у 000 КМ)	Остали извори	
1.	СТРАТЕШКИ ЦИЉ 1. ДИНАМИЧАН И ОДРЖИВ ЕКОНОМСКИ РАЗВОЈ У ПОВОЉНОМ ПОСЛОВНОМ ОКРУЖЕЊУ	43,90%	356.603.870	170.583.720	186.020.150	
1.1.	Конкурентан пословни сектор на правцу зелене транзиције и дигиталне трансформације	12,78%	103.811.800	35.011.720	68.800.150	
1.1.1.	Подршка развоју индустрије и рударства		2.820.000	2.320.000	500.000	ЕУ, остали извори
1.1.2.	Унапређење пословања привредних субјеката на подручју Тузланског кантона		20.890.000	16.000.000	4.890.000	ЕУ 27%, ЈЛС 73%
КСП_6	Business Start Up Fond Тузланског кантона		2.475.000	375.000	2.100.000	
1.1.3.	Развој пословне инфраструктуре на подручју Тузланског кантона		22.993.760	6.650.000	16.343.760	ЕУ, ЈЛС
СП_7	Формирање научно- технолошких паркова у Тузли и Живиницама		700.000	500.000	200.000	ЕУ, ЈЛС
1.1.4.	Подршка новим инвестицијама путем примјене модела јавно- приватног партнерства		2.190.000	940.000	1.250.000	ЕУ, Град Живинице, Федерација БиХ
КСП_7	Јачање административних капацитета у циљу provedбе пројеката по моделу јавно- приватног партнерства		500000	0	500.000	
1.1.5.	Унапређење запошљавања на подручју Тузланског кантона		54.918.040	9.101.720	45.816.390	Федерални Завод за запошљавање
1.2.	Развој одрживог конкурентног и динамичног сектора пољопривреде, водопривреде и шумарства	25,98%	211.053.000	110.803.000	100.250.000	
1.2.1.	Заштита и уређење пољопривредног земљишта		7.350.000	5.950.000	1.400.000	ЕУ, остали извори
1.2.2.	Директне и новчане подршке пољопривредним произвођачима у области биљне и анималне производње		169.617.700	82.117.700	87.500.000	Федерација БИХ
1.2.3.	Успостављање економски одрживог и еколошки прихватљивог управљања шумама		21.500.000	14.000.000	7.500.000	ЕУ 40%, ЈП Шуме ТК 60%
1.2.4.	Подршка одрживом руралном развоју		9.718.240	6.988.240	2.730.000	Федерација БиХ

1.2.5.	Савјетодавне, стручне и остале услуге подршке развоју пољопривреде, шумарства и водопривреде		2.867.060	1.747.060	1.120.000	-
1.3.	Развој и промоција одрживог туризма Тузланског кантона	4,46%	36.239.000	20.169.000	16.070.000	
1.3.1.	Иновирање постојећих и развој нових атрактивних садржаја туристичке понуде са посебним акцентом на развој смјештајних капацитета		5.900.000	4.500.000	1.400.000	Туристичка заједница Тузланског кантона
1.3.2.	Развој туристичке инфраструктуре и потицање инвестиције у туризму		25.700.000	13.480.000	12.220.000	ЕУ, ЈЛС
КСП_10	Планинска трансверзала „Пут Сребреничке повеље“		390.000	210.000	180.000	
1.3.3.	Промоција и брендирање Тузланског кантона као пожељне туристичке дестинације		2.639.000	1.689.000	950.000	Туристичка заједница ТК, буџети ЈЛС, остали донатори
1.3.4.	Развој људских потенцијала и дестинацијског менаџмента кроз Туристичку заједницу ТК		2.000.000	500.000	1.500.000	ЕУ, Туристичка заједница ТК
1.4.	Дјелотворна, отворена и одговорна јавна управна	0,68%	5.500.000	4.600.000	900.000	
1.4.1.	Унапређивати транспарентност у управљању јавним финансијама		500.000	350.000	150.000	ЕУ
1.4.2.	Повећавати ефикасност правосудног система		1.000.000	500.000	500.000	ЕУ
1.4.3.	Развијати ефикасан систем превенције и борбе против корупције		3.500.000	3.500.000	0	-
1.4.4.	Хоризонтална и вертикална координација поступања у процесима управљања интегрисаним развојем ТК		500.000	250.000	250.000	-
2.	СТРАТЕШКИ ЦИЉ 2. РАЗВИЈЕН ИНКЛУЗИВНИ И ПРОСПЕРИТЕТНИ ДРУШТВЕНИ СЕКТОР СА ЈЕДНАКИМ ПРАВИМА ЗА СВЕ ГРАЂАНЕ	28,41%	230.783.630	169.456.630	61.327.000	
2.1.	Унапређење и модернизација образовања и науке	5,20%	42.210.000	20.360.000	21.850.000	
2.1.1.	Изградња и проширивање капацитета јавних предшколских установа		2.200.000	700.000	1.500.000	Остали извори
КСП_2	Оснивање јавних предшколских установа у Калесији, Сапни, Теочаку и Челићу		2.000.000	700.000	1.300.000	
2.1.2.	Побољшати квалитет основног, средњег и високог образовања		1.300.000	900.000	400.000	Остали извори

КСП_9	Израда и имплементација Стратегије о укључивању и подршци дјеце са посебним потребама у основним и средњим школама		700.000	300.000	400.000	
2.1.3.	Дигитализација и информатизација основног и средњег образовања		360.000	360.000	0	-
2.1.4.	Унапређење дигитализације високог образовања		3.100.000	1.400.000	1.700.000	ЕУ, остали извори
2.1.5.	Унапређење просторних капацитета Универзитета у Тузли		33.000.000	15.400.000	17.600.000	Остали извори
СП_4	Изградња Кампуса Универзитета у Тузли		30.000.000	14.000.000	16.000.000	
2.1.6.	Унапређење научноистраживачког рада		2.000.000	1.500.000	500.000	Остали извори
2.1.7.	Унапређење система образовања одраслих и цјеложивотног учења		250.000	100.000	150.000	Остали извори
2.2.	Развој савременог система здравствене заштите	6,64%	53.927.000	32.500.000	21.427.000	
2.2.1.	Јачање материјално-техничких и људских капацитета здравствених установа		40.500.000	30.500.000	10.000.000	Остали извори
СП_6	Успостава Центра ургентне медицине при ЈЗУ УКЦ Тузла		40.000.000	30.000.000	10.000.000	
2.2.2.	Превенција и сузбијање заразних и других болести.		3.000.000	2.000.000	1.000.000	ЕУ, остали извори
2.2.3.	Информатизација и дигитализација система здравствене заштите.		10.427.000	0	10.427.000	Остали извори
2.3.	Унапређење система социјалне заштите и положаја рањивих група становништва	13,40%	108.869.630	101.469.630	7.400.000	
2.3.1.	Подржати социјалну укљученост маргинализованих група и бољу циљаност социјалне заштите.		28.400.000	23.000.000	5.400.000	Остали извори
2.3.2.	Подршка јачању социјално-друштвених програма, социјалног рада и пронаталитетних мјера и политика		11.999.630	10.499.630	1.500.000	Остали извори
2.3.3.	Јачање сарадње јавног и невладиног сектора.		2.300.000	1.800.000	500.000	Остали извори
2.3.4.	Јачање институционалних капацитета у подручју имплементације политике према младима		5.000.000	5.000.000	0	-
2.3.5.	Унапређење статуса борачке популације на подручју ТК		61.170.000	61.170.000	0	-
2.4.	Потицати и развијати спортско-културне активности	1,86%	15.127.000	15.127.000	0	

2.4.1.	Унапређење услова за развој и бављење спортом		5.000.000	5.000.000	0	-
2.4.2.	Унапређење система рада спортских организација на подручју Тузланског кантона		2.000.000	2.000.000	0	-
2.4.3.	Унапређење услова за културно-историјски развој		8.127.000	8.127.000	0	-
2.5.	Унапређење јавне безбиједности и одрживо управљање ризицима од природних и других несрећа	1,31%	10.650.000	0	10.650.000	
2.5.1.	Јачање капацитета општина и градова за пружање одговора на природне и друге несреће те ублажавање и отклањање директних посљедица природних и других несрећа		3.150.000	0	3.150.000	Средства посебне накнаде за заштиту од природних и других несрећа у Федерацији БиХ
КСП_8	Опремање општинских и градских структура цивилне заштите		1.050.000	0	1.050.000	Средства посебне накнаде за заштиту од природних и других несрећа у Федерацији БиХ
2.5.2.	Унапређење стања личне и имовинске безбиједности и заштите људских права на подручју Тузланског кантона		7.500.000	0	7.500.000	Остали извори
3.	СТРАТЕШКИ ЦИЉ 3 РЕСУРСНО ЕФИКАСАН И ОДРЖИВ ИНФРАСТРУКТУРНИ РАЗВОЈ	27,69%	224.984.860	54.722.340	170.262.520	
3.1.	Унапређење заштите околиша, комуналне инфраструктуре и планског коришћења природних ресурса и простора	11,03%	89.640.860	39.172.340	50.468.520	
3.1.1.	Израда планске документације и информационог система за ефикасно коришћење простора и за заштиту околиша		1.520.000	1.520.000	0	-
КСП_3	Израда просторног плана за подручје Тузланског кантона за период 2026.-2046. година		750.000	750.000	0	
КСП_4	Успостављање јединственог информационог система (ГИС-а) на подручју Тузланског кантона		700.000	700.000	0	
3.1.2.	Успостава функционалног система управљања отпадом		3.000.000	3.000.000	0	-
3.1.3.	Проширење постојећег система мониторинга ваздуха		500.000	500.000	0	

3.1.4.	Изградња нове и модернизација постојеће водне инфраструктуре		84.620.860	34.152.340	50.468.520	ЕУ средства, буџети ЈЛС
СП_5	Заштита акумулације језера Модрац – I Фаза		17.000.000	0	17.000.000	ЕУ средства
3.2.	Повећање енергијске ефикасности	7,37%	59.846.000	11.800.000	48.046.000	ЕУ средства, буџети ЈЛС
3.2.1.	Подстицање коришћења обновљивих извора енергије и мјера енергијске ефикасности у јавним објектима		26.846.000	1.300.000	25.546.000	
3.2.2.	Унапређење енергијске ефикасности стамбеног и саобраћајног сектора		7.000.000	3.500.000	3.500.000	Кредитна средства ЈЛС, ЕУ, остали извори
КСП_1	Иновативним умом до ICT паметних школа (Паметне школе 2)		3.629.640	298.830	3.330.810	EFRR и IPA II фондова Европске уније у оквиру INTERREG IPA CBC
3.2.3.	Проширење мреже снабдијевања топлотном енергијом у даљинском систему гријања		26.000.000	7.000.000	19.000.000	ЈП
КСП_5	Изградња система даљинског гријања у граду Живинице		10.000.000	1.000.000	9.000.000	ЈП
3.3.	Модернизација саобраћајне инфраструктуре	9,29%	75.498.000	3.750.000	71.748.000	
3.3.1.	Изградити мрежу аутоцеста/брзих цеста на подручју ТК		50.000	50.000	0	Буџет Ф БиХ
СП_1	Изградња аутоцесте/брзе цесте Тузла-Брчко-Орашје (ријека Сава), као дијела аутоцесте/брзе цесте Сарајево-Тузла-Београд		800.000.000	0	800.000.000	Буџет Федерације БиХ и ЈП Аутоцесте Федерације БиХ
СП_2	Изградња брзе цесте Зворник-Тузла-Добој		800.000.000	0	800.000.000	Буџет Федерације БиХ и ЈП Аутоцесте Федерације БиХ
СП_3	Изградња дионице магистралне цесте М18 Шички Брод-Кладањ		616.000.000	0	616.000.000	Буџет Федерације БиХ и ЈП Цесте Федерације БиХ
3.3.2.	Изградити мрежу регионалних цеста на подручју Тузланског кантона		46.390.000	50.000	46.340.000	ЈУ Дирекција регионалних цеста Тузланског кантона

3.3.3.	Јачати инфраструктуру ваздушног саобраћаја	3,58%	29.058.000	3.650.000	25.408.000	Кредитна средства, буџет ФБиХ, ЈПП и остали извори
	УКУПНО СТРАТЕГИЈА		812.372.360	394.762.690	417.609.670	
	%учешћа извора средстава		100,00%	48,59%	51,41%	

Табела 34. Индикативни финансијски оквир имплементације Стратегије развоја Тузланског кантона за период 2021.-2027. година по изворима

ПРЕГЛЕД ПО ИЗВОРИМА (износи у КМ и проценти)			
Буџетска средства	Кредитна средства	Средства ЕУ	Остале донације
у 000 КМ	у 000 КМ	у 000 КМ	у 000 КМ
394.762,70	28.908,00	122.122,30	266.579,40
48,59%	3,56%	15,03%	32,81%

* Структура учешћа финансирања (у %) приоритета и стратешких циљева у укупном износу финансирања стратешког документа.

** Структура финансирања по изворима финансирања.

6. ОКВИР ЗА ПРОВОЂЕЊЕ, ПРАЋЕЊЕ, ИЗВЈЕШТАВАЊЕ И ЕВАЛУАЦИЈУ СТРАТЕГИЈЕ РАЗВОЈА

Поштивајући одредбе регулаторног оквира за планирање и управљање развојем, прије свега Закона о развојном планирању и управљању развојем у Федерацији Босне и Херцеговине, Тузлански кантон испунио је све законске одредбе у контексту успоставе система за ефикасно управљање развојем. Формалну функцију тијела за развојно планирање и управљање развојем на нивоу Тузланског кантона има Одјељење за развој у оквиру Министарства привреде Тузланског кантона, док су успостављена и функционална друга тијела односно координативни и партиципативни механизми - Кантонални одбор за развој и Вијеће за развојно планирање и управљање развојем Кантона. У сврху ефикасне имплементације, али праћења остварења и извјештавања о реализацији Стратегије развоја Тузланског кантона за период 2021.-2027. година неопходно је у наредном планском периоду обезбиједити бољу хоризонталну координацију и радити на оснаживању улоге појединачних министарстава и других кантоналних тијела у процесу развојног планирања и управљања развојем. Наведено ће се дијелом обезбиједити и кроз примјену Уредбе о трогодишњем и годишњем планирању рада, мониторингу и извјештавању у Федерацији Босне и Херцеговине, а која ће обезбиједити јединствен приступ у изради трогодишњих и годишњих планова рада, као и годишњих извјештаја о раду свих органа јавне управе уз усаглашавање програма рада са плановима везаним за provedбу Стратегије. Тиме ће се допринијети и активнијој улози министарстава и других органа управе Тузланског кантона у планирању, праћењу, имплементацији и извјештавању о реализацији стратешких интервенција.

Од посебног значаја биће и успостава функционалног система праћења остварења дефинисаних индикатора у министарствима и другим органима управе Тузланског кантона и јединица локалне самоуправе на нивоу Тузланског кантона, како би се обезбиједило ефикасно достигнуће стратешких интервенција, а тиме и предузимање корективних акција и/или кориговање дефинисаних индикатора.

6.1. ИМПЛЕМЕНТАЦИЈА

Имплементација Стратегије развоја прописана је Законом о развојном планирању и управљању развојем у Федерацији Босне и Херцеговине, као и Уредбом о трогодишњем и годишњем планирању рада, мониторингу и извјештавању у Федерацији Босне и Херцеговине.

У складу са Уредбом о изради стратешких докумената у Федерацији Босне и Херцеговине за стратегију развоја кантона, тијело за послове развојног планирања и управљања развојем, у складу са принципима израде стратешких докумената у Федерацији Босне и Херцеговине, координира израду акционог плана сваке планске године по принципу 1+2. Наведени акциони план је основа израде смјерница за трогодишње планирање.

Уредба о трогодишњем и годишњем планирању рада, мониторингу и извјештавању у Федерацији Босне и Херцеговине прописује израду и усвајање трогодишњих и годишњих планова рада органа управе, укључујући и оне на кантоналном нивоу. Уредбом је дефинисан процес израде и усвајања трогодишњих и годишњих планова рада, годишњих извјештаја о раду те годишњег извјештаја о развоју уз дефинисане носиоце и рокове.

Процес трогодишњег планирања рада започиње израдом Смјерница за трогодишње планирање које припрема премијер Тузланског кантона у сарадњи са Одјељењем за развој Тузланског кантона. Процес израде и усвајања Смјерница усклађен је са израдом Акционог плана за имплементацију Стратегије развоја Тузланског кантона, који се израђује сваке планске године по принципу 1+2, а чију израду координира наведено Одјељење. Трогодишњи план рада кантоналних органа управе је имплементациони документ који операционализује стратешке циљеве, приоритете и мјере из Стратегије развоја Тузланског

кантона у складу с надлежностима органа управе те представља основу за израду Документа оквирног буџета и Програма јавних инвестиција Тузланског кантона. *Трогодишњи план рада* се усваја сваке године, а приликом израде истог преузимају се мјере из Стратегије развоја са припадајућим индикаторима, као и полазне и циљне вриједности индикатора за сваку годину трогодишњег периода. Дефинисане мјере из Стратегије развоја су програми у трогодишњем плану рада, док се сваки програм у трогодишњем плану рада утврђује и као програм у Документу оквирног буџета (ДОБ-у) са додијељеном шифром. У односу на сваку утврђену мјеру или програм утврђују се активности/пројекти чија реализација у трогодишњем периоду доприноси остварењу мјере, приоритета и стратешког циља из Стратегије развоја.

Годишњи план рада је проведбени документ који, поред редовних активности садржи и активности на годишњем нивоу које ће се предузимати како би се имплементирали стратешки циљеви, приоритети и мјере из усвојених стратешких докумената. Годишњи план рада се припрема на основу усвојених трогодишњих планова. У годишњи план рада кантонални органи управе преузимају одабране програме из трогодишњег плана рада.

6.2. МОНИТОРИНГ И ИЗВЈЕШТАВАЊЕ

Члан 14. став (1) Уредбе о трогодишњем и годишњем планирању рада, мониторингу и извјештавању у Федерацији Босне и Херцеговине прописује мониторинг као систематично и континуирано прикупљање, анализирање и коришћење података и индикатора ради мјерења напретка реализације стратешких и имплементационих докумената, у сврху предузимања одговарајућих мјера ради евентуалних корекција и извјештавања о оствареним резултатима. Закон о развојном планирању и управљању развојем у Федерацији Босне и Херцеговине, као и наведена Уредба прописују обавезу мониторинга реализације трогодишњег плана рада, односно годишњег плана рада, као и извјештавање сваке организационе јединице у кантоналном органу управе. У процесу мониторинга успостављају се и редовно ажурирају електронске евиденције индикатора остварења стратешких циљева, приоритета и мјера из стратешких докумената, те индикатора из годишњег плана рада, и наведене евиденције уједно су основ за израду годишњег извјештаја о раду као и извјештаја о развоју Тузланског кантона.

Годишњи извјештај о раду је имплементациони документ који садржи преглед и анализу извршења програма (мјера) и активности/пројеката из годишњег плана рада кантоналног органа управе и припрема се с циљем праћења провођења планираних програма (мјера) и активности/пројеката и оцјене доприноса у остваривању главног програма кантоналног органа управе. У годишњем извјештају о раду прецизно се наводи јесу ли и у којој мјери извршене планиране активности из годишњих програма рада, остварени очекивани резултати, утрошена планирана средства за извршење активности, и за евентуално неизвршавање, наводе се разлози за неизвршење или објашњење за дјеломично извршавање.

На нивоу Тузланског кантона годишње извјештаје о раду израђују сви кантонални органи управе а Уред Владе Тузланског кантона задужен је за обједињавање наведених извјештаја и израду јединственог извјештаја о раду Владе Тузланског кантона и то најкасније до 15. фебруара текуће године за претходну годину.

Извјештај о развоју Тузланског кантона је имплементациони документ којим се на годишњем нивоу приказује степен имплементације, општи развојни трендови као и напредак у остварењу стратешких циљева из Стратегије развоја Тузланског кантона. Извјештај о развоју израђује Одјељење за развој Министарства привреде Тузланског кантона које уједно врши и координацију процеса мониторинга, евалуације и извјештавања о реализацији Стратегије.

За мониторинг и извјештавање о имплементацији Стратегије развоја Тузланског кантона значајно је и кантонално Вијеће за развој које разматра годишњи извјештај о развоју, даје препоруке за унапређење имплементације Стратегије те тиме директно утиче и на квалитету припремљеног извјештаја.

Влада Тузланског кантона задужена је за усвајање Извјештаја о развоју, које је уз годишње извјештаје о раду објављује на званичној на веб страници Владе.

6.3. ЕВАЛУАЦИЈА

Евалуација је процес којим се одређује вриједност и значај интервенције, односно програма, пројекта или свеукупне стратегије развоја, према унапријед дефинисаним критеријима. Закон о развојном планирању и управљању развојем у Федерацији Босне и Херцеговине, као и Уредба о евалуацији стратешких докумената у Федерацији Босне и Херцеговине, дефинисали су процес евалуације стратешких докумената у Федерацији БиХ те, у складу са наведеним, за стратешке документе на нивоу кантона обавезна је евалуација у току.

Евалуација у току се проводи с циљем утврђивања степена имплементације стратешких докумената, остваривања, те ефективности и ефикасности планираних мјера и директних резултата према зацртаним циљевима и очекивањима, као и сумирања резултата и обезбјеђења улазних елемената за следеће стратешке документе. Евалуација у току се проводи обавезно у предзадњој години имплементације стратешких докумената у Федерацији БиХ, а постигнути резултати доступни су и користе се у току израде нових стратешких докумената. У 2026. години, која је претпоследња година имплементације Стратегије развоја Тузланског кантона за период 2021.-2027. година путем независног евалуатора извршиће се евалуација у току. Евалуацију у току могуће је урадити и на половини периода имплементације Стратегије односно 2024. године уколико се утврди потреба, а првенствено ради праћења остварења циљева, приоритета и мјера зацртаних Стратегијом развоја.

Табела 35. Преглед активности и одговорности за провођење, праћење, извјештавање и евалуацију Стратегије развоја Тузланског кантона

Основне активности и одговорности за провођење, праћење, извјештавање и евалуацију стратегије развоја	
Активности^(*)	Надлежност (ко?)
Припрема/ажурирање Календара активности надлежног тијела за планирање и управљање развојем Тузланског кантона	Носилац процеса: Помоћник министра за развој (руководилац Тијела за планирање и управљање развојем Тузланског кантона) Учесници процеса: Остали службеници Одјељења за развој Министарства привреде Тузланског кантона (Тијела за планирање и управљање развојем Тузланског кантона) у сарадњи са КОР-ом
Припрема механизма и алата за праћење и извјештавање о остварењу Стратегије развоја (укључујући локализоване циљеве одрживог развоја БИХ)	Носилац процеса: Помоћник министра за развој (руководилац Тијела за планирање и управљање развојем Тузланског кантона) Учесници процеса: Остали службеници Одјељења за развој Министарства привреде Тузланског кантона (Тијела за планирање и управљање развојем Тузланског кантона) у сарадњи са КОР-ом
Израда Акционог плана за имплементацију Стратегије 1+2	Носилац процеса: Помоћник министра за развој (руководилац Тијела за планирање и управљање развојем Тузланског кантона) Учесници процеса: Остали запосленици Одјељења за развој Министарства привреде Тузланског кантона (Тијела за планирање и управљање развојем Тузланског кантона) у сарадњи са КОР-ом
Дефинисање Смјерница на основу стратешко-програмских докумената за наредни 1+2 плански циклус	Носилац процеса: Премијер Тузланског кантона заједно са министром привреде и помоћником министра за развој (руководилац Тијела за планирање и управљање развојем Тузланског кантона) Учесници у процесу: Руководиоци надлежних органа управе Тузланског кантона; Остали запосленици Одјељења за развој Министарства привреде Тузланског кантона (Тијела за планирање и управљање развојем Тузланског кантона)/КОР
Припрема трогодишњих и годишњих планова рада служби, укључујући пројекте из Стратегије развоја и везане редовне активности	Носилац процеса: Руководиоци надлежних органа управе Тузланског кантона, секретари/помоћници у органима управе Учесници процеса: Помоћник министра за развој (руководилац Тијела за планирање и управљање развојем Тузланског кантона) и Координатор КОР-а
Израда Трогодишњег и Годишњег плана рада Тузланског кантона (<u>за наредну годину</u>)	Носилац процеса: Руководиоци надлежних органа управе Тузланског кантона Учесници процеса: Помоћник министра за развој (руководилац Тијела за планирање и управљање развојем Тузланског кантона), остали запосленици Одјељења за развој Министарства привреде Тузланског кантона (Тијела за планирање и управљање развојем Тузланског кантона)/КОР
Укључивање кључних стратешких пројеката и активности у план буџета (<u>за наредну годину</u>)	Носилац процеса: Помоћник министра за развој (руководилац Тијела за планирање и управљање развојем Тузланског кантона)/Одјељење за планирање буџета Министарства финансија Тузланског кантона Учесници процеса: Руководиоци надлежних органа управе Тузланског кантона, секретари/помоћници у органима управе, КОР
Усклађивање годишњих планова рада органа управе и Годишњег плана рада Владе Тузланског кантона са усвојеним буџетом (<u>за наредну годину</u>)	Носилац процеса: Помоћник министра за развој (руководилац Тијела за планирање и управљање развојем Тузланског кантона) заједно са Уредом Владе Тузланског кантона, руководиоци органа управе Тузланског кантона, остали запосленици Одјељења за развој Министарства привреде Тузланског кантона (Тијела за планирање и управљање развојем Тузланског кантона), КОР Учесници процеса: Руководиоци надлежних тијела
Усвајање Годишњег плана рада Владе Тузланског кантона (<u>за наредну годину</u>)	Носилац процеса: Скупштина Тузланског кантона и Влада Тузланског кантона Учесници процеса: Влада Тузланског кантона и Скупштина Тузланског кантона
Разрада пројеката из Годишњег плана рада	Носилац процеса: Помоћник министра за развој (руководилац Тијела за планирање и управљање развојем Тузланског кантона), Координатор КОР-а Учесници процеса: Остали запосленици Одјељења за развој Министарства привреде Тузланског кантона (Тијела за планирање и управљање развојем Тузланског кантона), КОР, Надлежни органи управе Тузланског кантона

Праћење и привлачење екстерних извора финансирања пројеката	Носилац процеса: Помоћник министра за развој (руководилац Тијела за планирање и управљање развојем Тузланског кантона), Координатор КОР-а, Надлежни органи управе Тузланског кантона Учесници процеса: Остали запосленици Одјељења за развој Министарства привреде Тузланског кантона (Тијела за планирање и управљање развојем Тузланског кантона), КОР
Праћење провођења Годишњег плана рада тијела управе и остварења стратешких циљева	Носилац процеса: Помоћник министра за развој (руководилац Тијела за планирање и управљање развојем Тузланског кантона) Учесници процеса: Остали запосленици Одјељења за развој Министарства привреде Тузланског кантона (Тијела за планирање и управљање развојем Тузланског кантона) у сарадњи са КОР-ом; Секретари министарстава
Израда годишњих извјештаја о раду органа управе Тузланског кантона	Носилац процеса: Руководиоци органа управе Тузланског кантона Учесници процеса: Секретари/помоћници у органима управе Тузланског кантона; Помоћник министра за развој (руководилац Тијела за планирање и управљање развојем Тузланског кантона), остали службеници Одјељења за развој Министарства привреде Тузланског кантона (Тијела за планирање и управљање развојем Тузланског кантона) у сарадњи са КОР-ом
Укључивање јавности у праћење провођења Стратегије развоја	Носилац процеса: Помоћник министра за развој (руководилац Тијела за планирање и управљање развојем Тузланског кантона), Координатор КОР-а Учесници процеса: Остали службеници Одјељења за развој Министарства привреде Тузланског кантона (Тијела за планирање и управљање развојем Тузланског кантона) у сарадњи са КОР-ом
Припрема и разматрање Извјештаја о развоју (за претходну годину)	Носилац процеса: Помоћник министра за развој (руководилац Тијела за планирање и управљање развојем Тузланског кантона), Координатор КОР-а, Вијеће за развој Тузланског кантона Учесници процеса: Остали службеници Одјељења за развој Министарства привреде Тузланског кантона (Тијела за планирање и управљање развојем Тузланског кантона), КОР, Руководиоци органа управе
Припрема и разматрање Годишњег извјештаја о раду Владе (за претходну годину)	Носилац процеса: Органи управе Тузланског кантона, Одјељење за развој Министарства привреде Тузланског кантона (Тијела за планирање и управљање развојем Тузланског кантона) и Уред Владе Тузланског кантона Учесници процеса: Руководиоци органа управе Тузланског кантона
Усвајање и објављивање Извјештаја о развоју (за претходну годину)	Носилац процеса: Влада ТК, Одјељење за развој Министарства привреде Тузланског кантона (Тијело за планирање и управљање развојем Тузланског кантона) Учесници процеса: Уред Владе Тузланског кантона и Уред за заједничке послове органа управе Тузланског кантона - сектор за информисање
Усвајање и објављивање Годишњег извјештаја о раду Владе (за претходну годину)	Носилац процеса: Скупштина Тузланског кантона и Влада Тузланског кантона Учесници процеса: Уред Владе Тузланског кантона, Служба Скупштине Тузланског кантона
Остале важне активности: ▪ Успостављање и унапређење међуопштинске сарадње ▪ Покретање процеса евалуације Стратегије развоја	Носилац процеса: Помоћник министра за развој (руководилац Тијела за планирање и управљање развојем Тузланског кантона), Координатор КОР-а Учесници процеса: Остали службеници Одјељења за развој Министарства привреде Тузланског кантона (Тијела за планирање и управљање развојем Тузланског кантона), КОР